

**Predlog Strategije za borbu protiv
trgovine ljudima za period 2025-2028.
godine**

sa Akcionim planom za 2025. godinu

Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore

Sadržaj

SPISAK AKRONIMA

ZNAČENJE IZRAZA

<u>1. Uvod</u>	5
<u>2. Svrha i značaj Strategije</u>	9
<u>2.1. Vodeći principi Strategije</u>	11
<u>3. Usklađenost sa strateškim, pravnim i institucionalnim kontekstom Crne Gore</u>	12
<u>3.1. Usklađenost sa strateškim kontekstom Crne Gore</u>	12
<u>3.2. Usklađenost sa pravnim kontekstom Crne Gore</u>	16
<u>3.3. Institucionalni okvir od značaja za razvoj i implementaciju Strategije</u>	20
<u>4. Usklađenost sa međunarodnim standardima</u>	24
<u>4.1. Usklađenost sa načelom rodne ravnopravnosti</u>	29
<u>4.2. Usklađenost sa principima zaštite životne sredine</u>	31
<u>5. Finansiranje Strategije</u>	32
<u>6. Analiza stanja</u>	33
<u>6.1. Rezultati ostvareni tokom prethodnog strateškog ciklusa</u>	33
<u>6.2. Analiza problema u vidu stabla</u>	37
<u>6.3. Teorija promjene</u>	64
<u>7. Strateški i operativni ciljevi Strategije</u>	66
<u>8. Akcioni plan i budžet za 2025. godinu</u>	69
<u>9. Monitoring i evaluacija Strategije</u>	78
<u>10. Informisanje javnosti o ciljevima i očekivanim rezultatima strateškog dokumenta u skladu sa Komunikacionom strategijom Vlade Crne Gore</u>	87
<u>11. Pasoš indikatora</u>	88
<u>12. Radna grupa</u>	91
<u>11. Bibliografija</u>	101

SPISAK AKRONIMA

COE	Savjet Evrope
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku
CRC	Konvencija o pravima djeteta
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
CSR	Centar za socijalni rad
RZN	Rodno zasnovano nasilje
EU	Evropska unija
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
HIV	Virus humane imunodeficijencije
MOR	Međunarodna organizacija rada
MOM	Međunarodna organizacija za migracije
LGBT	Lezbejke, gej, biseksualne i transrodne osobe
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MPN	Ministarstvo prosvjete i nauke
MP	Ministarstvo pravde
MVP	Ministarstvo vanjskih poslova
MZ	Ministarstvo zdravlja
MSSD	Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije
MRZS	Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga
MPNI	Ministarstvo prosvjete nauke i inovacija
MOT	Ministarstvo turizma
MKM	Ministarstvo kulture i medija
MLJMP	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava
NVO	Nevladina organizacija
OEBS	Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
OCSEA	Online seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece
TP	Teorija promjene
ToT	Obuka trenera
TLJ	Trgovina ljudima
TAIEX	Tehnička pomoć i razmjena informacija
COR	Ciljevi održivog razvoja
SOP	Standardne operativne procedure
ND	Nasilje nad djecom
ŽTLJ	Žrtve trgovine ljudima
UN	Ujedinjene nacije
UASC	Djeca bez pratnje i razdvojena djeca
KUNPLI	Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom
UNICEF	Dječiji fond Ujedinjenih nacija
UNCRC	Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta
UNODC	Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice
SAD	Sjedinjene Američke Države

ZNAČENJE IZRAZA

Dijete: Prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, „Dijete je svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života.”

Trgovina ljudima: Prema članu 3(a) Protokola Ujedinjenih nacija za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom (Protokol iz Palerma), kojim se dopunjuje Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. godine, „trgovina ljudima” znači vrbovanje, prevoz, prenos, skrivanje ili prijem lica uz upotrebu sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe vlasti ili položaja ranjivosti, ili davanje ili primanje novčanih ili drugih koristi radi dobijanja saglasnosti lica koje ima kontrolu nad drugim licem, u svrhu eksploatacije. Eksploatacija obuhvata, najmanje, eksploataciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad ili službu, ropstvo ili odnos sličan ropstvu, servitut ili uklanjanje organa. Prema članu 3(c) Protokola iz Palerma, vrbovanje, prevoženje, prenos, skrivanje ili prijem djeteta u svrhu eksploatacije smatra se „trgovinom ljudima” čak i ako ne obuhvata nijedno od sredstava navedenih u stavu (a). Prema čl.3 (d) Protokola iz Palerma, dijete je svako lice mlađe od 18 godina.

Prinudni rad: Prema Konvenciji o prinudnom radu MOR-a iz 1930.godine (br. 29), „prinudni rad” označava obavljanje rada ili pružanje usluge koja se od nekog lica iznuđuje pod prijetnjom kazne bilo kakvog tipa, a za koji se dotično lice nije dobrovoljno ponudilo.

Ropstvo: Prema čl. 1 Konvencije UN o ropstvu (1926), ropstvo je status ili stanje lica nad kojom se ostvaruju bilo koja ili sva ovlašćenja koja proizlaze iz prava vlasništva.

Krijumčarenje: Prema Protokolu UN protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom (2000), kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, „krijumčarenje migranata” znači obezbjeđivanje nelegalnog ulaska u državu lica koje nije njen državljanin ili lica sa stalnim boravkom, a u cilju sticanja, na neposredan ili posredan način, finansijske ili druge materijalne koristi.

Ranjive kategorije lica: Prema članu 21 Direktive 2013/33 /EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. juna 2013. godine, to je posebna kategorija lica, kao što su maloljetnici, maloljetnici bez pratnje, osobe sa invaliditetom, starije osobe, trudnice, samohrani roditelji sa maloljetnom djecom, žrtve trgovine ljudima, osobe sa teškim bolestima, osobe sa mentalnim poremećajima i osobe koje su bile izložene mučenju, silovanju ili drugim teškim oblicima psihološkog, fizičkog ili seksualnog nasilja, kao što su žrtve sakaćenja ženskih genitalija.

Položaj ranjivosti: Prema Direktivi (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se zamjenjuje Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava, položaj ranjivosti znači stanje u kojem dotična osoba nema stvarnu ili prihvatljivu mogućnost, osim da se podvrgne zloupotrebi kojoj je izložena.

Neregularna migracija: Prema Pojmovniku Međunarodne organizacije za migracije (MOM) za 2019. godinu, neregularna migracija je kretanje osoba koje se odvija van zakona, propisa ili međunarodnih sporazuma kojima se uređuje ulazak ili izlazak iz države porijekla, tranzita ili odredišta.

Žrtva trgovine ljudima: Prema Konvenciji Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (2005), „žrtva trgovine ljudima” je svaka osoba koja je predmet trgovine i eksploatacije kako je opisano u Protokolu iz Palerma, bez obzira na to da li je na to pristala. Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (2005).

Potencijalna žrtva trgovine ljudima: Potencijalne žrtve su osobe koje pokazuju značajne indikatore trgovine ljudima, izložene su riziku eksploatacije i mogu biti na putu da postanu žrtve trgovine ljudima. Prema Međunarodnoj organizaciji za migracije (MOM), takve osobe se identifikuju na osnovu kriterijuma kao što su nedostatak dokumentacije, naznake prinude i iskustva eksploatacije. Pojmovnik o migracijama Međunarodne organizacije za migracije (MOM).

Strano dijete bez pratnje: Prema definiciji Komiteta UN za prava djeteta (Opšti komentar br. 6, 2005), strano dijete bez pratnje je ono koje je odvojeno od oba roditelja i nije pod brigom odgovorne odrasle osobe, a koje ulazi ili boravi u stranoj zemlji. Komitet UN za prava djeteta, Opšti komentar br. 6 (2005).

Nacionalni mehanizam upućivanja: Ovo je okvir saradnje putem kojeg državne institucije ispunjavaju svoje obaveze da zaštite i promovišu ljudska prava žrtava trgovine ljudima, često omogućavajući pristup pravdi, podršci i uslugama primanja zaštite u skladu sa međunarodnim standardima. OEBS je pružio smjernice za uspostavljanje ovih mehanizama. Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) — Nacionalni mehanizmi upućivanja.

Transnacionalni mehanizam upućivanja: Prema okvirima za međunarodnu saradnju, transnacionalni mehanizam upućivanja podrazumijeva prekograničnu saradnju i koordinaciju među državama kako bi se obezbijedila sveobuhvatna podrška i upućivanje žrtava trgovine ljudima, uključujući procese repatrijacije i reintegracije. Smjernice OEBS-a o transnacionalnim mehanizmima upućivanja.

Zaštita svjedoka: Zaštita svjedoka se odnosi na mjere preduzete radi zaštite bezbjednosti, privatnosti i dobrobiti pojedinaca koji pružaju informacije ili dokaze u slučajevima trgovine ljudima, često prateći smjernice poput onih iz Konvencije UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

1. Uvod

„Vjerujem da je trgovina ljudima, a naročito ženama i djecom, radi prinudnog rada i eksploatacije, pa i u svrhe seksualne eksploatacije, jedno od najozbiljnijih vidova kršenja ljudskih prava sa kojima se Ujedinjene nacije trenutno suočavaju. Ovo je sveprisutna pojava koja samo dobija na zamahu. Njeni korijeni sežu duboko u društvene i ekonomske uslove zemalja iz kojih žrtve potiču, a potpomažu ih prakse koje diskriminiraju žene, kao i okrutna ravnodušnost onih koji koriste usluge žrtava trgovine ljudima koje su one prisiljene da pružaju.“²

Trgovina ljudima predstavlja kršenje ljudskih prava i ozbiljno krivično djelo koje podrazumijeva eksploataciju ranjivih osoba isključivo radi sticanja ekonomske dobiti.³ To je savremeni oblik ropstva, koji može biti transnacionalnog ili nacionalnog karaktera, a njegove žrtve su lica svih polova i uzrasta.⁴ Trgovci ljudima obično vrebaju najranjivije osobe. Lišene mogućnosti, bez socijalne zaštite i druge podrške, ranjive osobe širom svijeta bivaju prepuštene na milost i nemilost trgovcima ljudima.⁵ Od Azije do Istočne Evrope, preko Latinske Amerike do Afrike, trgovci ljudima vrbuju žrtve koje se, poput robe, krijumčare preko granica, prodaju, a zatim eksploatišu pod prijetnjom nasilja.⁶ UNODC ističe da su žene i djeca naročito ranjivi na trgovinu ljudima⁷. Prema Globalnom izvještaju UNODC-a o trgovini ljudima, ženske žrtve su izložene fizičkom ili ekstremnom nasilju od strane trgovaca tri puta češće nego muškarci, dok su djeca izložena fizičkom ili ekstremnom nasilju skoro dvostruko češće nego odrasli.⁸ Takođe, prema Organizaciji za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS), osobe sa invaliditetom su ranjive na trgovinu ljudima i pod povećanim su rizikom da postanu mete trgovaca zbog svog invaliditeta, moguće smanjene sposobnosti da daju informisani pristanak i neravnoteže moći koja postoji između njih i trgovaca ljudima.⁹

Prema podacima Međunarodne organizacije rada (MOR), tokom 2022. godine se 49,6 miliona ljudi u cijelom svijetu nalazilo u savremenom ropstvu, od čega je procijenjeno da se 27,6 miliona nalazilo u prinudnom radu. Od ovog broja, 12 miliona su bila djeca, a 54 odsto osoba u savremenom ropstvu su bile žene i djevojčice.¹⁰ Najrasprostranjeniji oblik trgovine ljudima je trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, nakon čega slijedi prinudni rad, koji čine 79 odsto, odnosno 18 odsto slučajeva (prema podacima EUROSTAT-a za 2022. godinu,

²Kofi A. Anan, generalni sekretar Ujedinjenih nacija, UNODC, KONVENCIJA UJEDINJENIH NACIJA PROTIV TRANSNACIONALNOG ORGANIZOVANOG KRIMINALA I PROTOKOLI UZ NJU, 2024.

³Trgovina ljudima, EUROPOL, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/trafficking-in-human-beings>

⁴UNODC Globalni izvještaj o trgovini ljudima za 2022. godinu.

⁵Ibid.

⁶GENERALNI SEKRETAR NAZIVA TRGOVINU LJUDIMA „JEDNOM OD NAJVEĆIH POVREDA LJUDSKIH PRAVA“ DANAŠNJICE, 1. avgust 2002.

⁷UNODC, Uvod u trgovinu ljudima: ranjivost, uticaj i djelovanje, 2008.

⁸Globalni izvještaj o trgovini ljudima, UNODC 2022.

⁹OEBS, NEVIDLJIVE ŽRTVE: Veza između invaliditeta i trgovine ljudima, 2024.

¹⁰MOR, <https://violenceagainstchildren.un.org/news/srsg-violence-against-children-joins-icat-calling-governments-reach-every-victim-trafficking>.

prevalencija prinudnog rada i trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije je bila gotovo izjednačena u Evropskoj uniji¹¹).¹² Djeca čine 35 odsto svih žrtava trgovine ljudima,¹³ a procjenjuje se da postoji 15,4 miliona žrtava prisilnih brakova.¹⁴

Međutim, ovim brojevima se barata samo na nivou procjena, jer se žrtve trgovine ljudima često ne identifikuju, kao što je na to ukazao Savjet Evropske unije: „*Trgovina ljudima je uglavnom skrivena od očiju, a razlika između nje i drugih krivičnih djela, poput iznude, pranja novca i trgovine drogom, nije uvijek jasna. Zbog toga istražitelji imaju poteškoće da je otkriju, pa značajan dio slučajeva trgovine ljudskim bićima, višestrukih i raznorodnih vrsta eksploatacija, ostane nezabilježen.*”¹⁵ Razlika između broja identifikovanih i procijenjenih žrtava govori o tome koliko je ovo krivično djelo kompleksno.

Siromaštvo, nezaposlenost i poremećaji tradicionalnog načina života, kao i ekonomske nejednakosti među grupama ljudima, između zemalja i između žena i muškaraca, predstavljaju glavni pokretač trgovine ljudima. Ona je postala najbrže rastući oblik organizovanog kriminala koji razara živote i društva¹⁶. Žrtve trgovine ljudima su izložene brojnim zdravstvenim problemima. Tokom zatočeništva, žrtve doživljavaju fizičko nasilje, seksualnu eksploataciju, psihološko zlostavljanje, žive u lošim uslovima pa se suočavaju sa brojnim bolestima, što može imati dugotrajne posljedice na njihovo fizičko, reproduktivno i mentalno zdravlje. Trgovina ljudima naročito negativno utiče na dobrobit i razvoj djece. Ima negativne efekte na žrtve, zajednicu i društvo u cjelini, dovodi do povećanja nivoa smrtnosti, dugotrajnih zdravstvenih problema i korišćenja opojnih supstanci, smanjuje nivo obrazovanja i produktivnost buduće radne populacije, povećava siromaštvo i stvara začarani ciklus nasilja.¹⁷

Između 2019. i 2024. godine, u Crnoj Gori je identifikovano 119 žrtava trgovine ljudima¹⁸. Od toga, 53 odsto su bila djeca, a 47 odsto odrasli. Preovlađujući oblik trgovine u odrasloj populaciji bila je radna eksploatacija, odnosno 81 odsto, dok je seksualna eksploatacija činila 16 odsto. Kod djece, preovlađujući oblici trgovine ljudima bili su prisilno prosjačenje sa 60 odsto, nakon čega slijedi prisilni brak sa 30 odsto. Od identifikovane djece žrtava trgovine ljudima, 81 odsto su bili državljani Crne Gore, što ukazuje na visok stepen trgovine koja se odvija na nacionalnom nivou, za razliku od 4 odsto odraslih žrtava trgovine ljudima koji su bili državljani Crne Gore. Ovo pokazuje da je kod odrasle populacije međunarodna trgovina preovlađujući oblik trgovine ljudima.

¹¹EUROSTAT 2024.

¹²MOM Globalne procjene modernog ropstva, https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40dgreports/%40dcomm/documents/publication/wcms_575540.pdf

¹³Globalni izvještaj o trgovini ljudima, UNODC 2022.

¹⁴Ibid.

¹⁵Savjet EU, Rad EU na borbi protiv trgovine ljudima, <https://www.consilium.europa.eu/ro/eu-against-human-trafficking/>

¹⁶Trgovina ljudima i njen uticaj na ljudski život, društvo i zakon, Capstone Paper, A Glowacki, Peter, <http://hdl.handle.net/20.500.12648/11812>

¹⁷Stejt department SAD, Uticaj traume na preživjele žrtve trgovine djecom, INFORMACIJE KANCELARIJE ZA PRAĆENJE I BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA, DŽES KRISP I KRISTINA BELATORE, MREŽA EKSPERATA ZA TRGOVINU LJUDIMA, 2024.

¹⁸Podaci Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova

Na osnovu planirane izrade i usvajanja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima (2025–2028.) u okviru Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (2024–2027.) i Srednjoročnog programa rada Vlade Crne Gore (2024–2027.), Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo je Rješenje broj 078/24-59987 od 03.12.2024. godine o formiranju radne grupe (RG).

Radna grupa je zadužena za Pripremu Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025–2028. godine sa Akcionim planom za 2025. godinu. Formirana radna grupa¹⁹ je analizirala brojna dostignuća iz prethodnog ciklusa politika i identifikovala preostale izazove koje treba riješiti, u cilju unapređenja borbe protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori; nadovezala se na ostvarene rezultate i naučene lekcije iz sprovođenja prethodne Strategije za period 2019–2024., nalaze Izvještaja o eksternoj evaluaciji i Završnog izvještaja o sprovođenju Strategije za period 2019–2024.²⁰ Neke od oblasti koje je Radna grupa identifikovala i postavila kao prioritete za dalje jačanje obuhvataju nedovoljni nivo svijesti kod šire javnosti o postojanju trgovine ljudima, što smanjuje ukupnu otpornost, naročito kod ranjivih kategorija, da postanu žrtve trgovine ljudima. Radna grupa je, takođe, utvrdila da je potrebno unaprijediti partnerstva sa privatnim sektorom kako bi se smanjile mogućnosti za eksploataciju u lancima snabdijevanja; da postojeći mehanizam za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima zahtijeva tehničko i organizaciono jačanje, sa fokusom na poboljšanje mobilnosti i terenskog rada; da je potrebno ojačati formalnu identifikaciju kroz osnivanje regionalnih timova, da je potrebno dodatno jačanje kapaciteta profesionalaca i institucija odgovornih za preliminarnu identifikaciju i zaštitu žrtava trgovine ljudima, posebno u svjetlu novih trendova poput radne eksploatacije i trgovine djecom, naročito putem interneta; da ne postoje dugoročni programi reintegracije, što značajno otežava trajnu rehabilitaciju žrtava; da je efikasnost pravosudnih profesionalaca, posebno u pogledu izricanja kazni, niska; te da postoji ograničeno učešće lokalnih institucija, slaba koordinacija i nedostatak angažovanja u sprovođenju aktivnosti na lokalnom nivou. Radna grupa je posebno naglasila jačanje multidisciplinarnog pristupa, kao i horizontalne i vertikalne saradnje, kako bi se obezbijedila sveobuhvatnija zaštita žrtava i efikasno gonjenje počinitelja. Dalje, prioritet se daje unapređenju zaštite žrtava, posebno tokom krivičnih postupaka, omogućavajući im ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć i naknadu štete.

Proces definisanja ciljeva Strategije takođe je proizašao iz preporuka i zapažanja iz relevantnih izvještaja nadzornih tijela međunarodnih ugovora, međunarodnih institucija i organizacija, kao što su: obaveze definisane u Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2024–2027, preporuke GRETA-e za Crnu Goru, Zaključna zapažanja CEDAW komiteta, izvještaji TIP američkog Stejt departmenta, nalazi TAIX misije eksperata za Crnu Goru, kao i preporuke Specijalne izjaviteljke UN-a o trgovini ljudima, posebno ženama i djecom, preporuke Specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN-a o nasilju nad djecom, preporuke Specijalnog izjavitelja UN-a o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji,

¹⁹Radna grupa za pripremu Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine i Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine, za 2025. godinu, formirana rješenjem ministra unutrašnjih poslova br.078/24-59987 od 03.12.2024. godine

²⁰Usvojen na sjednici Vlade Crne Gore 5. juna 2025. godine

preporuke Specijalnog predstavnika i koordinatora OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima i preporuke Specijalnog izvijestitelja UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

Osim toga, s obzirom na to da je Crna Gora potpisnica brojnih međunarodnih ugovora relevantnih za borbu protiv trgovine ljudima, usklađenost s tim međunarodnim ugovorima i instrumentima, kao i sa *acquis communautaire* Evropske unije, prepoznata je kao naročito značajna. U tom smislu, Crna Gora se obavezala da pojača napore u sprečavanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine, u skladu sa zahtjevima koji su propisani u sljedećim dokumentima: Konvencija Ujedinjenih nacija o transnacionalnom organizovanom kriminalu i sa Protokolom o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, naročito ženama i djecom (Protokol iz Palerma), Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i nalazi i zaključci Grupe eksperata Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA), Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (UNCRC) i Opcioni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvencija protiv torture i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja; Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom sa opcionim protokolom; Konvencija MOR-a o prinudnom ili obaveznom radu (br. 29); Konvencija MOR-a o ukidanju prinudnog rada; Konvencija MOR-a o zabrani i hitnom postupanju za otklanjanje najgorih oblika dječijeg rada, Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLP), Evropska socijalna povelja, Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja (Konvencija Lanzarote), Konvencija o pranju, traženju, zaplijeni i oduzimanju prihoda od kriminala i finansiranja terorizma; Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Konvencija o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija) i nova Direktiva EU 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta koja zamjenjuje Direktivu 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava.

Pri izradi i implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine, Crna Gora je takođe nastojala da uspostavi sinergiju sa važnim politikama i akcijama na međunarodnom nivou, kao što su: politike i akcije Evropske unije u oblasti suzbijanja trgovine ljudima, uključujući Strategiju EU za borbu protiv trgovine ljudima (2021-2025)²¹, „Zajednički plan za borbu protiv trgovine ljudima“ Evropske komisije, NATO politiku za borbu protiv trgovine ljudima, usvojen u julu 2023, Strategiju Savjeta Evrope za prava djeteta 2022-2027²², Akcioni plan OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima i druge OEBS-ove obaveze u ovoj oblasti²³, kao i niz dokumenata IOM-a, OEBS-a i UNHCR-a koji se odnose na zaštitu ukrajinskih izbjeglica²⁴. Strategija takođe posvećuje posebnu pažnju svim oblicima trgovine ljudima i

²¹Strategija EU o pravima djeteta https://commission.europa.eu/system/files/2021-09/ds0821040enn_002.pdf

²² Strategija Savjeta Evrope o pravima djeteta (2022-2027).

²³ Stalni savjet Organizacije za bezbjednost i saradnju u Evropi, 462. plenarna sjednica, PC Žurnal br. 462, tačka dnevnog reda 6, PC.DEC/557, 24. jul 2003, ODLUKA br. 557 – Akcioni plan OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima, kao i Odluka Ministarskog savjeta br. 6/18 o jačanju napora u prevenciji i borbi protiv trgovine djecom, uključujući i maloljetnike bez pratnje (Milano, 2018), Odluka Ministarskog savjeta br. 6/17 o jačanju napora za prevenciju trgovine ljudima (Beč, 2017), Odluka Ministarskog savjeta br. 7/17 o jačanju napora u borbi protiv svih oblika trgovine djecom, uključujući seksualnu eksploataciju, kao i druge oblike seksualne eksploatacije djece (Beč, 2017) i druge odluke.

²⁴ Preporuke Specijalnog predstavnika i koordinatora OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima o potrebi unapređenja prevencije trgovine ljudima u kontekstu masovnih migracionih tokova (<https://www.osce.org/cthb/513784>); Preporuke o jačanju napora za identifikaciju i ublažavanje rizika od trgovine ljudima putem interneta kao posljedice humanitarne krize u Ukrajini (<https://www.osce.org/cthb/516423>); Okvir UNHCR-a, međunarodna konferencija OEBS-a o jačanju sistema krivičnog pravosuđa u borbi protiv trgovine izbjeglicama iz Ukrajine, IOM-ov okvir za upravljanje migracijama.

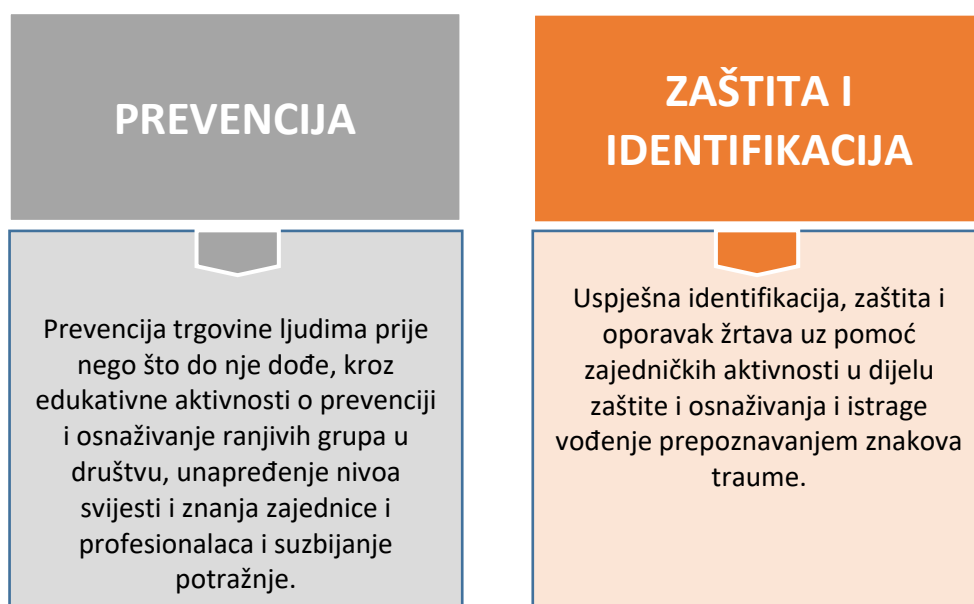
Ciljevima održivog razvoja (SDG)²⁵, sa posebnim akcentom na Cilj održivog razvoja 5 (Rodna ravnopravnost), Cilj 8 (Dostojanstven rad i ekonomski rast) i Cilj 16 (Mir, pravda i snažne institucije).

Strategija 2025-2028. omogućit će Crnoj Gori da nastavi da promovira politiku nulte tolerancije prema trgovini ljudima, koja je započeta prvom Nacionalnom strategijom za borbu protiv trgovine ljudima 2003-2011, i nastavljena kroz sve naredne strateške dokumente – Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima 2012-2018. i Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024.

2. Svrha i značaj Strategije

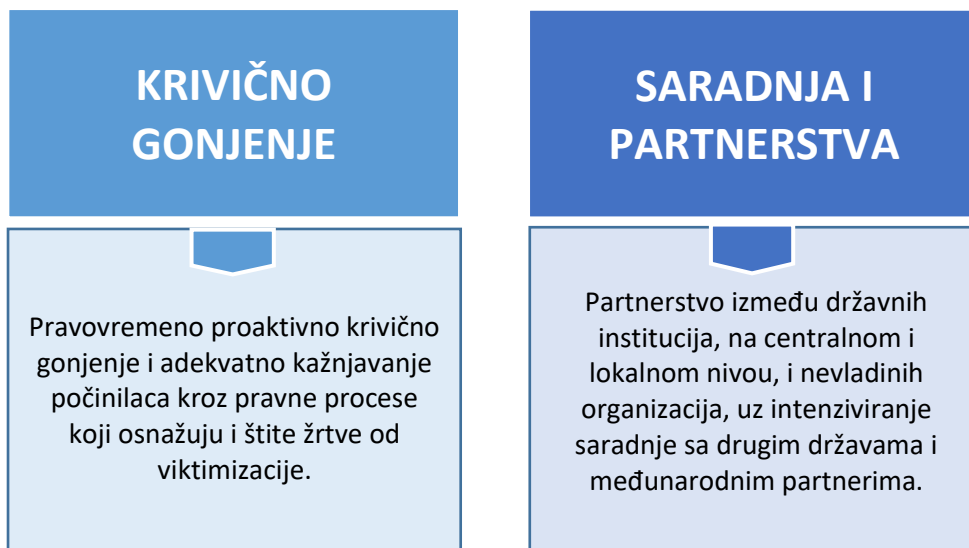
Strategija prepoznaje važnost rodne ravnopravnosti i veze između rodno-zasnovanog nasilja i trgovine ljudima u razvoju svojih intervencija. U skladu sa savremenim trendovima, faktori uticaja na životnu sredinu su prepoznati kao jedan od važnih uzroka trgovine ljudima u vezi sa migracijama i trgovinom ljudima, stoga Strategija također teži da doprinese zaštiti životne sredine u korist svih osoba i doprinese ukupnoj prevenciji trgovine ljudima izazvane migracijama usled faktora uticaja na životnu sredinu²⁶. Kao rezultat pomenutih standarda, principa i akcija, Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025–2028. godine postavlja i dosljedan okvir za jačanje prevencije, zaštite, krivičnog gonjenja, saradnje i partnerstava, kojim se upravlja sa nacionalnog nivoa.

Slika 1. Strateške oblasti djelovanja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine

²⁵ Ahyoung Song, Yoewon Yoon, Yusun Cho, The Association Between Poly-victimization in Childhood and Intimate Partner Violence and Child Abuse in Adulthood, pers Violence, 2022 May;37(9-10):6009-6033. doi: 10.1177/08862605211073088. Epub 2022, 6. februar

²⁶ Opšti komentar br. 26 (2023) o pravima djece i životnoj sredini sa posebnim osvrtom na klimatske promjene, CRC/C/GC/26, 2023.

Cilj Strategije je da efikasnije odgovori na sve oblike trgovine ljudima, s posebnim naglaskom na najzastupljenije oblike koji su zabilježeni u Crnoj Gori. Iako je usmjerena na sve sredine i na sve potencijalne i stvarne žrtve, u centru njene pažnje su najranjivije kategorije.²⁷

Opšta svrha Strategije je da pruži stratešku viziju koja definiše puteve promjena, predloži strategije zasnovane na dokazima i uspostavi lanac rezultata radi sprečavanja trgovine ljudima i unapređenja sistemskog odgovora kada do nje dođe, čime se poboljšava kvalitet života svih žrtava, a posebno djece.

Misija Strategije je da mobiliše institucionalne i društvene napore kako bi se razbio lanac trgovine ljudima, kroz ciljanu prevenciju usmjerenu na rizike regrutacije, opremanje relevantnih institucija odgovarajućim alatima i obavještajnim podacima za smanjenje prepoznatih prijetnji, obezbjeđivanje privođenja počinitelja pravdi i unapređenje identifikacije kako bi se pružila neophodna podrška i zaštita svim žrtvama.

Na operativnom nivou, Strategija ima za cilj rješavanje složenih i multidisciplinarnih pitanja kroz uključivanje svih ključnih aktera, sa nacionalnog i međunarodnog nivoa, nevladinog sektora i privatnog sektora. Ona prepoznaje da su snažna politička posvećenost, dobro upravljanje i adekvatna raspodjela resursa od suštinskog značaja za osiguranje da se prema žrtvama trgovine ljudima postupa kao prema punopravnim nosiocima svih prava.

Strategija podstiče konvergenciju ideja, stručnih znanja i resursa, u pravcu razvoja zajedničkog okvira koji nije samo artikulisan kroz specifične i vremenski ograničene procese, već mobilizuje sve relevantne aktere koji igraju ključnu ulogu u borbi protiv trgovine ljudima. Pristupom koji uključuje cijelu vladu i cijelo društvo, Strategija definiše sveobuhvatan put naprijed za rješavanje problema trgovine ljudima. Ona objedinjuje sve napore na nacionalnom nivou koji se odnose na trgovinu ljudima u Crnoj Gori i inostranstvu pod jednim strateškim planom. Strategija postavlja nacionalne aktivnosti u okvir međunarodno priznatih stubova prevencije, zaštite, krivičnog gonjenja i partnerstava, uz dodatak nove operativne oblasti - „osnaživanje“. Crna Gora je dodala ovu novu oblast radi unapređenja podrške i usluga za žrtve ovog krivičnog djela.

²⁷INSPIRE: Sedam strategija za okončanje nasilja nad djecom, SZO i UNICEF, 2016.

Strategija je osmišljena tako da podrazumijeva inkluzivan proces, s ciljem izgradnje vlasništva, adresiranja potreba i pružanja jasnih smjernica svim zainteresovanim stranama. Ona predviđa i odgovornosti, sa krajnjim ciljem povećanja uticaja mjera i postavljanja održivih osnova za dugoročne promjene, ne samo kroz kratkoročne reakcije, već i kroz promjenu stavova i sistema.

2.1. Vodeći principi Strategije

- **Vlasništvo Vlade:** Strategija je pripremljena pod vođstvom Odeljenja za borbu protiv trgovine ljudima pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, uz aktivno učešće svih drugih relevantnih institucija. Predstavnici svakog ministarstva su se usaglasili sa analizom koja je korišćena kao okosnica za pripremu Strategije i preuzeli su odgovornost za definisanje sveobuhvatnih i specifičnih ciljeva Strategije. Ministarstva i drugi organi će biti odgovorni za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana.
- **Pristup cijele vlade i cijelog društva:**²⁸ Strategija polazi od toga da je trgovina ljudima višedimenzionalna realnost koju nije moguće riješiti kroz angažman samo jednog sektora administracije. Da bi se razvile i sprovele efikasne politike i prakse, potreban je pristup cijele vlade kako bi se obezbijedila horizontalna i vertikalna usklađenost politika sa svim sektorima i nivoima vlasti, pa se promovišu široki partnerski odnosi sa svim relevantnim akterima u društvu kako bi se odgovorilo na trgovinu ljudima u svim njenim dimenzijama, uključujući migrante, lokalne zajednice, civilno društvo, akademsku zajednicu, privatni sektor, poslanike, sindikate, nacionalne institucije za ljudska prava, medije i druge relevantne aktere.
- **Pristup zasnovan na ljudskim pravima:** Strategija osigurava da su ljudska prava žrtava u središtu svih odgovora na trgovinu ljudima. Strategija se zasniva na međunarodnim standardima ljudskih prava. Sve operativne mjere primjenjuju pristup usmjeren na žrtve i utemeljen na traumi kako bi se osiguralo da su prava žrtava zaštićena u svim fazama i da ne budu izložene ponovnoj viktimizaciji.
- **Princip najboljeg interesa djeteta:** Ovaj princip se poštuje u svim prioritetima i ciljevima koji se odnose na djecu u riziku i djecu žrtve trgovine ljudima. Trebao bi da bude ideja vodilja svih odluka koje donose nacionalne vlasti i akteri civilnog društva u implementaciji Strategije.
- **Rodno specifičan pristup:** Specifičnosti trgovine ljudima ogledaju se u razlikama u regrutaciji, kontroli i eksploataciji različitih polova. Trgovina ljudima može imati specifične i različite uticaje na žene i muškarce. Zbog toga, strategije prevencije, kao i mjere pomoći i podrške žrtvama treba da budu rodno specifične, uzimajući u obzir različite potrebe žrtava muškog i ženskog pola. Takođe, Strategija prepoznaje značaj

²⁸Globalni sporazum o bezbjednoj, urednoj i redovnoj migraciji (GCM), A/RES/73/195.

ugradnje rodne perspektive u strateško planiranje politika,²⁹ ne samo u kreaciji intervencija, već i u procesu pripreme same Strategije, te je posebnu pažnju posvetila rodnoj ravnoteži u Radnoj grupi za Strategiju.

- **Interdisciplinarni i međusektorski pristup:** Trgovina ljudima je složen problem i njegovo rješavanje zahtijeva koordinisan, interdisciplinarn i višesektorski pristup koji se oslanja na stručnost i znanje iz različitih disciplina i aktera. Pored toga, mjere protiv trgovine ljudima treba da se bave osnovnim uzrocima, rizicima, prijetnjama i novim metodama koje koriste trgovci ljudima, kao i da obezbijede efikasan odgovor krivičnog pravosuđa i sveobuhvatnu njegu i zaštitu žrtava.
- **Nediskriminacija:** Različiti oblici diskriminacije (npr. diskriminacija prema manjinama i ranjivim društvenim kategorijama, migracione politike diskriminatorne i restriktivne prirode, rodno zasnovana diskriminacija) često predstavljaju osnovne uzroke trgovine ljudima. Strategija osigurava da se preporučene mjere primjenjuju na sve žrtve na nediskriminatoran način, uključujući osobe sa invaliditetom, bilo da su bile predmet transnacionalne ili nacionalne trgovine ljudima, bez obzira na oblik eksploatacije i zemlju u kojoj su eksploatisane.
- **Održivost:** Strategija predviđa jačanje ili uspostavljanje koordinacionih struktura koje će obezbijediti održivost interdisciplinarnog pristupa. Koordinacione strukture će osigurati da sve aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima ostanu relevantne u kontekstu promjenjivih političkih okolnosti i budu održive na duže staze.
- **Odgovornost i monitoring:** Strategija uključuje mehanizam za redovno praćenje, evaluaciju i odgovornost. Ovaj mehanizam osigurava da su svi akteri uključeni u sprovođenje Strategije odgovorni za svoje uloge i obaveze. Ovaj princip podržava kontinuirano poboljšanje i osigurava efikasno korišćenje resursa, istovremeno podstičući transparentnost.

3. Usklađenost sa strateškim, pravnim i institucionalnim kontekstom Crne Gore

3.1. Usklađenost sa strateškim kontekstom Crne Gore

Krovna strateška dokumenta

Glavne politike i dokumenta koja definišu okvir u ovoj oblasti, sa kojima je Strategija vertikalno usklađena:

²⁹Izveštaj OEBS-a o rodu i nacionalnim strategijama u Crnoj Gori, 2024.

- Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine;³⁰ Strategija je osmišljena da doprinese ostvarivanju ciljeva i indikatora Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine (2.1. i 2.3.) koji se odnose na eliminaciju trgovine ljudima, zaustavljanje zlostavljanja i nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući seksualno nasilje i druge oblike nasilja u Crnoj Gori.³¹ Ova Strategija povezuje i dopunjuje sve operativne ciljeve i konkretne ciljeve Strategije kroz svoj konkretni cilj 2.1.1.5 Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i djevojčicama u javnim i privatnim sferama, uključujući trgovinu ljudima i seksualne i druge vrste iskorišćavanja. Naime, mjere i aktivnosti Strategije doprinose realizaciji ovog cilja NSOR-a kao i relevantnih indikatora koji se između ostalog odnose na broj osoba kojima je pružena besplatna pravna pomoć, broj žrtava trgovine ljudima na 100.000 stanovnika, po polu, starosnoj dobi i obliku eksploatacije.
- Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost 2021–2025.;³² Trgovina ljudima često ima rodnu dimenziju, s obzirom na to da su žene i djevojčice nerazmjerno pogođene, posebno u kontekstu seksualne eksploatacije i prinudnog rada. Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost predviđa sistemsku borbu protiv svih oblika nasilja nad ženama, uključujući trgovinu ljudima kao oblik rodno zasnovanog nasilja. Strategija se zalaže za uspostavljanje sveobuhvatnih mehanizama zaštite žrtava, te se naglašava pravo žrtava na rodno senzitivnu zaštitu i podršku, što se poklapa s principima iz Strategije za borbu protiv trgovine ljudima. Korelacija postoji sa svim ciljevima Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost 2021-2025: Poboľšati sprovođenje postojećih zakona i politika o rodnoj ravnopravnosti i zaštiti od diskriminacije po osnovu pola i roda, Unaprijediti politike u ovim oblastima kako bi se smanjile rodne predrasude i stereotipi, Osigurati jednak pristup prirodnim i društvenim resursima kroz povećanje njihove participacije, Ojačati kapacitete institucija za nadzor, koordinaciju i sprovođenje rodno osjetljivih politika, uključujući rodno odgovorno budžetiranje, Uvesti procjene rodnog uticaja kod svih javnih politika i budžeta (gender mainstreaming).

Sektorska strateška dokumenta

Glavne politike i dokumenta koja definišu okvir u ovoj oblasti, sa kojima je Strategija horizontalno usklađena:

- Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite za period 2024–2028.³³ Imajući u vidu da je maloljetna lica veoma često žrtve trgovine ljudima, Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine poseban akcenat stavlja na djecu. Cilj 5 Strategije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite za period 2024–2028. Rodna ravnopravnost upravo, između ostalog precizira eliminisanje svih oblika nasilja nad svim ženama i djevojkama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima i

³⁰Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine;

³¹ Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, koju je usvojila Vlada Crne Gore 7. jula 2016. godine.

³² Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost 2021-2025

³³ Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite za period 2024–2028

seksualne i druge vidove eksploatacije, kao i sve štetne prakse, kao što su dječji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija;

- Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori za period 2021–2025³⁴. Strategija je naročito komplementarna sa Strategijom socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori kroz cilj 6.3 - Borba protiv trgovine ljudima (ovo je veoma specifična oblast koja je predmet snažnih mjera krivičnog zakonodavstva. U tom smislu, Romi i Egipćani su posebno izloženi opasnostima da postanu žrtve trgovine ljudima, te su potrebne posebne preventivne mjere. Problem je naročito kompleksan jer zahtijeva međusobnu saradnju nadležnih organa na regionalnom nivou, što znači da je od posebnog značaja međudržavna saradnja, a naročito saradnja sa graničnom policijom). Ciljevi 6.4 Borba protiv dečijih ugovorenih brakova i 6.2 Prevencija i zaustavljanje prosjačenja djece su svi prepoznati u Strategiji kroz komplementarne mjere usmjerene na prevenciju kroz kampanje podizanja svijesti, kao i edukaciju zajednice i stručnjaka kako bi se bolje identifikovali ovi oblici trgovine djecom, kao i mjere koje povećavaju kapacitete stručnjaka iz pravosuđa da pravilno kvalifikuju ova krivična djela kao trgovinu ljudima, kao i da pruže bolje mjere zaštite djeci izloženoj ovim oblicima trgovine djecom.
- Strategija za zaštitu osoba sa invaliditetom od diskriminacije i promociju ravnopravnosti za period 2022-2027.³⁵ Među žrtvama trgovine ljudima, posebna ranjiva kategorija su lica s invaliditetom. Jačanjem preventivnih i edukativnih aktivnosti usmjerenih na ovu kategoriju stanovništva želi se postići otklanjanje mogućnosti da postanu žrtve nekog od oblika izvršenja krivičnog djela trgovine ljudima. Operativnim ciljevima 2 i 5 Strategije za zaštitu osoba sa invaliditetom od diskriminacije i promociju ravnopravnosti za period 2022-2027. obezbjeđuje se puna ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici, kao i stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu, čime se doprinosi smanjenju ranjivosti lica sa invaliditetom na trgovinu ljudima.
- Strategija upravljanja migracijama i reintegracijom povratnika za period 2021–2025.³⁶ Imajući u vidu da su migranti i izbeglice, naročito djeca bez pratnje, lica koja dolaze iz konfliktnih područja i koje je laka meta trgovaca i krijumčarenja ljudima u područjima sukoba i van njih, Strategija je komplementarna sa Strategijom migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025. posebno u Operativnom cilju 2: Povećanje administrativnih kapaciteta i unapređenje uslova za prihvata i osiguranje punog pristupa pravima koja pripadaju strancima koji traže međunarodnu zaštitu i licima kojima je odobrena međunarodna zaštita u Crnoj Gori, u skladu sa međunarodnim standardima. Tendencija je da se osigura jednak pristup pravima koja pripadaju migrantima, sa posebnim osvrtom na ranjive kategorije u smislu organizacije obuka za službenike koji su raspoređeni na poslovima rada sa strancima koji traže

³⁴Crna Gora, Ministarstvo za ljudska prava i manjine, Strategija za socijalno uključivanje Roma i Egipćana 2016 – 2020.

³⁵ Strategija za zaštitu osoba sa invaliditetom od diskriminacije i promociju ravnopravnosti za period 2022-2027

³⁶ Akcioni plan za sprovođenje preporuka četvrtog ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda

međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori i strancima kojima je odobrena međunarodna zaštita u Crnoj Gori u odnosu na identifikaciju žrtava trgovine ljudima, o rizicima i mehanizmima zaštite u odnosu na trgovinu ljudima.

- Akcioni plan za sprovođenje preporuka četvrtog ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda- Strategija je komplementarna sa pomenutim Akcionim planom imajući u vidu da isti sadrži niz specifičnih preporuka zemalja članica upućenih Crnoj Gori u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima koje detaljno pokrivaju nekoliko ključnih oblasti:
 - Implementacija strategije: Mnoge zemlje naglašavaju potrebu nastavka i efikasnije implementacije Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima, kroz konkretne mjere, uključujući dopunu operativnih timova.
 - Zaštita žrtava: Preporučuje se unapređenje mehanizama za identifikaciju i zaštitu žrtava, s naglaskom na djecu, uključujući informisanje žrtava o njihovim pravima, rehabilitaciju, socijalnu integraciju i psihosocijalnu pomoć.
 - Krivično gonjenje: Više država traži jačanje istraga i procesuiranja počinilaca, uključujući osiguranje poštovanja principa nekažnjavanja za žrtve i proširenje zakonskog okvira (npr. dječiji, rani i prinudni brakovi).
 - Institucionalni kapaciteti: Naglašava se potreba jačanja kapaciteta državnih aktera, uspostavljanje nezavisnog nacionalnog izvjestioca i povećanje budžetskih sredstava za specijalizovane usluge.
 - Međunarodna saradnja i obuka: Pojedine preporuke uključuju intenziviranje međunarodne saradnje, razmjenu dobrih praksi i održavanje edukacija relevantnih službenika.

Ove preporuke imaju za cilj sveobuhvatno unapređenje sistema zaštite i suzbijanja trgovine ljudima u Crnoj Gori, uz posebnu pažnju na djecu i ranjive grupe, što je u skladu i sa osnovnom svrhom Strategije.

- Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja za period 2024–2027.³⁷ Strategija je komplementarna sa Strategijom za prevenciju i zaštitu djece od nasilja, naročito kroz svoje ciljeve: 1. Unapređenje zakonodavstva i sprovođenje politika koje djecu štite od svih oblika nasilja; 2. Unapređenje institucionalnog okvira za profesionalnu, kvalitetnu i efikasniju brigu i zaštitu djeteta; 3. Osnaživanje pravosudnog sistema za zaštitu djece od nasilja i za rad u najboljem interesu djeteta; 4. Pokretanje promjena u društvenim normama koje prihvataju, opraštaju ili ignorišu nasilje. Strategija stavlja poseban akcenat na zaštitu djece od trgovine ljudima, pružajući mjere za prevenciju i edukaciju djece i stručnih lica, kao i posebne mjere zaštite djece, kao što je Sklonište za djecu žrtve trgovine ljudima, promociju postupaka prilagođenih djeci u kontaktu sa pravosudnim sistemom, itd.
- Strategija za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (2024-2027.)³⁸,. Trgovina ljudima je djelo međunarodnih organizovani kriminalnih grupa. Operativnim ciljem 4 Strategije planirano je jačanje koordinacije i partnerstva između brojnih različitih aktera u ovoj oblasti, iz svih sektora društva na nacionalnom i međunarodnom nivou, dok Strategija za borbu protiv transnacionalnog organizovanog

³⁷ Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja i akcioni plan 2017-2021.

³⁸ Ministarstvo unutrašnjih poslova, Strategija za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala 2024-2027.

kriminala, u cilju 2 definiše smanjenje i eliminisanje uticaja transnacionalnog organizovanog kriminala na crnogorsko društvo posredstvom mjera za jačanje borbe protiv organizovanih kriminalnih grupa.

- Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma 2022-2025.³⁹ Korelacija ove i Strategije za borbu protiv trgovine ljudima ogleda se u zajedničkom fokusu na suzbijanju organizovanog kriminala. Strategija prepoznaje pranje novca i finansiranje terorizma kao ključne alate organizovanog kriminala, u koje okvire spada i trgovina ljudima. Jačanjem sistema prevencije pranja novca, direktno se utiče na smanjenje kanala za finansiranje trgovine ljudima. Takođe, identifikacija sumnjivih novčanih tokova pomaže u ranom otkrivanju mogućih slučajeva trgovine ljudima.

Vladina politika:

- Program rada Vlade Crne Gore za 2025. godinu.
- Srednjoročni program rada Vlade Crne Gore za period 2024–2027. godine.
- Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za period 2024–2027. godine.

3.2. Usklađenost sa pravnim kontekstom Crne Gore

Crna Gora je razvila sveobuhvatan zakonodavni okvir za borbu protiv trgovine ljudima, koji obuhvata cijeli niz zakona sa ciljem prevencije, zaštite žrtava i krivičnog gonjenja počilaca. Ključne odredbe ovog okvira obuhvataju mjere za zaštitu ljudskih prava, rodnu ravnopravnost, zaštitu djece, sankcionisanje trgovine ljudima i obezbjeđivanje prava žrtava tokom sudskih postupaka.

Ustavom Crne Gore garantuju se osnovna ljudska prava i slobode, uključujući zabranu ropstva, prinudnog rada i trgovine ljudima. Čl. 28 propisuje da se jamči dostojanstvo pojedinca, dok se u čl. 74 jamči posebna zaštitu porodice, djece i ranjivih kategorija, osiguravajući rodnu ravnopravnost. Ove odredbe predstavljaju osnov za borbu protiv trgovine ljudima i zaštitu prava žrtava.

Izmjenama i dopunama **Krivičnog zakonika Crne Gore**⁴⁰ iz 2023. godine dodata je otmica kao jedan od načina izvršenja krivičnog djela iz člana 444 („Trgovina ljudima“), propisan je još jedan teži oblik ovog krivičnog djela, a koji će postojati ako je nastupila teška tjelesna povreda djeteta, nekažnjavanju lica za osnovni oblik predmetnog krivičnog djela, ako je kao direktna žrtva bilo prinuđeno na učešće u kriminalnim djelatnostima iz stava jedan navedenog člana, te je uvedeno novo krivično djelo „Prodaja djece“.

³⁹ Ministarstvo unutrašnjih poslova, Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma 2022-2025

⁴⁰ Službeni list RCG", br. [70/2003](#), [13/2004](#), [47/2006](#) i "Službeni list CG", br. [40/2008](#), [25/2010](#), [32/2011](#), [64/2011](#) - drugi zakon, [40/2013](#), [56/2013](#), [14/2015](#), [42/2015](#), [58/2015](#) - drugizakon, [44/2017](#), [49/2018](#), [3/2020](#), [26/2021](#) - ispravka, [144/2021](#) i [145/2021](#) i [110/2023](#).

Zakonik o krivičnom postupku,⁴¹ koji je još u formi nacрта, propisuje pravila za vođenje krivičnog postupka, i predviđa mjere za zaštitu žrtava tokom krivičnih postupaka kako bi se spriječila njihova ponovna viktimizacija, a uređuje i funkciju Službe za podršku žrtvama kao i pravo žrtava da budu informisane.

Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku⁴² jamči viši nivo zaštite djece i poboljšava njihov položaj u postupcima. Ovim zakonom se obezbjeđuje zaštita djece koja su bila žrtve reagovanjem na počinjeno nasilje, zaštita djece od dodatnog nasilja sprečavajući pripadnike pravosudnih organa da ponovo viktimiziraju djecu žrtve i svjedoke i propisuje obeštećenje djeci u vidu naknade štete.

Zakonom o državnom tužilaštvu⁴³ definisane su nadležnosti tužilaca u krivičnim stvarima, uključujući i trgovinu ljudima, naglašavajući proaktivnu ulogu tužilaca u istrazi i krivičnom gonjenju počinilaca. Tužioci su dužni da primenjuju posebne istražne metode i obezbijede zaštitu prava žrtava tokom krivičnog postupka, kao i da sarađuju sa relevantnim institucijama i međunarodnim organizacijama. Zakon takođe naglašava zaštitu žrtava trgovine ljudima, omogućavajući tužiocima da predlože mjere zaštite, uključujući anonimnost žrtava i posebne metode ispitivanja kako bi se spriječila sekundarna viktimizacija.

Zakon o sudovima⁴⁴ reguliše organizaciju i funkcionisanje sudova, uključujući njihovu ulogu u procesuiranju slučajeva trgovine ljudima. Zakonom se, takođe omogućava primjena posebnih mjera za zaštitu svjedoka i žrtava tokom postupaka, što uključuje i svjedočenje putem video linka i zaštitu identiteta. Od posebnog je značaja to što zakon propisuje da sudije koje postupaju u ovim predmetima, moraju proći kroz obaveznu obuku o trgovini ljudima i zaštitu prava žrtava.

Zakon o strancima⁴⁵ predviđa period refleksije za strane državljane koji su identifikovani kao žrtve trgovine ljudima. Žrtva krivičnog djela trgovine ljudima ima pravo da se u roku od 90 dana opredijeli da li će sarađivati u krivičnom postupku, odnosno da li će se pridružiti krivičnom gonjenju ili će biti svjedok u tom postupku, bez straha od deportacije ili drugih pravnih posljedica. Pored toga, zakonom je predviđeno izdavanje privremenih boravišnih dozvola iz humanitarnih razloga za strane državljane koji su prepoznati kao žrtve trgovine ljudima. Ova odredba ima za cilj da žrtvama pruži sigurnost i zaštitu, podstičući njihovo učešće u krivičnom postupku protiv počinilaca.

⁴¹ <https://www.portalanalitika.me/clanak/158333--izmjene-i-dopune-zakonika-o-krivicnom-postupku-od-danas-na-javnoj-raspravi>;

⁴² Zakon o postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku, Sl.list Crne Gore br. 64/11 i 1/18.

⁴³ Zakon o državnom tužilaštvu, Sl.list Crne Gore, br. 11/2015, čl. 2, 3, 48.

⁴⁴ Zakon o sudovima, Sl.list Crne Gore, br. 11/2015, čl. 6, 8, 46, 63.

⁴⁵ Zakon o strancima "Službeni list CG", br. 12/2018, 3/2019, 86/2022 i 77/2024; čl.52, 54, 55.

Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti⁴⁶ omogućen je pristup uslugama svoj djeci i njihovim porodicama (sa posebnim naglaskom na razvoj alternativnih oblika zaštite za djecu bez roditeljskog staranja, kao i na uspostavljanje širokog sistema podrške za djecu sa smetnjama u razvoju). Zakon ima za cilj sprečavanje nasilja nad djecom pružanjem podrške za stvaranje adekvatnog porodičnog/hraniteljskog okruženja (sa socijalnog i ekonomskog aspekta) u kojem djeca mogu ostvariti svoje pravo na život i razvoj.

Zakon o zaštiti svjedoka⁴⁷ predviđa posebne mjere zaštite svjedoka u slučajevima trgovine ljudima, uključujući fizičku zaštitu, anonimnost i promjenu identiteta, kako bi se spriječila dalja viktimizacija i osigurao efikasan pravni postupak.

Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja⁴⁸ omogućava žrtvama trgovine ljudima da traže finansijsku naknadu za pretrpljenu štetu. Naknada obuhvata fizičku, psihološku i materijalnu štetu, a posebne odredbe se odnose na maloljetne žrtve. Ovaj Zakon će se primjenjivati danom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći⁴⁹ kroz izmjene i dopune, u dijelu trgovine ljudima žrtvama se proširuje mogućnost korišćenja besplatne pravne pomoći i u vezanim postupcima u kojima ih zastupa isti advokat.

Porodičnim zakonom pruža se sveobuhvatna i multidimenzionalna zaštita djece u porodičnom okruženju, uključujući pravo na roditeljsku brigu, hraniteljski smještaj i zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja. Nedavne izmjene i dopune Porodičnog zakona uvode važne novine, među kojima su: osiguranje opšteg interesa djeteta, pružanje mogućnosti djetetu da izrazi svoje mišljenje i učestvuje u postupcima na način prilagođen djeci i bez rizika od viktimizacije od strane pravosudnog sistema, što se ostvaruje, između ostalog, uvođenjem osoba za podršku tokom pravnih postupaka; značenje izraza dijete usklađeno je sa značenjem iz Konvencije UN o pravima djeteta; i uvodi se eksplicitna zabrana fizičkog kažnjavanja djece.⁵⁰

Zakon o zabrani diskriminacije zabranjuje diskriminaciju bilo kog lica po bilo kom osnovu.⁵¹

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom obuhvata zabranu svih poznatih i mogućih osnova, kao i oblika diskriminacije lica sa invaliditetom.⁵²

⁴⁶Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti, Sl. list CG br. 27/13, 1/15, 42/15, 47/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17 – Rješenje US 42/17, 50/17

⁴⁷Zakon o zaštiti svjedoka, Sl. list CG, br. 65/2004, čl. 2, 7.

⁴⁸Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, Sl. list Crne Gore, br.35/2015, čl. 3 i 10.

⁴⁹ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći Sl.list Crne Gore, br. 20/2011, 20/2015, 123/24

⁵⁰Porodični zakon, Sl. list Crne Gore, br. 1/07, 53/16.

⁵¹Zakon o zabrani diskriminacije, Sl. list Crne Gore, br. 46/10. 40/11 – dr. zakon, 18/14. 42/17.

⁵²Zakon o zabrani diskriminacije osoba sa invaliditetom, Sl. list Crne Gore, br. 35/15 i 44/15 - ispr.

U oblasti zdravstva, relevantni zakoni koji se odnose na zdravstvenu zaštitu⁵³ žrtava trgovine ljudima uključuju **Zakon o zdravstvenoj zaštiti**, **Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju**⁵⁴ i **Zakon o pravima pacijenata**, koji svi propisuju jednaka prava na zdravstvenu zaštitu svim licima. Ovi zakoni omogućavaju sistemu da preventivno djeluje u smislu sprečavanja trgovine ljudima, identifikujući potencijalne žrtve i počinioce među roditeljima, starateljima, zakonskim zastupnicima i drugim licima u njihovom okruženju, kao i da štiti žrtve trgovine ljudima i pruža im adekvatnu njegu.⁵⁵

Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima⁵⁶ iz 2019. godine omogućava saradnju Crne Gore sa drugim državama u cilju efikasnijeg gonjenja i suzbijanja krivičnih djela, uključujući trgovinu ljudima. U kontekstu trgovine ljudima, zakon olakšava ekstradiciju osumnjičenih ili optuženih, razmjenu dokaza i informacija, kao i zaštitu žrtava kroz međunarodne mehanizme saradnje. Takođe, predviđa mogućnost formiranja zajedničkih istražnih timova radi razbijanja kriminalnih mreža koje organizuju trgovinu ljudima.

Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca⁵⁷ u Crnoj Gori definiše specifične odredbe koje se odnose na ljudska prava stranaca, uključujući i zaštitu žrtava trgovine ljudima. Ključne odredbe uključuju zabranu protjerivanja ili vraćanja (načelo *non-refoulement*), koje sprječava vraćanje stranaca u zemlje gdje bi njihovi životi, slobode ili dostojanstvo mogli biti ugroženi, uključujući i slučajeve trgovine ljudima. Zakon osigurava da stranci koji traže međunarodnu zaštitu ne mogu biti izručeni ako postoji opasnost da će biti podvrgnuti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu. Takođe, maloljetnici bez pratnje koji su potencijalne žrtve trgovine ljudima imaju posebnu zaštitu sve dok im se ne obezbijedi odgovarajuće starateljstvo.

Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću definiše pravila o privremenom i trajnom oduzimanju imovine stečene kriminalnim aktivnostima, uključujući i trgovinu ljudima. Cilj zakona je suzbijanje finansijskih koristi od organizovanog kriminala i drugih krivičnih djela, osiguravajući da imovina stečena na nezakonit način postane državna imovina. U izmjenama iz 2024. godine proširen je opseg krivičnih djela za koja se može odrediti oduzimanje imovine, uključujući i krivična djela povezana s trgovinom ljudima, čime se dodatno jača pravni okvir za borbu protiv ove pojave. Pored toga, zakon uvodi prošireno oduzimanje, koje omogućava oduzimanje imovine i bez pravosnažne presude, ako postoji osnovana sumnja da je stečena kriminalnom djelatnošću, pod uslovom da je njena vrijednost najmanje 5.000 eura i da počinitelj ne može dokazati zakonito porijeklo imovine⁵⁸

⁵³Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Sl. list Crne Gore, br. 03/16, 39/16, 02/17 i 44/18.

⁵⁴Zakon o zdravstvenom osiguranju, Sl. list Crne Gore, br. 06/16, 02/17, 22/17 i 13/18.

⁵⁵Zakon o zaštiti pacijenata, Sl. list Crne Gore br. 40/10.

⁵⁶Službeni list Crne Gore, broj: 4/2008, 36/2013 i 67/2019.

⁵⁷Službeni list Crne Gore, broj. 2/2017, 3/2019 i 77/2024.

⁵⁸Službeni list Crne Gore, broj . 58/2015, 47/2019 i 54/2024.

Protokol o postupanju organa, institucija i organizacija u Crnoj Gori sa djecom uključenom u život i rad na ulici potpisan je 2019. godine, a revidiran 2021. godine. Ovaj Protokol pruža smjernice za postupanje svim akterima koji rade s djecom, ali i s njihovim porodicama, kako bi zajedničkim djelovanjem preduzeli mjere i aktivnosti za zaštitu djece uključene u život i rad na ulici, u skladu s garantovanim pravima djeteta. Protokol se odnosi na postupanje svih službenih lica i drugih stručnjaka koji obavljaju poslove značajne za zaštitu djece koja su uključena u život i rad na ulici (policija, centri za socijalni rad, druge institucije i pružaoci usluga socijalne zaštite, zdravstvene ustanove, obrazovne institucije, organizacije i drugi).⁵⁹

Vlada Crne Gore godine 2020. godine donijela je **Nacionalni plan za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima**.⁶⁰ Ovaj dokument uključuje smjernice i standardne operativne procedure (SOP) za formalnu identifikaciju i dodjelu statusa žrtve trgovine ljudima bez obzira na tok krivičnog postupka.

Saradnja na zaštiti žrtava zasniva se na **Sporazumu o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima**,⁶¹ koji je potpisan 2007. godine između državnih institucija i relevantnih nevladinih organizacija. Sporazum je više puta revidiran kako bi bio prilagođen aktuelnom kontekstu i nadležnostima institucija, a posljednji put je potpisan 27. maja 2024. godine. Cilj ovog sporazuma je saradnja na prevenciji, edukaciji, otkrivanju i procesuiranju počinilaca, kao i na identifikaciji, zaštiti, integraciji, reintegraciji i rehabilitaciji potencijalnih i stvarnih žrtava trgovine ljudima, posebno žena i djece, uz puno poštovanje njihovih ljudskih prava. Sporazum obezbjeđuje fizičku, psihološku, zdravstvenu, socijalnu i zaštitu djece žrtava trgovine ljudima, njihovu integraciju u novo društvo ili reintegraciju u slučaju dobrovoljnog povratka u zemlju porijekla. Potpisnici Sporazuma su saglasni da pruže pomoć žrtvama trgovine ljudima, u skladu sa Sporazumom, bez obzira na volju žrtve da učestvuje ili ne učestvuje u krivičnom postupku za krivično djelo trgovine ljudima. Takođe, obavezuju se da žrtvama pruže informacije o besplatnoj pravnoj pomoći i drugim pravima, u skladu sa nadležnostima i zakonskim odredbama.

3.3. Institucionalni okvir od značaja za razvoj i implementaciju Strategije

Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine prepoznaje da je efikasno suočavanje sa trgovinom ljudima nemoguće bez aktivnog uključivanja svih

⁵⁹ Potpisnici pomenutog Protokola su Ministarstvo unutrašnjih poslova/ Uprava policije, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo pravde, te Zaštitnik ljudskih prava i sloboda.

⁶⁰ Predlog nacionalnog plana za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima <https://www.gov.me/dokumenta/b84a3678-a8ce-4ea8-8f8d-726dff43c927>

⁶¹ Potpisnici navedenog Sporazuma su Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vrhovni sud, Vrhovno državno tužilaštvo, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centar za podršku djeci i porodici Bijelo Polje, Centar "Ljubović", Crveni krst Crne Gore, te nevladine organizacije: "Crnogorski ženski lobi", "Sigurna ženska kuća", "SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Nikšić" i "Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore – Defendologija Nikšić".

relevantnih institucija na centralnom i lokalnom nivou. U tom kontekstu, Strategija promoviše multisektorski, integrisani pristup koji obuhvata saradnju državnih institucija, civilnog društva, privatnog sektora i međunarodnih partnera.

Institucije koje su uključene u borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori su:

Ministarstvo unutrašnjih poslova, preko Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima, obavlja poslove koji se odnose na: predlaganje aktivnosti nadležnih državnih organa i međunarodnih i nevladinih organizacija; uspostavljanje odnosa i ostvarivanje saradnje između domaćih i međunarodnih subjekata, sa ciljem stvaranja efikasnih mehanizama za borbu protiv trgovine ljudima; predstavljanje postignutih rezultata u borbi protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori kroz učešće na različitim međunarodnim i domaćim skupovima; primjenu međunarodnih propisa, konvencija i sporazuma u oblasti borbe protiv trgovine ljudima; pokretanje inicijativa za usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti, kao i druge poslove iz djelokruga Odjeljenja. Istovremeno rukovodi radom Koordinacionog tima zaduženog za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i Timom za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima.

U okviru **Uprave policije – Sektora za borbu protiv kriminala- Odsjeka za suzbijanje krivičnih djela trgovine ljudima, krijumčarenja ljudi i ilegalnih migracija, krijumčarenja oružja i eksplozivnih materija i krivičnih djela protiv drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom**, postoji **Grupa za suzbijanje krivičnih djela trgovine ljudima** koja obavlja poslove praćenja i proučavanja trendova kriminaliteta i rasvjetljavanja krivičnih djela iz oblasti trgovine ljudima. Grupa sarađuje sa nadležnim tužilaštvom i drugim organima državne uprave.

Više državno tužilaštvo i Specijalno državno tužilaštvo su nadležni za krivično gonjenje izvršilaca krivičnog djela trgovine ljudima kada se navedeno krivično djelo vrši na organizovan način. Državni tužioci, specijalni tužioci i rukovodioci navedenih tužilaštava rukovode postupanjem policije i drugih organa uprave u istrazi izdavanjem obavezujućih naloga ili neposrednim upravljanjem, a policija i drugi državni organi dužni su da prije preduzimanja bilo kakvih radnji obavijeste nadležnog državnog tužioca, osim u hitnim slučajevima. Policija i drugi državni organi nadležni za otkrivanje krivičnih djela dužni su da postupaju po zahtjevu nadležnog državnog tužioca.

Kako bi se postigla bolja ravnoteža između postignutih rezultata u istraživanju i krivičnom gonjenju predmeta, vrhovni državni tužilac i direktor Uprave policije Crne Gore su, **tokom 2018. godine, formirali Operativni tim** za borbu protiv trgovine ljudima.⁶² Odlukom iz 2024. godine, vrhovni državni tužilac i ministar unutrašnjih poslova Crne Gore proširili su nadležnosti ovog tijela, koji se sada bavi i poslovima u vezi sa nedozvoljenim prelazom državne granice i krijumčarenjem ljudi ⁶³. Tim se sastoji od predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave policije i Višeg državnog tužilaštva. Sastaje se najmanje četiri puta godišnje, a osim analize postignutih rezultata, izazova i problema u svom radu, donosi zaključke koji su značajni za budući rad u ovoj oblasti i doprinose realizaciji strateških planova. Ključni zadaci pomenutog tijela su:

⁶²Rješenje br. 47-050/18-88182, br. 484/18 od 06.12.2018.

⁶³Rješenje broj: 01-078/24-21552, Tu.br. 122/24 od 17. aprila 2024.

- efikasnije procesuiranje slučajeva trgovine ljudima i nezakonitog prelaska državnih granica i krijumčarenja ljudi;
- koordinacija aktivnosti i usklađivanje rada sa drugim učesnicima na suzbijanju trgovine ljudima i nezakonitog prelaska državnih granica i krijumčarenja ljudi;
- identifikacija žrtava trgovine ljudima u lancu trgovine ljudima, ilegalnog prelaska državne granice i krijumčarenja ljudi i drugih krivičnih djela počinjenih od strane kriminalnih grupa;
- prikupljanje informacija o finansijskim sredstvima stečenim trgovinom ljudima i ilegalnim prelaskom državnih granica i krijumčarenjem ljudi u svrhu sprovođenja finansijskih istraga;
- ostvarivanje međunarodne saradnje neposrednim kontaktom sa policijskim službama, naročito u zemljama iz regiona, kao i sa drugim međunarodnim organizacijama i inicijativama, i učešćem u zajedničkim istražnim timovima.

Vrhovni sud Crne Gore, kao najviša sudska instanca, ima za cilj da obezbijedi prioritarno rješavanje predmeta trgovine ljudima stvaranjem uslova za efikasnu pripremu i vođenje glavnog pretresa, i rješavanje predmeta u zakonom propisanom roku. Istovremeno, u okviru svoje nadležnosti, posebnu pažnju obraća na pružanje podrške svjedocima/oštećenim stranama - žrtvama trgovine ljudima od strane sudova nižih instanci, u skladu sa zakonom (Zakonik o krivičnom postupku i Zakon o zaštiti svjedoka).

Ministarstvo pravde je nadležno za postavljanje normativnog okvira i praćenje propisa i međunarodnih standarda u oblasti krivičnog zakonodavstva koji se bave ovim pitanjem.

Ministarstvo vanjskih poslova, putem diplomatske korespondencije, odnosno podnošenja izvještaja diplomatsko-konzularnim predstavništvima Crne Gore i međunarodnim organizacijama o mjerama koje preduzimaju nadležni državni organi, prati sprovođenje Konvencija UN i Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i pravnih tekovina EU koje regulišu ovo pitanje. Takođe, ima značajnu ulogu u komunikaciji sa crnogorskim građanima u smislu prve adrese kojoj se građani mogu obratiti kada se suoče sa problemima u inostranstvu. Zaposleni u MVP-u pohađaju godišnje obuke koje organizuje Uprava za ljudske resurse na temu trgovine ljudima. Ministarstvo vanjskih poslova posreduje u komunikaciji sa nadležnim institucijama u državama sa kojima se ostvaruje saradnja u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, kao i u pripremi i utvrđivanju međunarodnih sporazuma koji tretiraju ovu oblast, a u skladu sa nadležnostima koje su propisane Zakonom o zaključivanju i izvršavanju međunarodnih ugovora.

Ministarstvo zdravlja pruža adekvatnu zdravstvenu zaštitu žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima kroz javne zdravstvene ustanove, poštujući principe hitnosti i prioriteta. Zdravstvena zaštita potencijalnih žrtava trgovine ljudima obuhvata hitnu medicinsku pomoć, prevenciju i liječenje zaraznih bolesti, kao i slučajeve porođaja i materinstva tokom njihovog boravka na teritoriji Crne Gore.

Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije obezbjeđuje pružanje socijalne i dječije zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, kako građanima Crne Gore, tako i stranim državljanima, preko centara za socijalni rad. Ministarstvo nadzire rad Skloništa za žrtve trgovine ljudima, čije je funkcionisanje organizovano kroz javnu ustanovu.

Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga obavlja poslove državne uprave i ima sljedeće nadležnosti: pripremu propisa iz oblasti radnih odnosa, zaštite na radu, tržišta rada i zapošljavanja; zarada i drugih primanja iz i na osnovu rada; zaštitu zaposlenih građana Crne Gore koji su raspoređeni na rad u inostranstvo; vođenje registra kolektivnih ugovora, registra sindikalnih organizacija, registra reprezentativnih sindikata, registra reprezentativnih organizacija poslodavaca, registra socijalnih savjeta, registra agencija za privremeno ustupanje zaposlenih i evidencije o izdatim i oduzetim licencama za rad agencija za privremeno ustupanje zaposlenih; izdavanje dozvola za rad agencijama za zapošljavanje i druge poslove predviđene zakonom. Pored toga, **Inspekcija rada**, koja djeluje u okviru Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, prepoznaje se kao tijelo koje može dati odgovarajući doprinos u identifikaciji potencijalnih žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija sprovodi preventivne aktivnosti u cilju podizanja svijesti djece i mladih o rizicima, manifestacijama i posljedicama krivičnog djela trgovine ljudima. Ministarstvo pruža podršku rizičnim kategorijama, prvenstveno djeci, smanjujući rizik da postanu žrtve trgovine ljudima kroz njihovo osnaživanje za uključivanje u redovni obrazovni sistem. Potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, djeci, koja legalno borave na teritoriji države, omogućava se kontinuitet obrazovanja u obrazovnim ustanovama.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava podržava projekte usmjerene na smanjenje ranjivosti rizičnih kategorija (djeca RE populacije) na trgovinu ljudima.

Ministarstvo kulture i medija podržava adekvatne programske sadržaje u medijima koji imaju za cilj podizanje svijesti cjelokupne javnosti o potrebi suzbijanja svih oblika trgovine ljudima, kao i realizaciju obuka o ulozi medija i etici izvještavanja o problemu trgovine ljudima.

Ministarstvo turizma sprovodi aktivnosti u sektoru turizma u cilju sprečavanja pojave slučajeva trgovine ljudima, ali i jačanja kapaciteta lica koja rade u sektoru turizma da prepoznaju ovaj fenomen i prijave potencijalne slučajeve nadležnim organima.

U Crnoj Gori postoji određeni broj **organizacija civilnog društva** koje su aktivne u borbi protiv trgovine ljudima. Nevladine organizacije predstavljaju relevantne partnere državnim organima u sprovođenju preventivnih programa i ublažavanju mogućih posljedica trgovine ljudima/djecom među najranjivijim i najosjetljivijim kategorijama u društvu.

Na kraju, međunarodne organizacije kao što su IOM, OEBS, UNICEF, UNODC, GIZ i drugi, predstavljaju dragocjene partnere vlade u borbi protiv trgovine ljudima i uključeni su u sprovođenje Strategije savjetodavnim aktivnostima, davanjem mišljenja i ljudskih resursa, kao i finansijske podrške u nekim slučajevima. Svaka od ovih institucija ima ključnu ulogu u borbi protiv trgovine ljudima i treba da bude uključena u proces evaluacije iz nekoliko ključnih razloga koji se odnose na sljedeće:

- Multidisciplinarni pristup: za efikasnu borbu protiv trgovine ljudima potrebna je saradnja različitih sektora.
- Identifikacija izazova i prepreka: različite institucije mogu pružiti uvid u specifične prepreke sa kojima su se suočile u ispunjavanju svojih obaveza u okviru Strategije. Ti

uvidi su ključni da bi se razumjelo koje elemente Strategije ili institucionalne koordinacije treba unaprijediti.

- Procjena efikasnosti Strategije: da bi evaluacija bila temeljna i objektivna, potrebno je uključiti sve ključne aktere. Svaka od tih institucija ima specifične zadatke u okviru Strategije, a njihova mišljenja su od suštinskog značaja za procjenu efikasnosti ovog dokumenta.
- Preporuke za budućnost: na osnovu evaluacije i podataka prikupljenih od ovih institucija moguće je formulisati preporuke za izradu narednog strateškog dokumenta.

Uključenost svih relevantnih institucija u proces evaluacije je siguran znak da će konačni izvještaj biti sveobuhvatan, objektivan i koristan za unapređenje budućih politika i strategija u borbi protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori.

4. Usklađenost sa međunarodnim standardima

Od sticanja nezavisnosti 2006. godine, crnogorski pravosudni i sistemi socijalne zaštite prošli su značajne transformacije u oblasti prevencije trgovine ljudima i zaštite žrtava trgovine ljudima. Jedan od prioriteta ove transformacije bio je usklađivanje pravnog i strateškog okvira Crne Gore, kao članice Ujedinjenih nacija, Savjeta Evrope i zemlje koja teži članstvu u Evropskoj uniji, sa međunarodnim dokumentima i standardima u oblasti pravosuđa i socijalne zaštite u vezi sa trgovinom ljudima.

Strategija je usklađena s brojnim međunarodnim dokumentima⁶⁴ i koristi međunarodne standarde i preporuke koje su izdala nadzorna tijela na temu napretka Crne Gore u borbi protiv trgovine ljudima, kao polaznu osnovu u skladu s identifikovanim nacionalnim oblastima koje je potrebno unaprijediti.

▪ Usklađenost sa standardima UN

⁶⁴Za kompletan spisak pogledajte: i stoga je snažno usklađen sa Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodnom konvencijom o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (CERD), Konvencijom Ujedinjenih nacija o transnacionalnom organizovanom kriminalu i njenim Protokolom o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom (Protokol iz Palerma), Konvencijom Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i nalazima i zaključcima Grupe eksperata Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (GRETA) u svom drugom evaluacionom izvještaju o Malti (u daljem tekstu nakon „trećeg izvještaja grupe GRETA “), Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima deteta (UNCRC) i njenom Opcionom protokolu o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, podržanom od strane Komiteta za prava djeteta o preporukama koje stavljaju dužnu težinu na nasilje nad djecom, uključujući trgovinu djecom, Konvenciji za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i preporukama Komiteta CEDAW, Konvenciji protiv mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja; Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom i njen opcion protokoli; Konvencija MOR-a o prinudnom ili obaveznom radu (br. 29); Konvencija MOR-a o ukidanju prinudnog rada; Konvencija MOR-a o zabrani i neposrednom djelovanju za otklanjanje najgorih oblika dječijeg rada, Evropska konvencija o ljudskim pravima (ECHR) i sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava, Evropska socijalna povelja, Konvencija Lanzarote, Konvencija o pranju, traženju, oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenih krivičnim djelom i o finansiranju terorizma; Konvencija protiv trgovine ljudskim organima, Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici; Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualne zloupotrebe i Konvencija o sajber kriminalu.

Protokol iz Palerma, dodatak Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (2000).⁶⁵ Konvencija predstavlja značajan korak naprijed u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i znak je da države članice priznaju ozbiljnost problema koji predstavlja organizovani kriminal, kao i potrebu da se podstakne i unaprijedi bliska međunarodna saradnja u cilju rješavanja tog problema. Prema čl. 5 Protokola, države su dužne da kriminalizuju trgovinu ljudima, pokušaj trgovine i svako drugo namjerno učestvovanje ili organizaciju u shemi trgovine ljudima.

Dva ključna konvencijska dokumenta Međunarodne organizacije rada (MOR) fokusirana su na prinudni rad ili usluge: **Konvencija o prinudnom radu (Konvencija br. 29 iz 1930. godine) i Protokol uz nju,**⁶⁶ koji definiše prinudni ili obavezni rad, te **Konvencija o ukidanju prinudnog rada (Konvencija br. 105 iz 1957. godine).** **Konvencija MOR-a o najgorim oblicima dječijeg rada (Konvencija br. 182 iz 1999. godine)**⁶⁷ zabranjuje počiniocima da koriste djecu mlađu od 18 godina za sve oblike ropstva ili prakse slične ropstvu, trgovinu ljudima, dužničko ropstvo, kmetstvo, prinudni ili obavezni rad i prostituciju. Prema čl. 7(2)(b) i (c), države su dužne da preduzmu efikasne i pravovremene mjere za rehabilitaciju i socijalnu integraciju bivših žrtava najgorih oblika dječijeg rada, uključujući trgovinu ljudima, kao i da im obezbijede pristup besplatnom osnovnom obrazovanju i, gdje god je moguće, stručnom osposobljavanju.

Prema **Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena**⁶⁸ (CEDAW), države su dužne da preduzmu sve odgovarajuće mjere za suzbijanje svih oblika trgovine ženama i eksploataciju prostitucije žena. Opšta preporuka br. 19 identifikuje trgovinu ljudima kao oblik nasilja nad ženama, jer izlaže žene naročitom riziku od nasilja i zlostavljanja. Trgovina ljudima nespojiva je s jednakim uživanjem prava žena i sa poštovanjem njihovih prava i dostojanstva.

Konvencija o pravima djeteta (1989) i Opcioni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji (2000)⁶⁹ (preporuke Komiteta CRC) zabranjuju trgovinu djecom u bilo koje svrhe, uključujući eksploataciju i prinudni rad. Prema čl. 39 Konvencije, države su dužne da „preduzmu sve odgovarajuće mjere za promociju fizičkog i psihološkog oporavka i socijalne reintegracije djece, žrtava bilo kojeg oblika zanemarivanja, eksploatacije ili zloupotrebe“. Konvencija takođe traži od država da priznaju pravo svakog djeteta na obrazovanje (čl. 28) i na „ustanove za liječenje bolesti i rehabilitaciju zdravlja“ (čl. 24). Opcionim protokolom uz Konvenciju o prodaji djece tačno su određeni oblici zaštite i pomoći koji treba da budu dostupni djeci žrtvama.

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD) ⁷⁰ ne pominje konkretno trgovinu ljudima, ali zabranjuje druge oblike eksploatacije, nasilja i zlostavljanja. Članom br. 6

⁶⁵Protokol o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, usvojen 15. novembra 2000. godine rezolucijom Generalne skupštine br. 55/25.

⁶⁶C029 - Konvencija o prinudnom radu, 1930 (br. 29).

⁶⁷C182 - Konvencija o najgorim oblicima dječijeg rada, 1999 (br. 182).

⁶⁸Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Njujork, 18. decembar 1979. godine, usvojena 18. decembra 1979. godine od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

⁶⁹Konvencija o pravima djeteta usvojena 20. novembra 1989. godine rezolucijom Generalne skupštine br. 44/25. Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, usvojen 25. maja 2000. godine, rezolucijom br. A/res/54/263 na 54. sjednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija

⁷⁰Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, 12. decembar 2006, šezdeset prva sjednica Generalne skupštine, usvojena rezolucijom A/RES/61/106.

Konvencije, prepoznaju se kumulativni oblici diskriminacije sa kojima se suočavaju žene sa invaliditetom, pa se od država potpisnica traži da preduzmu mjere kako bi osigurale da žene u potpunosti i ravnopravno uživaju svoja ljudska prava. Prema čl. 16, države potpisnice su dužne da donesu zakone i politike i da osiguraju da se slučajevi eksploatacije, nasilja i zlostavljanja osoba sa invaliditetom, uključujući žene i djevojčice, identifikuju, istražuju i krivično gone. Takođe su dužne da preduzmu sve odgovarajuće mjere za promociju fizičkog, kognitivnog i psihološkog oporavka, mjere rehabilitacije i socijalne reintegracije osoba sa invaliditetom koje su bile žrtve bilo kojeg oblika eksploatacije, nasilja ili zlostavljanja, uključujući pružanje usluga zaštite. Članom 13 Konvencije ističe se važnost prilagođavanja pravnih postupaka kako bi se osiguralo da osobe sa invaliditetom imaju pravičan i jednak pristup pravdi.

▪ Usklađenost sa standardima Savjeta Evrope

Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima⁷¹ (GRETA preporuke) je sveobuhvatan ugovor koji se uglavnom fokusira na zaštitu žrtava trgovine ljudima i zaštitu njihovih prava. Takođe ima za cilj sprečavanje trgovine ljudima i krivično gonjenje trgovaca ljudima. Konvencija se odnosi na: sve oblike trgovine ljudima: bilo nacionalne ili transnacionalne, bilo da su u vezi sa organizovanim kriminalom ili ne; bez obzira na to ko je žrtva: žene, muškarci ili djeca; bez obzira na oblik eksploatacije: seksualna eksploatacija, prinudni rad ili usluge, itd. Pored toga, Konvencijom se predviđa uspostavljanje efikasnog i nezavisnog mehanizma praćenja za kontrolu sprovođenja obaveza sadržanih u Konvenciji.

Evropska socijalna povelja garantuje pravo djece na zaštitu od prinudnog rada.⁷²

Preporuka Komiteta ministara br. R (91)11⁷³ o seksualnom iskorišćavanju, pornografiji i prostituciji i trgovini djecom i mladima, prvi je međunarodni instrument koji sveobuhvatno tretira ove teme.

Preporuka br. 1325 (1997) o trgovini ženama i prinudnoj prostituciji⁷⁴ u državama članicama Savjeta Evrope odnosi se na policijsku i pravosudnu komunikaciju, koordinaciju i saradnju, kao i organizaciju određene vrste pomoći i zaštite za žrtve trgovine, a naročito za one koje su spremne da svjedoče na sudu.

Preporuka br. R (2000) 11 Komiteta ministara državama članicama o djelovanju protiv trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije.⁷⁵

Preporuka Rec (2001)16 Komiteta ministara državama članicama o zaštiti djece od seksualne eksploatacije.⁷⁶

⁷¹Serijski ugovori Savjeta Evrope - br. 197 Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.

⁷²Evropska socijalna povelja (revidirana), Strazbur, 3.V.1996, Serijska evropskih ugovora br. 163

⁷³Preporuka Komiteta ministara br. R (91) 11.

⁷⁴Preporuka 1325 (1997) o trgovini ženama i prinudnoj prostituciji.

⁷⁵Preporuka br. R (2000) 11 Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv trgovine ljudima radi seksualne eksploatacije.

⁷⁶Preporuka Rec (2001)16 Komiteta ministara državama članicama o zaštiti djece od seksualne eksploatacije.

Konvencija Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja⁷⁷ (preporuke Komiteta za Lanzarote konvenciju), poznata i kao Lanzarotska konvencija, koja kriminalizuje određene oblike seksualnog zlostavljanja djece. Ovo je prvi međunarodni ugovor koji se bavi seksualnim zlostavljanjem djece unutar doma ili porodice.

Konvencija Savjeta Evrope o sajber kriminalu⁷⁸ nije samo pravni dokument; ona predstavlja okvir koji omogućava stotinama praktičara iz država potpisnica da razmjenjuju iskustva i uspostavljaju odnose koji olakšavaju saradnju u konkretnim slučajevima, uključujući i u vanrednim situacijama, izvan posebnih odredbi predviđenih ovom Konvencijom.

Evropska konvencija o ljudskim pravima⁷⁹ sadrži norme za zaštitu ljudskih prava. Iako ne pominje trgovinu ljudima direktno, ovaj fenomen se tretira kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava kroz nekoliko značajnih predmeta, uključujući *Rantsev protiv Kipra i Rusije i V.C.L.*⁸⁰ i *A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (koji se odnosi na trgovinu djecom za prinudni rad)⁸¹.

▪ Usklađenost sa standardima Evropske Unije

Na nivou Evropske unije, trgovina ljudima je prepoznata kao kršenje osnovnih prava i izričito zabranjena u čl. 5 **Evropske povelje o osnovnim pravima**.⁸²

Član 83 **Ugovora o funkcionisanju Evropske unije**⁸³ identifikuje „trgovinu ljudima i seksualno iskorišćavanje žena i djece“ kao teška krivična djela sa prekograničnom dimenzijom za koja se mogu uspostaviti zajednička minimalna pravila o definisanju krivičnih djela i sankcija.

Direktiva (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine o izmjeni Direktive 2011/36/EU o sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava,⁸⁴ kojom se predviđaju zajednička pravila za kriminalizaciju, istragu i krivično gonjenje trgovine ljudima. Ona takođe uključuje odredbe o podršci i zaštiti žrtava trgovine ljudima i zajednička pravila za sprečavanje trgovine ljudima.

Direktiva (EU) 2024/1760 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. o korporativnoj dužnoj pažnji u pogledu održivosti i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937 i Uredbe (EU) 2023/2859⁸⁵, koja ima za cilj podsticanje održivog i odgovornog korporativnog ponašanja u poslovanju kompanija i njihovim globalnim lancima vrijednosti.

▪ Standardi za pristupanje Evropskoj uniji

⁷⁷Rec (2001)16.

⁷⁸Konvencija o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija, ETS br. 185) i protokoli uz nju.

⁷⁹Evropska konvencija o ljudskim pravima, SE 1950.

⁸⁰*Rancev protiv Kipra i Rusije* [2010] ESLJP br. 25965/04 (7. januar 2010).

⁸¹SLUČAJ V.C.L. I A.N. protiv UJEDINJENOG KRALJEVSTVA (Predstavke br. 77587/12 i 74603/12)

⁸² (2000/C 364/01).

⁸³ C 329/49.

⁸⁴ Direktiva (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine o izmjeni Direktive 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava

⁸⁵ DIREKTIVA (EU) 2024/1760 EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVJETA od 13. juna 2024. o korporativnoj dužnoj pažnji u pogledu održivosti i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937 i Uredbe (EU) 2023/2859

Crna Gora je u procesu pristupanja Evropskoj uniji, a pregovaračko poglavlje 24, koje se odnosi na pravdu, slobodu i bezbjednost, od ključnog je značaja za borbu protiv organizovanog kriminala, trgovine ljudima, azil i migracije, kao i za saradnju u oblasti pravosuđa. Evropska unija jednom godišnje objavljuje izvještaj o napretku Crne Gore u ispunjavanju obaveza u procesu pridruživanja. U tom kontekstu, u Izvještaju o napretku za 2024. godinu navodi se da je Crna Gora dostigla nivo između umjerenog i dobrog stepena pripremljenosti u oblasti pravde, slobode i bezbjednosti; ostvarila je dobar napredak u borbi protiv organizovanog kriminala i u upravljanju migracijama i azilom. U junu 2024. godine, Evropska komisija je u svom izvještaju o ocjeni privremenih mjerila zaključila da je Crna Gora ispunila privremena mjerila za Poglavlje 24, nakon čega su usvojena i završna mjerila za ovo poglavlje.⁸⁶ Napredak u oblasti trgovine ljudima, kao što je navedeno u Izvještaju o ispunjavanju privremenih mjerila (IBAR), ukazuje da je u pogledu Privremenog mjerila 28, Crna Gora uspostavila početne rezultate u pogledu djelotvornih i efikasnih istraga, krivičnog gonjenja i izricanja osuđujućih presuda u predmetima organizovanog kriminala (uključujući pranje novca, trgovinu ljudima, sajber kriminal, šverc cigareta i droge i trgovinu oružjem) i pokazala snažnu političku posvećenost unutrašnjim i regionalnim aktivnostima u rješavanju ozbiljnih i složenih slučajeva organizovanog kriminala, kao i u pogledu Privremenog mjerila 25: Crna Gora nastavlja sa sprovođenjem svoje strategije za borbu protiv trgovine ljudima, razvijajući sveobuhvatan pristup usmjeren na žrtve, pažljivo prateći efekte koje proizvodi i preduzimajući korektivne mjere gdje je potrebno. Zajednički stav Evropske unije i izvještaj o završnim mjerilima iz 2024. godine definišu dodatne preporuke: „Uspostaviti sveobuhvatan, rodno specifičan pravni i politički okvir usmjeren na žrtve, usklađen sa pravnim tekovinama Evropske unije, u cilju sprečavanja i borbe protiv trgovine ljudima, uz ostvarene rezultate u proaktivnom otkrivanju, identifikaciji i pružanju zaštite, pomoći i podrške žrtvama i potencijalnim žrtvama, u razbijanju mreža trgovine ljudima i u istragama, krivičnom gonjenju i osuđivanju trgovaca ljudima“ sa kojima je Strategija usklađena.⁸⁷

▪ Usklađenost sa drugim međunarodnim okvirima

Harmonizacija i usklađivanje pravnog i strateškog sistema Crne Gore sa međunarodnim standardima doprinijeli su tome da Crna Gora bude unaprijeđena u Drugi nivo zemalja u 2024. godini, prema izvještaju američkog Stejt departmenta, kao zemlje koja je uložila značajne napore u sprečavanju trgovine ljudima i uklonjena je sa liste zemalja pod nadzorom (Crna Gora se prethodne godine nalazila na listi zemalja pod nadzorom).⁸⁸

Tabela br. 2 - Ključna zaštićena prava koja međunarodni dokumenti promovišu i koja su u središtu Strategije

⁸⁶Izvještaj EU o napretku za 2024.g.

⁸⁷KONFERENCIJA O PRISTUPANJU EVROPSKOJ UNIJI – CRNA GORA – Brisel, 21. jun 2024. (OR. en) AD 14/24

LIMITE CONF-ME 8 PRISTUPNI DOKUMENT Predmet: ZAJEDNIČKI STAV EVROPSKE UNIJE Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbjednost.

⁸⁸TIP Izvještaj američkog State Departmenta o Crnoj Gori, 2024.

Zabrana diskriminacije na osnovu rase, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, rođenja ili drugog statusa

Pravo na život

Pravo na slobodu i sigurnost

Pravo da ne bude podvrgnut/a ropstvu, podaništvu, prinudnom ili obaveznom radu

Pravo da ne bude podvrgnut/a mučenju i/ili okrutnom, nečovječnom, ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju

Pravo na slobodu od rodno zasnovanog nasilja

Pravo na slobodu kretanja

Pravo na najviši mogući standard fizičkog i mentalnog zdravlja

Pravo na učešće djece

Pravo na najbolji interes djeteta

Pravo na pravedne i povoljne uslove rada

Pravo na adekvatan životni standard

Pravo na socijalnu sigurnost

Pravo djece na posebnu zaštitu

4.1. Usklađenost sa načelom rodne ravnopravnosti

Strategija uzima u obzir rodno zasnovani pristup, imajući u vidu da su konvencije, deklaracije i sporazumi UN, kao i dokumenti Savjeta Evrope i Evropske unije, prepoznali trgovinu ljudima kao manifestaciju rodne neravnopravnosti i mehanizam kojim se jačaju nejednakosti, (uključujući Pekinšku deklaraciju i Platformu za akciju iz 1995. godine i Deklaraciju UN o eliminaciji nasilja nad ženama iz 1993.godine, Istanbulsku konvenciju Savjeta Evrope, Direktivu (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024, koja zamjenjuje Direktivu 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima).⁸⁹ U izvještaju Generalnog sekretara UN o trgovini ženama i djevojčicama potvrđuje se da su „posljedice trgovine poznate kao teže za žene i djevojčice u odnosu na muškarce i dječake, s obzirom na njihovu izloženost specifičnim oblicima eksploatacije, poput seksualne eksploatacije i nasilja, kućnog ropstva i prisilnih brakova“.⁹⁰ Slično, Studija UN o nasilju nad djecom zaključila je da su „praktično svi oblici nasilja povezani sa ukorijenjenim rodnim ulogama i nejednakostima, te da je kršenje prava djece usko povezano sa statusom žena.“⁹¹ Pozivi na djelovanje ponavljani su mnogo puta, uključujući i Opštu preporuku CEDAW-a br. 35, koja je priznala da rodno zasnovano nasilje pogađa djevojčice, kao i žene – tokom cijelog životnog ciklusa.⁹² Takođe, Opšta preporuka CEDAW-a br. 38 navodi da analiza krivičnog djela trgovine ljudima u odnosu na rod, otkriva da osnovni uzroci tog djela leže u diskriminaciji

⁸⁹Pekinška deklaracija i platforma za akciju, Četvrta svjetska konferencija o ženama, Peking, od 4. do 15. septembra 1995. godine, Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama usvojena 20. decembra 1993. godine rezolucijom Generalne skupštine br. 48/104, vidi Direktivu (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine o izmjeni Direktive 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava.

⁹⁰Trgovina ženama i djevojčicama, Izvještaj generalnog sekretara, A/73/263, 2028.

⁹¹Studija Ujedinjenih nacija o nasilju nad djecom, Završni izvještaj 2006 A/61/299 Izvještaj o napretku 2007 A/62/209.

⁹²Ujedinjene nacije, CEDAW Opšta preporuka br. 35 o rodno zasnovanom nasilju nad ženama. Ujedinjene nacije, Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, Njujork, 2017.

zasnovanoj na polu, nemogućnosti rješavanja postojećih ekonomskih i patrijarhalnih struktura, kao i nepovoljnim i rodno diferenciranim efektima režima rada, migracija i azila država članica, što stvara situacije ranjivosti koje dovode do trgovine ženama i djevojčicama.⁹³ Strategija Evropske unije za borbu protiv trgovine ljudima posebno ukazuje na to da je trgovina ljudima, naročito za seksualnu eksploataciju, koja je najzastupljeniji oblik eksploatacije, oblik rodno zasnovanog nasilja, ukorijenjen u rodnoj neravnopravnosti.⁹⁴ Podaci na nivou Evropske unije govore u korist rodne dimenzije ovog krivičnog djela: žene i djevojčice čine gotovo tri četvrtine (72%) svih žrtava u EU i 92% onih koje su žrtve seksualne eksploatacije.⁹⁵

Godine 2015, države članice UN dogovorile su se o Ciljevima održivog razvoja (COS) i ciljevima koji se odnose na nasilje (ili faktore rizika), uključujući ciljeve i indikatore u Ciljevima br. 5 i 16.⁹⁶ Pored toga, 2017. godine usvojena je Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine sa ciljem transponovanja održivih ciljeva UN, uključujući rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i djevojčica.⁹⁷ U Nacionalnoj strategiji rodne ravnopravnosti za period 2021-2025. godine navodi se: „Rodni stereotipi i predrasude o rodnim ulogama muškaraca i žena, kao i predrasude prema osobama različitog pola i rodnog identiteta, prisutni su na svim nivoima društva. Rodno osjetljivo obrazovanje, kultura i mediji kroz koje bi se njegovale vrijednosti jednakosti, saradnje i inkluzivnosti, najbolji su put ka dugoročnoj promjeni svijesti.”⁹⁸ Međutim, prema Komitetu CEDAW-a, u Crnoj Gori se stereotipi, zastarjele društvene norme i predrasude i dalje ne rješavaju dovoljno odlučno i snažno, što predstavlja značajan uzrok rodne neravnopravnosti, koja se odražava i na dobrobit žena i djevojčica.⁹⁹

Strategija, dakle, priznaje da faktori povezani sa polom u kontekstu nejednakosti, nasilja i diskriminacije doprinose ranjivosti žena i djevojčica na trgovinu ljudima¹⁰⁰. Takođe, prepoznaje da određene kategorije osoba suočavaju sa diskriminacijom zbog svoje seksualne orijentacije i rodnog identiteta, što ih čini podložnijim trgovini ljudima¹⁰¹.

Iako Strategija usvaja rodno zasnovani pristup, s posebnim fokusom na žene, ona nije isključivo usmjerena na žene. Strategija istražuje opšte i rodno specifične razlike u uzrocima, posljedicama i uticajima trgovine ljudima. Ove se razlike pripisuju kako biološkim razlikama, tako i društveno uslovljenim rodnim nejednakostima, kao i drugim uvezanim nejednakostima, kao što su društvena klasa i etnička pripadnost. Okrenuta ka promjenama, Strategija teži eliminisanju rodni nejednakosti i uvođenju međusobne ravnopravnosti.

⁹³Opšta preporuka br. 38 (2020) o trgovini ženama i djevojčicama u kontekstu globalne migracije, CEDAW/C/GC/38.

⁹⁴Strategija EU za borbu protiv trgovine ljudima, (com 2021) 171 final.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Transformacija našeg svijeta: Agenda 2030 za održivi razvoj. Odluka usvojena od strane Generalne skupštine 25. septembra 2015. godine. Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Njujork, 2015.

⁹⁷ Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030.g.

⁹⁸Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti za period 2021-2025.

⁹⁹Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, CEDAW/C/MNE/CO/ 24.07.2017. godine, Zaključna zapažanja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore.*

¹⁰⁰ OSCE, Primjena pristupa osjetljivih na rod u borbi protiv trgovine ljudima, 2021..

¹⁰¹UNICEF, Rodne dimenzije nasilja nad djecom i adolescentima, DOKUMENT ZA RASPRAVU, 04/2020.

Strategija razumije da je diskriminacija na osnovu pola uzrok trgovine ljudima i istovremeno doprinosi njenoj toleranciji i prihvatanju kao društvene norme. Imajući u vidu da su žene i djevojčice istorijski trpjele rodnu diskriminaciju i da čine većinu žrtava trgovine ljudima¹⁰², Strategija se bavi vezom između trgovine ljudima i rodno zasnovanog nasilja na sljedeće načine:

- Priznajući da su žene i muškarci, djevojčice i dječaci žrtve trgovine ljudima;
- Prepoznajući sličnosti i razlike u iskustvima trgovine ženama, muškarcima i djecom u vezi sa ranjivošću na trgovinu ljudima, povredama, posljedicama i razlikama u uticaju politika i programa;
- Tvrdnjom da su ove razlike, koje najviše marginalizuju žene i djevojčice, ukorijenjene u njihovim marginalizovanim društvenim položajima – rodu, starosnoj dobi, društvenoj klasi i etničkoj pripadnosti;
- Osnaživanjem potencijalnih žrtava i osoba koje su bile žrtve trgovine, a naročito žena i djece, da pristupe pravnim lijekovima i ostvare svoja prava;
- Sprovođenjem zakonodavnih, institucionalnih i programskih intervencija kako bi se ovim principima dala praktična primjena.

4.2. Usklađenost sa principima zaštite životne sredine

Strategija je usklađena sa Pariškim sporazumom, Ciljevima održivog razvoja br. 13 i 16.2, kao i ciljevima br. 11.1 i 11.7. Cilj br. 11.1 teži da do 2030. godine svi imaju pristup bezbjednom, pristupačnom i održivom stanovanju, što uključuje napore za ublažavanje ekoloških faktora koji doprinose trgovini ljudima.

Strategija prepoznaje da pravo na bezbjednu životnu sredinu zahtijeva kompleksne akcije sa različitih adresa – od zajednica do vlada i međunarodnih kreatora politika. Na taj način doprinosi stvaranju višedimenzionalno adekvatnog okruženja u kojem odrasli i djeca mogu napredovati i biti zaštićeni, između ostalog, i od trgovine ljudima.¹⁰³

Shodno tome, Strategija prepoznaje povećane rizike od trgovine ljudima u kontekstu klimatskih promjena,¹⁰⁴ naglašavajući da prinudni rad, seksualna eksploatacija i drugi oblici trgovine sve više proizilaze iz efekata klimatskih promjena. Efekti koji su dobro poznati su emisije gasova sa efektom staklene bašte koje čine okeane kiselijim, uništavaju koralne grebene i utiču na pristup zajednica hrani;¹⁰⁵ porast temperature zbog čega dolazi do topljenja glečera i rasta nivoa mora, raseljavajući ljude; kao i jaki toplotni udari i suše koji drastično

¹⁰²Save the Children: Nasilje zasnovano na rodu stvara svijet nejednakih mogućnosti za djecu.

¹⁰³Rezolucija Savjeta za ljudska prava br. 7/29 od 28. marta 2008. godine i 19/37 od 23. marta 2012. godine. Vidi i Strategije za okončanje nasilja nad djecom tokom klimatskih promjena, Savez za dječiji fond, 2022.

¹⁰⁴Postizanje ciljeva održivog razvoja i klimatske pravde ključno za prevenciju trgovine ljudima: UN, Svjetski dan borbe protiv trgovine ljudima - 30. jul 2023.

¹⁰⁵Klimatske promjene i trgovina ljudima nakon Pariskog sporazuma, Majkl B. Žerard, Univerzitet u Majamiju, pregled iz 2018.

utiču na život poljoprivrednika. Ove ekološke promjene već dovode do povećanja migracija, čime ljudi postaju ranjiviji na trgovinu.

Strategija takođe uzima u obzir da djevojčice mogu biti nesrazmjerno pogođene efektima štete po životnu sredinu, naročito u pogledu njihovih prava na obrazovanje i najviši dostižni standard fizičkog i mentalnog zdravlja, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje. Strategijom se naglašava značaj zaštite djevojčica od eksploatacije, uključujući i prisilne brakove djece, i obezbjeđivanje njihovog punog, ravnopravnog i smislenog učešća u donošenju odluka koje utiču na njihove živote, u skladu sa njihovim sposobnostima koje se vremenom mijenjaju.¹⁰⁶

Uzimajući ove aspekte u obzir, Strategija doprinosi stvaranju čistije životne sredine na korist svih, a naročito ranjivih kategorija ljudi koje su izložene riziku od trgovine ljudima.

5. Finansiranje Strategije

Implementacija Strategije će se finansirati iz budžeta države Crne Gore i donacija koje će biti obezbijeđene. Akcioni plan za prvu godinu realizacije predviđa ukupan budžet od 392 000 eura.

Od toga, predviđeno je izdvajanje od 88 500 eura iz državnog budžeta, a da će se 303 500 eura obezbijediti putem donatorskih sredstava.

Projekti kroz koje će se aktivnosti finansirati su: Regionalni projekat "Podrška EU unapređenju borbe protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu" - EU4FAST WB, 2 IOM Projekta „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori “ pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenje zakona Američke ambasade (INL) i projekta "Podrška nacionalnim institucijama u odgovoru na upotrebu visoke tehnologije u slučajevima trgovine ljudima u Crnoj Gori", koji se realizuje uz podršku Razvojnog fonda IOM-a, Projekat Programske kancelarije Savjeta Evrope- "Osnaživanje odgovornosti u pravosudnom sistemu i unapređenje prava žrtava u Crnoj Gori" i Projekat „Jačanje kapaciteta Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Crne Gore“, koji finansira Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Crnoj Gori.

Ukupan budžet za finansiranje cjelokupnog perioda implementacije Strategije nije moguće precizirati u trenutku njene izrade iz razloga što je detaljno izrađen Akcioni plan za prvu godinu implementacije.

¹⁰⁶ Ibid.

Za naredni period implementacije, moguće je dati samo projekciju neophodnih sredstava u iznosu od 1 300 000 eura. Od toga, predviđeno je izdvajanje od 270 000 eura iz državnog budžeta, a 1 030 000 eura će se obezbijediti putem donatorskih sredstava.

Okvirni iznos sredstava za sprovođenje aktivnosti koje se odnose na rodnu nejednakost iznosiće najmanje 25% od budžeta za cjelokupnu implementaciju Strategije.

S obzirom da je predviđena ex-post evaluacija koju će sprovesti eksterni evaluator, iz budžeta predviđenog za implementaciju aktivnosti u Akcionom planu za period 2027-2028. neophodno je izdvojiti sredstva u iznosu od okvirno 8 000 eura.

6. Analiza stanja

6.1. Rezultati ostvareni tokom prethodnog strateškog ciklusa

Strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2019–2024., sa svojim mnogobrojnim postignućima, doprinijela je naporima Crne Gore da efikasno zaštiti sva lica od svih oblika trgovine ljudima i postavila je osnovu za ovaj novi strateški ciklus. Pored jačanja strateškog i zakonodavnog okvira, ključni prioriteti bili su unapređenje institucionalnog okvira za sprečavanje trgovine ljudima i zaštitu žrtava, kao i izgradnja kapaciteta svih relevantnih aktera, iako se u sistemu krivičnog pravosuđa, sistemu rada i socijalne zaštite, bavila i temom obrazovanja i zdravstvenih sistema.

Strategija je realizovana kroz šest jednogodišnjih akcionih planova za 2019., 2020., 2021., 2022., 2023. i 2024. godinu.

Glavna postignuća iz prethodnog strateškog ciklusa su sažeta u nastavku teksta:

1) Ojačani su kapaciteti stručnjaka iz svih institucija odgovornih za prevenciju i zaštitu žrtava, uključujući i u onlajn sferi, kao i za krivično gonjenje počilaca. Ovo se odnosi na: socijalne radnike, inspektore rada, zdravstvene radnike, stručnjake na lokalnom nivou, policijske službenike, sudstvo i tužilaštvo.

2) Povećan je nivo javne svijesti i svijesti stručnjaka o trgovini ljudima na teritoriji cijele Crne Gore, kroz brojne kampanje i putem okruglih stolova.

3) Različitim aktivnostima je ojačana otpornost ranjivih kategorija na trgovinu ljudima, nasilje u porodici, nasilje nad ženama i maloljetničke ugovorene brakove.

- 4) Uspostavljena je elektronska baza podataka za slučajeve trgovine ljudima uz podršku IOM-a, koja omogućava unos podataka od strane predstavnika različitih organa nadležnih za identifikaciju i procesuiranje slučajeva trgovine ljudima.
- 5) Povećano je znanje djece o trgovini ljudima, uključujući i u onlajn sferi, putem radionica i edukativnih aktivnosti sprovedenih u školama.
- 6) Osnivanje i puna operativna funkcionalnost Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, koji radi u skladu sa Nacionalnim planom za formalnu identifikaciju, značajno je unaprijedila proces formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima.
- 7) Intenzivirane su aktivnosti inspekcije rada, uključujući zajedničke aktivnosti inspekcije rada i predstavnika policije, a naročito tokom ljetnje turističke sezone.
- 8) Otvaranje državnog skloništa za djecu žrtve trgovine ljudima 2024. godine.
- 9) Formirana je baza podataka dostupnih certifikovanih prevodilaca za različite jezike.
- 10) Ministarstvo pravde je obezbijedilo listu advokata obučениh za pružanje pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima.
- 11) Ministarstvo unutrašnjih poslova je uspješno realizovalo akciju „Prosjak“.
- 12) Kapaciteti pravosuđa i njihova proaktivnost povećani su kroz kontinuiranu implementaciju aktivnosti upoznavanja i senzibilizacije s različitim aspektima fenomena trgovine ljudima.
- 13) Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore iz 2023. dodata je otmica kao jedan od načina izvršenja krivičnog djela iz člana 444 („Trgovina ljudima“), propisan je još jedan teži oblik predmetnog krivičnog djela, koji će postojati ako je nastupila teška tjelesna povreda djeteta, dodata je odredba o nekažnjavanju lica za osnovni oblik predmetnog krivičnog djela, ako je kao direktna žrtva bilo prinuđeno na učešće u kriminalnim djelatnostima iz stava jedan navedenog člana, te je uvedeno novo krivično djelo „Prodaja djece“.
- 14) Izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore (još uvijek u formi nacrt) regulisano je osnivanje službi za podršku žrtvama, kao i pravo na informisanje žrtava trgovine ljudima.

16) Usvojene su Regionalne standardne operativne procedure za vođenje istraga u slučajevima trgovine ljudima.

17) Ministarstvo unutrašnjih poslova je formiralo Koordinaciono tijelo za praćenje sprovođenja Strategije.

18) Revidiran je Sporazum o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima između 13 potpisnika- državnih institucija, javnih ustanova, organizacija kao i četiri nevladine organizacije.

19) Ojačani su kapaciteti zaposlenih u sektoru u turizmu u vezi sa zaštitom djece od seksualnog iskorišćavanja u industriji putovanja i turizma.

20) Ministarstvo unutrašnjih poslova i Slovenija potpisali su Protokol o bilateralnoj saradnji u borbi protiv trgovine ljudima i zlostavljanja djece.

Organizovane su brojne obuke i radionice u okviru aktivnosti Strategije 2019–2024. i značajno su unaprijedile kapacitete stručnjaka iz svih institucija odgovornih za prevenciju i zaštitu žrtava, uključujući i onlajn sferu, kao i za gonjenje počinitelja, među kojima su: socijalni radnici, inspektori rada, zdravstveni radnici, stručnjaci na lokalnom nivou, policijski službenici, pravosuđe i tužilaštvo. Istraživanje sprovedeno među obučenicima pokazalo je da je 83% učesnika unaprijedilo svoje znanje o identifikaciji žrtava trgovine ljudima, dok je 71% steklo alate za efikasniji rad u oblasti trgovine ljudima.

Kampanje za podizanje svijesti javnosti o fenomenu trgovine ljudima, zajedno sa aktivnostima izgradnje kapaciteta stručnjaka i nevladinog sektora, doprinijele su povećanju vidljivosti nacionalne SOS linije za trgovinu ljudima. Broj poziva ka SOS liniji porastao je za 392% do 2024. godine, u poređenju sa prethodnim strateškim ciklusom (početna vrijednost ukupnog broja poziva na početku ovog ciklusa iznosila je 2.815, dok je na kraju ciklusa ukupan broj poziva iznosio 11.040). Unapređenje kapaciteta stručnjaka koji se ne bave krivičnim gonjenjem trgovine ljudima doprinijelo je povećanju broja preliminarne identifikacije i upućivanja žrtava trgovine ljudima za 120% do 2024. godine, u odnosu na osnovne vrijednosti.

Aktivnosti sprovedene radi povećanja zaštite žrtava trgovine ljudima i licenciranja pružalaca usluga dovele su do sljedećeg: šest pružalaca usluga dobilo je licence za pružanje SOS telefonskih usluga, šest pružalaca usluga dobilo je licence za pružanje smještaja u skloništima u trajanju do jedne godine, jedan pružalac usluga licenciran je za pružanje smještaja u skloništu u trajanju do sedam dana. Dva skloništa koja imaju licencu za pružanje smještaja su skloništa za žrtve trgovine ljudima, za djecu i za žene žrtve seksualne eksploatacije. Pružaoci usluga socijalne i dječije zaštite licencirani su za obavljanje ove djelatnosti u 100% slučajeva.

Tim za formalnu identifikaciju, koji je formiran 2019. godine u okviru aktivnosti iz Strategije 2019–2024., sprovodi postupak formalne identifikacije u skladu sa Nacionalnim planom za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima koji je usvojila Vlada. Do sada je identifikovano 119 žrtava trgovine ljudima. Jačanje kapaciteta stručnjaka za krivične istrage doprinijelo je povećanju broja istraga slučajeva trgovine ljudima za 40% u odnosu na prethodni strateški ciklus.

U periodu 2019–2024. godine, zahvaljujući pojačanom nadzoru objekata od bezbjednosnog interesa i lica povezanih sa seksualnom eksploatacijom, kao i proaktivnom pristupu Uprave policije kroz akciju „Prosjak“, došlo je do značajnog povećanja broja krivičnih prijava za djelo trgovine ljudima: ukupno 56 krivičnih prijava protiv 78 lica, što predstavlja povećanje od 833% u poređenju sa periodom 2012–2019. godine. Unapređenje kapaciteta pravosuđa pokazalo je pozitivne efekte – Više državno tužilaštvo u Podgorici pokrenulo je finansijske istrage u pet predmeta protiv 11 lica, dok je Specijalno državno tužilaštvo pokrenulo jednu finansijsku istragu protiv šest lica u jednom predmetu.

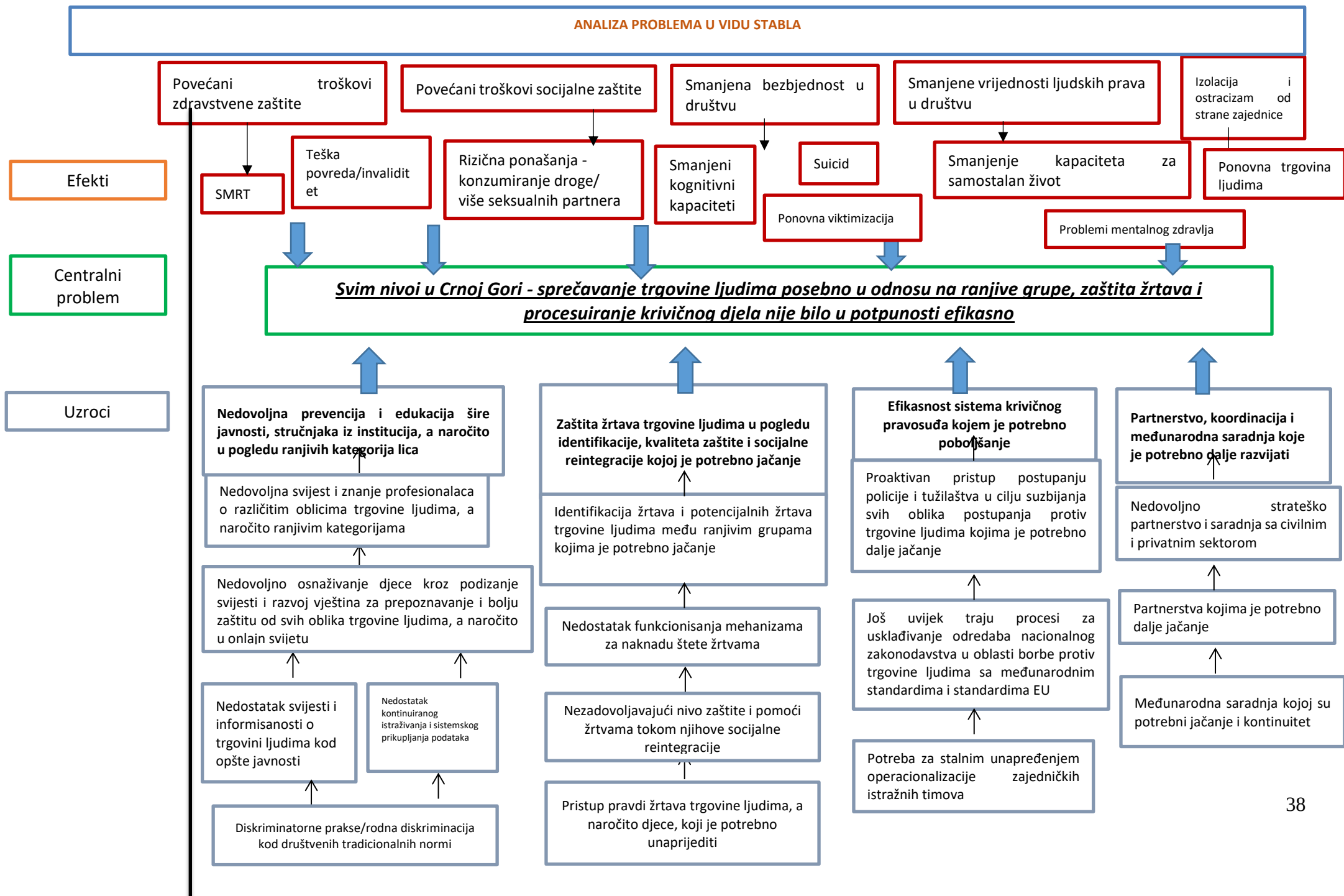
Sistem prikupljanja podataka unaprijeđen je u skladu sa standardima iz Strategije održivog razvoja do 2030. godine. Razvijena je desktop aplikacija koja predstavlja centralni repozitorijum evidencija o trgovini ljudima. Aplikacija omogućava preuzimanje podataka iz eksternih sistema, poput aplikacije „Krivično djelo“, kojom upravlja Uprava policije. Omogućava unos, izmjenu i pregled različitih evidencija i prateće dokumentacije, kao i generisanje statističkih i grafičkih izvještaja, što značajno olakšava svakodnevni rad.

Nacionalno zakonodavstvo dodatno je usklađeno sa međunarodnim zakonodavstvom i zakonodavstvom Evropske unije. Na primjer, u skladu sa EU Direktivom 2011/36, izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2023. godine dodata je otmica kao jedan od načina izvršenja krivičnog djela iz člana 444 („Trgovina ljudima“), propisan je još jedan teži oblik predmetnog krivičnog djela, koji će postojati ako je nastupila teška tjelesna povreda djeteta, dodata je odredba o nekažnjavanju lica za osnovni oblik predmetnog krivičnog djela, ako je kao direktna žrtva bilo prinuđeno na učešće u kriminalnim djelatnostima iz stava jedan navedenog člana, te je uvedeno novo krivično djelo „Prodaja djece“. Pored toga, izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore (koji je još u nacrtu) predviđeno je osnivanje službi podrške za žrtve, kao i pravo na informisanje žrtava trgovine ljudima.

Ojačana je saradnja sa drugim državama u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, kroz potpisivanje bilateralnog protokola sa Slovenijom, a trenutno su u toku pregovori za potpisivanje protokola sa Bosnom i Hercegovinom.

Ministarstvo unutrašnjih poslova formiralo je Koordinaciono tijelo za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019–2024. Usvojeni su Poslovnici o radu i godišnji planovi rada. Ovo tijelo je održalo 22 sjednice, izradilo pet akcionih planova, pratilo njihovu realizaciju i izradilo četiri izvještaja o sprovođenju mjera koje je usvojila Vlada. Takođe, 2024. godine, Crna Gora je uklonjena sa liste država pod nadzorom („watch“ lista) i unaprijeđena u Grupu II zemalja.

6.2. Analiza problema u vidu stabla

❖ Identifikacija i razrada centralnog problema

Iako je značajan napredak postignut implementacijom prethodne Strategije za borbu protiv trgovine ljudima, Crna Gora i dalje ostaje zemlja porijekla, odredišta i tranzita za žrtve trgovine ljudima.¹⁰⁷

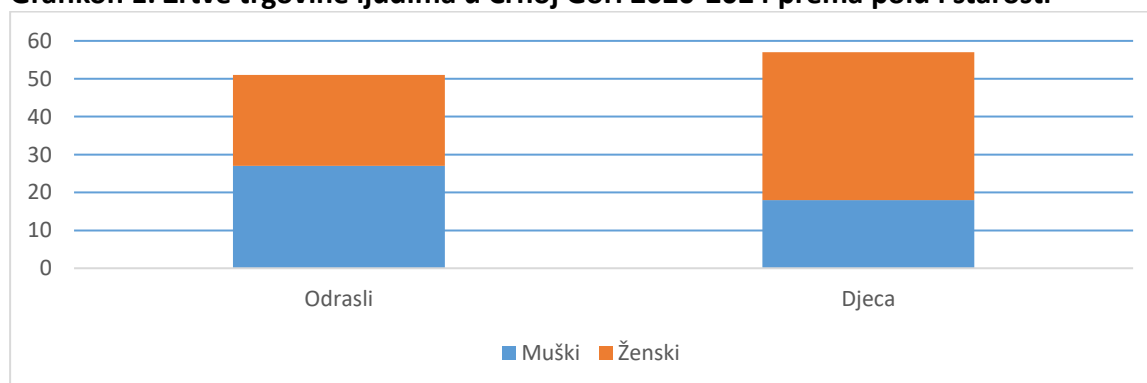
U posljednje vrijeme, zabilježen je porast unutrašnje trgovine ljudima. Pored toga, određeni oblici trgovine postaju sve prisutniji, poput trgovine radi radne eksploatacije, prisilnog prosjačenja, prisilnih brakova i seksualne eksploatacije na internetu, uz dalji razvoj metoda regrutovanja žrtava putem interneta. Zatim, većina identifikovanih žrtava bila su djeca, što ukazuje da prevencija trgovine ljudima, na svim nivoima u Crnoj Gori, a naročito u odnosu na ranjive grupe ljudi, kao i zaštita žrtava i procesuiranje ovog krivičnog djela nijesu u potpunosti djelotvorni i potrebna su poboljšanja u tom dijelu.

Trgovci ljudima, koji su pretežno muškarci i članovi organizovanih kriminalnih grupa koje djeluju na Zapadnom Balkanu, eksploatišu domaće i strane žrtve u Crnoj Gori.¹⁰⁸ Žrtve seksualne eksploatacije i prisilnih dječijih brakova identifikovane u Crnoj Gori su prvenstveno žene i djevojčice iz Crne Gore, susjednih balkanskih zemalja, te u manjoj mjeri iz drugih zemalja Istočne Evrope.¹⁰⁹ Posebno zabrinjava podatak da eksploatacija djece dostiže ogromne razmjere kada je riječ o prinudnom prosjačenju i dječijim brakovima, a naročito kod pripadnika romske, aškalijске i egipćanske populacije. Tako su, prema izvještajima, romske djevojčice iz Crne Gore prodavane za brakove i prisilno uključivane u kućno ropstvo unutar romskih zajednica u Crnoj Gori, a u manjoj mjeri i u Albaniji, Njemačkoj i na Kosovu.¹¹⁰

Još jedan oblik trgovine ljudima koji bilježi porast u Crnoj Gori je radna eksploatacija. Trgovci su eksploatisali migrante iz Turske u građevinskom sektoru, dok su radnici migranti iz susjednih zemalja takođe izloženi riziku od prinudnog rada, naročito tokom ljetnje turističke sezone.

U periodu od 2020 do 2024. godine u Crnoj Gori je identifikovano 119 žrtava trgovine ljudima, od kojih su 52 procenta bila djeca, a 48 procenata odrasle osobe. Većinu žrtava činile su žene, sa 58 procenata, pri čemu su među djecom žrtvama djevojčice činile 69 procenata.

Grafikon 1. Žrtve trgovine ljudima u Crnoj Gori 2020-2024 prema polu i starosti

Prema obliku trgovine ljudima, preovlađujući oblik trgovine u odrasloj populaciji bila je radna eksploatacija sa 81 odsto, a zatim seksualna eksploatacija sa 16 odsto. Pretežni oblici trgovine

¹⁰⁷TIP izvještaji za Crnu Goru State Departmenta SAD za period 2021-2024.

¹⁰⁸TIP izvještaji za Crnu Goru State Departmenta SAD za period 2021-2024.

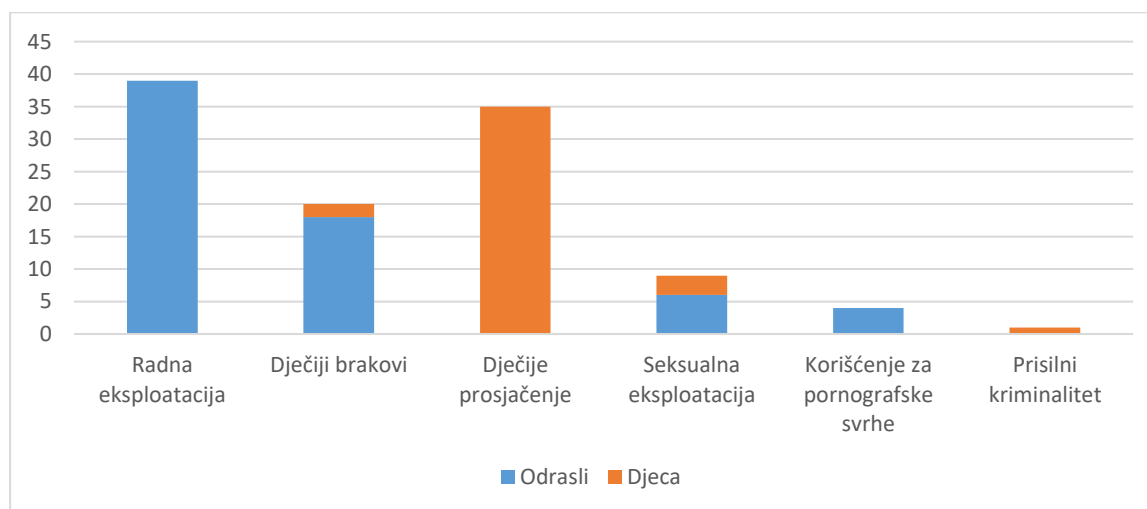
¹⁰⁹Ibid.

¹¹⁰ UNICEF, Dječiji brakovi.

ljudima u populaciji djece bili su prisilno prosjačenje sa 59 procenata, zatim prisilni brak sa 33 procenta i seksualna eksploatacija sa 5 procenata. Ovi brojevi pokazuju da je prosjačenje djece kao oblik eksploatacije dostiglo zabrinjavajuće razmjere u Crnoj Gori. Situacija u romskoj i egipćanskoj zajednici, koji su socijalno i ekonomski u nepovoljnom položaju, identifikovana je kao jedan od faktora koji doprinosi sveprisutnijem prisilnom prosjačenju djece.¹¹¹ Nadalje, gore predstavljeni brojevi takođe pokazuju da su dječiji brakovi još uvijek realnost u Crnoj Gori. Prema istraživanju koje je sproveo NVO Centar za romske inicijative 72,4 odsto romskih djevojčica u Crnoj Gori stupa u običajni brak prije navršenih 18 godina života (između 12-17 godina), od kojih 60 odsto ne bira partnera, već ga bira porodica.¹¹²

Slično tome, istraživanja javnog mnjenja u Crnoj Gori govore u prilog ovim nalazima. Istraživanje koje je sproveda nevladina organizacija Defendologija pokazalo je da više od 90 procenata ispitanika vjeruje da je dječije prosjačenje najzastupljeniji oblik trgovine ljudima u Crnoj Gori, pri čemu 62,0 procenata smatra da je prosjačenje veoma rasprostranjeno, a dodatnih 30,6 procenata smatra da je donekle prisutno.¹¹³ Pored toga, 37,2 odsto ispitanika smatra da je radna eksploatacija veoma zastupljena, dok svaki peti ispitanik tvrdi to isto za seksualnu eksploataciju, svaki sedmi u vezi sa ugovorenim dječijim brakovima i svaki deseti kada je riječ o prodaji organa.¹¹⁴

Grafikon br. 2. Žrtve trgovine ljudima u Crnoj Gori 2020-2024 prema obliku trgovine ljudima i uzrastu

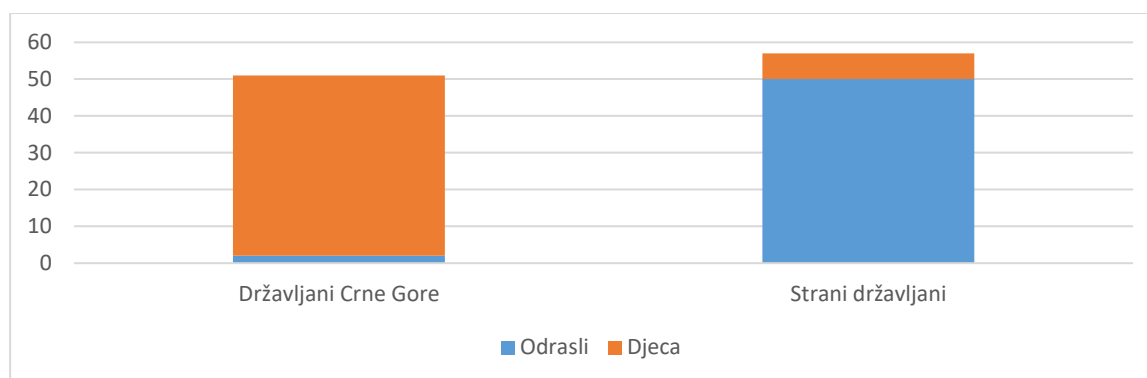
Većina žrtava trgovine ljudima u posljednjih pet godina bili su državljani Crne Gore. Od identifikovanih žrtava trgovine ljudima među djecom, 81 procenat bili su državljani Crne Gore, što pokazuje visok stepen unutrašnje trgovine, dok se 4 procenta odraslih žrtava trgovine ljudima odnosilo na državljane Crne Gore, što ukazuje na to da je u odrasloj populaciji međunarodna trgovina preovlađujući oblik trgovine ljudima.

¹¹¹MOR Brza procjena prosjačenja djece u Crnoj Gori, 2021.

¹¹²Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu, Analiza uspostavljanja usluge za romsku i egipćansku djecu u Crnoj Gori, 2020.

¹¹³Percepcija trgovine ljudima u Crnoj Gori, rezultati kvantitativnog istraživanja, NVO Defendologija, 2021.

¹¹⁴Ibid.

Grafikon br. 3. Žrtve trgovine ljudima prema nacionalnosti i starosti

Iako zvanični podaci o korišćenju onlajn metoda za regrutovanje odraslih žrtava trgovine ljudima nedostaju, postoje ograničeni podaci o nasilju nad djecom na internetu u Crnoj Gori. Istraživanje koje su 2017. godine sprovedli UNICEF u saradnji sa vladom Ujedinjenog Kraljevstva,¹¹⁵ fokusirajući se naročito na onlajn iskustva djece, pokazalo je da je 38 odsto djece uzrasta od 9 do 17 godina iz 1002 crnogorska domaćinstva doživjelo najmanje jednu uznemirujuću situaciju na internetu u protekloj godini, gledajući slike sa seksualnim sadržajem ili primanjem poruka i predloga seksualnog karaktera.

❖ *Analiza uzroka koji doprinose centralnom problemu*

1. Nedovoljna prevencija i edukacija šire javnosti, profesionalaca iz institucija, naročito u odnosu na ranjive kategorije ljudi

- Nedovoljna svijest šire populacije o trgovini ljudima, u kombinaciji sa društvenim normama, diskriminacijom i nedostatkom efikasnog smanjenja potražnje

Društvene norme prema rodno zasnovanom nasilju, kako je navedeno u GREVIO izvještaju o Crnoj Gori iz 2018. godine, utiču na percepciju javnosti o nasilju nad ženama i djevojčicama, koja je oblikovana patrijarhalnim stavovima i stereotipima o ulogama, odgovornostima i očekivanom ponašanju žena i muškaraca u društvu i porodici, posebno u ugroženim grupama stanovništva.¹¹⁶ Zaključna zapažanja Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena (CEDAW) o Crnoj Gori¹¹⁷ takođe navode da su patrijarhalni stavovi i povezane rodne uloge i stereotipi duboko ukorijenjeni u crnogorskom društvu, što rezultira kulturom rodne neravnoteže i rodno zasnovanog nasilja. Dječiji brak kao oblik trgovine ljudima i trgovine ljudima radi seksualne eksploatacije jedan je od izraza ove rodne neravnopravnosti i oblik rodno zasnovanog nasilja, duboko ukorenjenih patrijarhalnih normi.¹¹⁸ Iako je dosta toga urađeno u prošlosti da se

¹¹⁵Više informacija dostupno na: <https://www.unicef.org/montenegro/media/3061/file/MNE-media-MNEpublication52.pdf>

¹¹⁶Savjet Evrope, Izvještaj o Crnoj Gori grupe GREVIO za 2024.

¹¹⁷Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore* CEDAW/C/CG/CO/3, 2024.

¹¹⁸Izvještaj o dječijim brakovima: <https://www.girlsnotbrides.org/about-child-marriage/why-child-marriage-happens/>

suzbije diskriminacija na osnovu društvenih normi i određenih stavova, oni i dalje predstavljaju faktor nastanka trgovine ljudima.

Osim toga, svijest šire javnosti o trgovini ljudima još uvijek nije na adekvatnom nivou, kako je zabilježeno u istraživanju koje je sprovedla nevladina organizacija Defendologija.¹¹⁹ Istraživanje je pokazalo da 23,3 odsto ispitanika iz šire javnosti smatra da je njihovo znanje o trgovini ljudima na nezadovoljavajućem nivou;¹²⁰ 10,2 odsto ispitanika prepoznaje da se Crna Gora u velikoj mjeri suočava sa problemom trgovine ljudima, 37,8 odsto ispitanika navodi da je trgovina ljudima u maloj mjeri prisutna u Crnoj Gori, dok 17,9 odsto ispitanika ne zna da li trgovina ljudima uopšte postoji u Crnoj Gori.¹²¹ Zanimljivo je da je na pitanje u kojoj mjeri je trgovina ljudima rasprostranjena u Crnoj Gori, 27,5 odsto ispitanika odgovorilo da ne zna, 23 odsto njih odgovorilo je da je malo rasprostranjeno, dok je 36 odsto smatralo da trgovina ljudima postoji u Crnoj Gori, ali u srednjem obimu. U odnosu na dječije prosjačenje, 54,5 procenata ispitanika označilo je prosjačenje kao oblik trgovine ljudima, 12,8 procenata njih ne zna da li je prosjačenje oblik trgovine ljudima, dok je 23 procenta njih istaklo da je prosjačenje oblik trgovine ljudima samo ako su djeca uključena, ne prepoznajući da prisilno prosjačenje odraslih takođe može biti oblik trgovine ljudima.¹²² Drugo istraživanje o svijesti javnosti koje su sprovedli Centar kreativnih vještina i NVO Šansa 2022. godine, pokazalo je da je 80 odsto ispitanika čulo za trgovinu ljudima, dok 19 odsto nikada nije čulo za taj fenomen.¹²³ Takođe, 19 procenata ispitanika smatra da trgovina ljudima ne postoji u Crnoj Gori, 25 procenata ne zna da li postoji ili ne, a samo 37,2 procenata misli da je radna eksploatacija prisutna u Crnoj Gori. Ovi rezultati pokazuju da značajan dio populacije nije upoznat sa trgovinom ljudima, iako prepoznaju dječije prosjačenje i dječije brakove kao dominantan oblik trgovine ljudima, ali ne smatraju da je i radna eksploatacija jedan od oblika trgovine ljudima. Ovaj trend nedovoljne svijesti o fenomenu trgovine ljudima primijećen je i među djecom. Rezultati istraživanja koje je sproveo Zavod za obrazovanje i vaspitanje među djecom osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta pokazali su da 62 odsto anketirane djece smatra da je trgovina ljudima u Crnoj Gori prisutna samo u malom broju, a 11 procenata da uopšte nije prisutna.¹²⁴

Pored toga, neadekvatni su nivo svijesti i znanja novinara o pravilnom izvještavanju o slučajevima trgovine ljudima, te oni doprinose nedovoljnoj prevenciji trgovine ljudima. Istraživanje koje je sprovedla NVO Defendologija pokazalo je da se vrlo mali broj (6,5 odsto) ispitanika u potpunosti slaže sa konstatacijom da se izvještavanje crnogorskih medija o problemu trgovine ljudima sprovodi objektivno. Pored toga,¹²⁵ kako je konstatovao Komitet CEDAW-a u zaključnim zapažanjima o Crnoj Gori, članci i slike u medijima i dalje odražavaju rodne stereotipe i patrijarhalne stavove prema rodnim ulogama u društvu i novinari ne pokazuju dovoljnu osjetljivost prema pitanjima rodne ravnopravnosti.¹²⁶

¹¹⁹Percepcija trgovine ljudima u Crnoj Gori, rezultati kvantitativnog istraživanja, NVO Defendologija, 2021.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

¹²²Istraživanje javnog mnjenja u vezi sa trgovinom ljudima, Centar za kreativne vještine, MUP i NVO Šansa, 2022.

¹²³ Ibid.

¹²⁴Zavod za obrazovanje, Trgovina ljudima/djecom, percepcija učenika, 2019.

¹²⁵Percepcija trgovine ljudima u Crnoj Gori, rezultati kvantitativnog istraživanja, NVO Defendologija, 2021.

¹²⁶Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore* CEDAW/C/CG/CO/3, 2024.

Drugi prepoznati problem je niska javna svijest o naporima Vlade Crne Gore u borbi protiv trgovine ljudima, što je primijećeno u TIP Izvještaju¹²⁷ 2024: "TIP kancelarija je objavila ograničene informacije o naporima Vlade u borbi protiv trgovine ljudima", što je potvrđeno i pomenutim istraživanjem javnog mnjenja, koje je pokazalo da 45 procenata ispitanika misli da Vlada ništa ne preduzima u borbi protiv trgovine ljudima.¹²⁸

Strategija EU za borbu protiv trgovine ljudima 2021-2025. ističe značaj suzbijanja potražnje kao dijela preventivnih mjera.¹²⁹ Izvještaj TIP-a za 2024. godinu i CEDAW Komitet u svojim Zaključnim zapažanjima o Crnoj Gori iz 2024. godine,¹³⁰ navode da Vlada nije uložila napore da smanji potražnju za komercijalnim seksualnim radnjama i da potražnja za eksploatacijom žrtava trgovine ljudima zahtijeva hitnu pažnju. Izvještaj o evaluaciji prethodnog strateškog ciklusa je, slično, utvrdio da u proteklih pet godina nisu zabilježeni mjerljivi rezultati u suzbijanju potražnje za bilo kojim oblikom trgovine ljudima.¹³¹

- Znanje i kapaciteti profesionalaca i odjeljenja treba dalje jačati, u pogledu prevencije, preliminarne identifikacije i upućivanja žrtava trgovine ljudima, a naročito u odnosu na ranjive kategorije lica i u vezi sa rastućim trendovima trgovine ljudima.

Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima 2024. godine konstatuje da je jedan od izazova u prevenciji trgovine ljudima nedostatak svijesti i znanja u vezi sa trgovinom ljudima među profesionalcima u redovima vlade koji su odgovorni za sprovođenje zakona.¹³² Komitet za prava osoba sa invaliditetom, u svojim Zaključnim zapažanjima o Crnoj Gori u kontekstu seksualne eksploatacije, sa zabrinutošću konstatuje da je rasprostranjeno nasilje nad osobama sa invaliditetom, a naročito prema ženama i djeci sa invaliditetom i da su efikasne mjere za sprečavanje nasilja, uključujući seksualno nasilje, otežane uslijed ograničenja u znanju profesionalaca.¹³³

Iako je znanje profesionalaca značajno povećano kroz sprovedene aktivnosti iz prethodnog strateškog ciklusa, još uvijek postoji prostor za dodatno usavršavanje, čak 30 odsto anketiranih profesionalaca koji su prošli obuke tokom prethodnog političkog ciklusa smatra da nisu stekli dovoljno znanja o trgovini ljudima. Na primjer, kapaciteti centara za socijalni rad za preliminarnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima nijesu na zadovoljavajućem nivou.¹³⁴ Preliminarna identifikacija žrtava trgovine ljudima od strane praktičara koji nisu iz pravosuđa je skoro nepostojeća, na primjer, podnijete su samo dvije prijave o potencijalnim žrtvama trgovine ljudima od strane profesionalaca iz redova pravosuđa koji se ne bave krivičnim, prema Timu za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima tokom prethodnog strateškog

¹²⁷TIP izvještaj za Crnu Gori State Departmenta SAD 2024.

¹²⁸Istraživanje javnog mnjenja u vezi sa trgovinom ljudima, Centar za kreativne vještine, MUP i NVO Šansa, 2022.

¹²⁹ Strategija EU u borbi protiv trgovine ljudima, 2021-2025.

¹³⁰TIP izvještaj za Crnu Gori State Departmenta SAD za 2024 i Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore* CEDAW/C/MNE/CO/3, 2024.

¹³¹Završni evaluacioni izvještaj o sprovođenju Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024, uz podršku OEBS-a.

¹³²Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima 2024.

¹³³Zaključna zapažanja o Crnoj Gori, CRPD/C/MNE/CO/1.

¹³⁴ Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima 2024.

ciklusa, a prosjačenje djece se u većini slučajeva tretira kao prekršaj, a ne kao krivično djelo.¹³⁵ Inspektori rada su preliminarno identifikovali samo jednu žrtvu radne eksploatacije što je rezultiralo sudskim postupkom (u poslednjih nekoliko godina došlo je do povećanja broja radnika migranata koji dolaze u Crnu Goru na sezonski rad, posebno u sektoru ugostiteljstva i građevinarstva)¹³⁶. Radna eksploatacija je takođe u porastu, pri čemu je 81 odsto odraslih žrtava bilo žrtvama radne eksploatacije. Pored toga, zbog nedostatka poznavanja, zakon o zabrani zapošljavanja mlađih od 15 godina se ne sprovodi efikasno, a rad koji djeca mlađa od 15 godina obavljaju kod kuće se ne prati¹³⁷.

U vezi sa tražiocima azila/izbjeglicama, posebno Ukrajincima u Crnoj Gori, izvještaj „Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori prema SOCTA iz 2024. godine” navodi da je zabilježen značajan porast broja osoba među ukrajinskim izbjeglicama koje pružaju seksualne usluge. Međutim, identifikacija je bila izazovna - do sada nijedna žrtva nije identifikovana.

Sa porastom online vrbovanja žrtava trgovine ljudima i povećanom upotrebom informaciono-komunikacionih tehnologija, posebno nakon pandemije COVID-19, uloga Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala u okviru Uprave policije postala je od ključnog značaja. Međutim, ovoj Grupi su potrebna pohađanja specijalizovanih obuka i sticanje novih tehničkih vještina potrebnih za vođenje istraga u složenim slučajevima koji uključuju digitalne platforme, enkripciju i prekogranične sajber aktivnosti. Ono što takođe predstavlja izazov u rasvjetljavanju krivičnog djela trgovine ljudima kada je izvršenje povezano sa upotrebom informacionih tehnologija, jeste prikupljanje digitalnih dokaza koji su locirani ili smješteni u drugim jurisdikcijama. Specijalna izvišteljka UN-a za prodaju i seksualnu eksploataciju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal koji prikazuje seksualno zlostavljanje djece, navela je u svom izvještaju o Crnoj Gori: „Jedinica za suzbijanje visokotehnološkog kriminala je potkapacitirana, sa samo pet policijskih službenika koji pokrivaju sva visokotehnološka djela, uključujući online seksualno zlostavljanje i eksploataciju djece.”¹³⁸

- Nedovoljno osnaživanje djece kroz podizanje svijesti i razvoj vještina za prepoznavanje i bolju zaštitu od svih oblika trgovine ljudima, a naročito u onlajn svijetu

Istraživanje koje je sproveo Zavod za školstvo pokazalo je da čak 91 odsto djece uzrasta od 9 do 17 godina u osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori koristi internet, dok ga većina njih, 87 odsto, koristi svakodnevno.¹³⁹ Upotreba interneta raste s godinama, pa tako 97 odsto mladih uzrasta od 15 do 17 godina koristi internet svakodnevno, dok 71 odsto njih to čini nekoliko puta dnevno. Takođe, 10 od 100 učenika iskusiolo je "situacije", uključujući ponude za posao, koje su bile čudne i izgledale nestvarno.¹⁴⁰

¹³⁵Izvještaj Specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnom iskorišćavanju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece, Mama Fatima Singhateh * A/HRC/49/51/Add.1.

¹³⁶ GRETA, Treći evaluacioni krug za Crnu Goru, 2021.

¹³⁷Evropska socijalna povelja (REVIDIRANA) Zaključci Evropskog komiteta za socijalna prava, 2023, CRNA GORA, SE.

¹³⁸Izvještaj Specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnom iskorišćavanju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece, Mama Fatima Singhateh * A/HRC/49/51/Add.1.

¹³⁹Zavod za obrazovanje, Trgovina ljudima/djecom, percepcija učenika, 2019.

¹⁴⁰Zavod za obrazovanje, Trgovina ljudima/djecom, percepcija učenika, 2019.

Izveštaj Specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnoj eksploataciji djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece u Crnoj Gori, navodi da djeca možda nisu svjesna prirode krivičnih djela povezanih sa onlajn seksualnim zlostavljanjem djece ili možda nemaju hrabrosti da progovore kada se suoče sa problemom u internet sferi, što ukazuje na potrebu za kontinuiranom edukacijom u ovom pogledu. Ista studija pokazala je da 59,6 odsto učenika ne zna ništa o trgovini ljudima, a da samo 70 odsto njih može prepoznati jednu potencijalno opasnu situaciju na internetu od 10 ponuđenih.¹⁴¹

Nažalost, samo 13,9 odsto učenika smatra da su profesori, nastavnici i škole vrijedan izvor informacija o trgovini ljudima, a samo 11 odsto smatra da u školama ima dovoljno predavanja organizovanih na ovu temu.¹⁴² Iako je u trgovina ljudima dio izbornog predmeta - Građansko obrazovanje gdje je kao posebna tema u osnovnom i srednjem obrazovanju, onlajn seksualna eksploatacija još nije dio nacionalnog obrazovnog programa, a nastavnici nisu adekvatno obučeni da se bave sa svojim učenicima ovom temom. Što se tiče bezbjednosti na internetu, djeca nemaju pristup aplikacijama koje su edukativnog tipa i koje promovišu bezbjedno korišćenje interneta, poput aplikacije Net Friends čiji je cilj da nauči djecu uzrasta od 9 do 11 godina kako da bezbjedno koriste internet. Takođe, Crna Gora nema formalno uspostavljen odbor za Dan bezbjednijeg interneta (Safer Internet Day) niti određeni subjekat na nacionalnom nivou koji je zadužen za promociju tog dana.¹⁴³

Socioekonomske nejednakosti, siromaštvo i isključenost stvaraju nejednake mogućnosti i ograničavaju pristup socijalnim uslugama i obrazovanju za djecu u najmarginalizovanim zajednicama, posebno za romsku i egipćansku djecu, ali i za decu iz migrantskih ili izbegličkih porodica, djecu bez pratnje ili razdvojenu djecu, kao i djecu sa invaliditetom, što ih čini još ranjivijima na trgovinu ljudima.¹⁴⁴ Specijalni izvestilac za prodaju i seksualnu eksploataciju djece, u vezi sa Crnom Gorom, ukazuje na problem što dječji brak nije uvijek tretiran kao krivično djelo, već se često prihvata kao dio tradicije ili običaja. Zbog toga zahtijeva podizanje svijesti na sistematičniji način, posebno među djecom, da je dječji brak krivično djelo.¹⁴⁵ TAIEX napominje da su romska djeca u visokom riziku da budu eksploatisana kroz prosjačenje, ali i kroz radnu i seksualnu eksploataciju, i ne dobijaju dovoljnu socijalnu podršku da ojačaju svoju otpornost na rizik od trgovine ljudima, niti da olakšaju njihovu socijalnu integraciju¹⁴⁶, dok su djeca s invaliditetom dugo bila na margini napora za borbu protiv trgovine ljudima. Iako Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima svake godine objavljuje otvorene pozive za nevladine organizacije koje sprovode projekte za prevenciju trgovine ljudima, a koje poseban akcenat stavljaju na djecu, njihova uloga u programima osnaživanja koje vodi zajednica kako bi se pomoglo u rješavanju osnovnih uzroka trgovine djecom još uvijek nije dovoljno

¹⁴¹Izveštaj Specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnom iskorišćavanju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece, Mama Fatima Singhatheh * A/HRC/49/51/Add.1.

¹⁴²Zavod za obrazovanje, Trgovina ljudima/djecom, percepcija učenika, 2019.

¹⁴³ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/safer-internet-day>

¹⁴⁴ GRETA, Treći krug evaluacije, Crna Gora, 2021.

¹⁴⁵Izveštaj Specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnom iskorišćavanju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece, Mama Fatima Singhatheh * A/HRC/49/51/Add.1.

¹⁴⁶Izveštaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori 2024.

prepoznata u Crnoj Gori, a sistemska saradnja s lokalnim vlastima još uvijek nije razvijena. Dodatno, tek se sporadično sprovode sistemski programi osnaživanja koji su usmjereni na osnaživanje djece u pogledu prepoznavanja opasnosti od trgovine ljudima, a koji uključuju privatni sektor u saradnji s obrazovnim sektorom.

- Nedovoljno sistematizovano prikupljanje podataka i istraživanja

Rasčlanjeni podaci o svim oblicima trgovine ljudima uglavnom nedostaju u Crnoj Gori. To je posebno zabrinjavajuće kada je reč o djeci žrtvama trgovine ljudima¹⁴⁷ Posebno kada je reč o djeci sa invaliditetom, za koju uopšte ne postoje podaci,¹⁴⁸ kao i o djeci izloženoj onlajn krivičnim djelima.¹⁴⁹

OEBS dalje napominje na završnoj konferenciji „Pažnja prema ljudskim pravima: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja u borbi protiv trgovine ljudima radi radne eksploatacije“ da nedostaju detaljni i dostupni statistički podaci za praćenje kršenja ljudskih prava, uključujući broj žrtava, istraga i krivičnih gonjenja u vezi s radnom eksploatacijom i trgovinom ljudima, što otežava odgovornost.¹⁵⁰ Kao dio projekta „Zajednička akcija Zapadnog Balkana protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima“ razvijeno je softversko rješenje – desktop aplikacija namijenjena kao centralizovani repozitorijum za evidenciju u vezi s trgovinom ljudima. Baza sada obuhvata podatke Uprave policije i Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima i u funkciji je. Međutim, trenutno ne postoji razmjena podataka o KD trgovini ljudima kojima raspolažu Vrhovno državno tužilaštvo i Vrhovni sud, zbog nepostojanja pravnog osnova. Plan je da se u narednom periodu potpiše memorandum/sporazum o saradnji sa Vrhovnim državnim tužilaštvom i Vrhovnim sudom na osnovu kojeg bi se stekao pravni osnov za razmjenu podataka o KD trgovini ljudima kojima oni raspolažu, jer su tokom izrade baze za to već stvoreni tehnički uslovi.

U konačnom, izostaju istraživanja o svim oblicima trgovine ljudima, a naročito u vezi sa ranjivim kategorijama ljudi i osnovnim uzrocima, što značajno otežava kreiranje politika i zakonskih rješenja koja treba da budu zasnovana na podacima iz istraživanja. Nepostojanje Nacionalnog izvjestioca koji bi između ostalog bio zadužen za analizu istraživanja i praćenje dodatno komplikuje situaciju. Kapacitet 2 Modela nacionalnog odgovora WePROTECT naglašava da su istraživanja, analize i monitoring od ključnog značaja za efikasan odgovor na OCSEA (onlajn seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece).¹⁵¹ U kreiranju politika, institucije se primarno oslanjaju na izvještaje međunarodnih institucija i organa za monitoring prema konvencijama čija je Crna Gora potpisnica.

2. Zaštita žrtava trgovine ljudima u pogledu identifikacije, kvaliteta zaštite i socijalne reintegracije koje je potrebno dodatno osnažiti

¹⁴⁷Analiza zakonodavstva, politika i praksi za prevenciju i borbu protiv onlajn seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece u Crnoj Gori, Projekat "Zaustavimo online seksualnu eksploataciju i zlostavljanje djece @Europe Plus", 2021.

¹⁴⁸Zaključna zapažanja o Crnoj Gori, CRPD/C/MNE/CO/1.

¹⁴⁹Izvještaj Specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnom iskorištavanju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece, Mama Fatima Singhateh * A/HRC/49/51/Add.1.

¹⁵⁰OEBS, Dubinska analiza ljudskih prava: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja za borbu protiv trgovine ljudima u pogledu eksploatacije radne snage, završna konferencija 2024.

¹⁵¹Analiza zakonodavstva, politika i praksi za prevenciju i borbu protiv onlajn seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece u Crnoj Gori, Projekat "Zaustavimo online seksualnu eksploataciju i zlostavljanje djece @Europe Plus", 2021.

- Identifikacija žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima među ranjivim kategorijama ljudi koju je potrebno dodatno osnažiti

Tokom prethodnih pet godina, Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima koji za definisanje načina i postupka priznavanja statusa žrtve trgovine ljudima primjenjuje Nacionalni plan za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, identifikovao je 119 žrtava. Prema ovom planu, formalna identifikacija žrtava trgovine ljudskim bićima je odvojena od pokretanja krivičnog postupka i sprovodi je pomenuti multidisciplinarni tim. Međutim, Tim se suočio s tehničkim izazovima, poput nedostatka adekvatnih resursa za rad, što je ometalo pravovremenu reakciju na terenu.¹⁵² Ovi problemi, uz jačanje njihovih kapaciteta, zahtijevaju hitno rješavanje.¹⁵³

Identifikacija djece žrtava trgovine ljudima nije u potpunosti efikasna. U GRETA izvještaju o Crnoj Gori iz 2022. godine se ističe da su potrebna dalja unapređenja u naporima za identifikaciju djece žrtava trgovine ljudima i obezbjeđivanje adekvatne naknadne pomoći.¹⁵⁴ Pored toga, identifikacija žrtava radne eksploatacije takođe nije na zadovoljavajućem nivou jer je inspekcijski nadzor pretežno usmjeren na suzbijanje nezakonitog rada i neregistrovanog rada u sivoj ekonomiji. Iako se sprovode zajedničke inspekcije sa policijom i Poreskom upravom, još uvijek nisu sprovedene zajedničke inspekcije sa specijalizovanom policijskom jedinicom za borbu protiv trgovine ljudima.¹⁵⁵ Identifikacija žrtava onlajn seksualne eksploatacije takođe je neadekvatna, s obzirom na to da Zaštitnik ljudskih prava i sloboda ukazuje da pravosudni profesionalci, posebno policijski službenici, imaju poteškoća u prepoznavanju onlajn nasilja i eksploatacije djece.¹⁵⁶ U tom dijelu je neophodno jačati ulogu Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala za sprovođenje tehničke analize CSAM materijala kako bi se identifikovale i locirale žrtve prikazane u sadržaju. CSAM se šalje Interpolu, čiji službenici provjeravaju ICSE bazu podataka za prethodno poznati materijal i sprovode druge analize u ime Crne Gore, što oduzima vrijeme.¹⁵⁷ Pored toga, identifikacija među neregularnim migrantima, tražiocima azila i ukrajinskom izbjegličkom populacijom takođe nije bila posebno efikasna, s obzirom na to da u ovoj grupi osoba nije identifikovana nijedna žrtva.¹⁵⁸

Pored izazova sa kojima se suočavaju stručnjaci identifikovani u prethodnom odjeljku, drugi razlozi za nisku formalnu identifikaciju žrtava su česta promjena u strukturi stručnjaka unutar institucija i česte preraspodjele, kao i nedostatak informisanosti o postojanju Nacionalnog plana za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, a posebno sa Standardnim operativnim procedurama (SOP) za postupanje sa djecom odvojenom od roditelja i djecom

¹⁵² GRETA, Treći krug evaluacije, Crna Gora, 2021.

¹⁵³ Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori 2024

¹⁵⁴ GRETA, Treći krug evaluacije, Crna Gora, 2021.

¹⁵⁵ GRETA, Treći evaluacioni izvještaj za Crnu Goru, 2021

¹⁵⁶ Izvještaj ombudsmana za 2022. godinu.

¹⁵⁷ Analiza zakonodavstva, politika i praksi za prevenciju i borbu protiv onlajn seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece u Crnoj Gori, Projekat "Zaustavimo online seksualnu eksploataciju i zlostavljanje djece @Europe Plus", 2021.

¹⁵⁸ GRETA, Treći krug evaluacije, Crna Gora, 2021.

bez pratnje. Pored toga, GRETA napominje da i ove SOP zahtijevaju reviziju jer nisu ažurirane i ne odražavaju najnoviji razvoj međunarodnih standarda.¹⁵⁹

▪ Nefunkcionisanje mehanizama za naknadu štete žrtvama

Član 15(3) Konvencije o borbi protiv trgovine ljudima utvrđuje pravo žrtava na naknadu štete. Iako je Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja usvojen 1. jula 2015. godine, predviđeno je da stupi na snagu tek nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Uprkos visokom prioritetu koji se naknadi štete za žrtve trgovine ljudima pridaje u međunarodnim izvještajima, poput GRETA-inog i izvještaja Stejt departmenta, koji su dali brojne preporuke, do sada nijedna žrtva trgovine ljudima nije dobila naknadu štete u krivičnim ili građanskim postupcima. Problem, između ostalog, leži u izbjegavanju krivičnih sudova da dosuđuju naknadu štete u okviru krivičnog postupka, uz obrazloženje da bi to produžilo trajanje postupka, zatim u nepostojanju fonda za žrtve, kao i u nedostatku proaktivnosti pravnih zastupnika žrtava imenovanih na osnovu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

▪ Nezadovoljavajući nivo zaštite i pomoći žrtvama tokom njihove socijalne reintegracije

TAIEX takođe ističe niz izazova u vezi sa pružanjem usluga žrtvama trgovine ljudima u Crnoj Gori.¹⁶⁰ Postojeći pružaoci usluga za žrtve trgovine ljudima i druge oblike rodno zasnovanog nasilja, koji su licencirani, nadzirani i djelimično finansijski podržani od strane države, suočavaju se s nedostatkom adekvatnih resursa za obezbjeđivanje kvalitetne podrške žrtvama. Uslovi za dobijanje sredstava su brojni i strogi. Na primjer, nevladine organizacije koje apliciraju za upravljanje skloništem za žrtve trgovine ljudima moraju već imati uspostavljeno sklonište kako bi mogle dobiti finansijska sredstva, a licenca se izdaje samo na godinu dana, što otežava kontinuitet u razvoju usluge. Takođe, trenutni smještajni kapaciteti licenciranih centara nijesu u potpunosti usklađeni sa zahtjevima i potrebama za ovu vrstu socijalnih usluga. Izvještaj TIP 2024 ističe da, iako osnivanje Skloništa za djecu žrtve trgovine ljudima predstavlja značajan uspjeh, postoji zabrinutost zbog njegove lokacije.¹⁶¹ Pored toga, s obzirom na to da je Sklonište nedavno uspostavljeno, kontinuirana edukacija njegovog osoblja predstavlja neophodan korak naprijed. Takođe, ne postoji sklonište za muškarce žrtve trgovine ljudima, i još uvijek nije sprovedena procjena po ovom pitanju.

Dugoročna reintegracija žrtava trgovine ljudima nije dovoljno osigurana. S jedne strane, neophodno je garantovati stabilnost prihvatnih i socijalnih usluga kako bi se osiguralo da podrška žrtvama obuhvati i period za refleksiju, kao i period nakon okončanja sudskog postupka. S druge strane, stabilnost usluga podrške žrtvama je i u interesu nadležnih organa i policije. Za pravosudne institucije je ključno da se osigura učešće žrtava u postupcima, omogućavajući im da daju izjave ili svjedoče. U tom kontekstu, TAIEX je ukazao da je mali broj žrtava spreman da učestvuje u sudskim postupcima. Jedan od razloga za to je što neke od njih

¹⁵⁹GRETA, Treći krug evaluacije, Crna Gora, 2021.

¹⁶⁰ Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori 2024

¹⁶¹TIP Izvještaj američkog State Departmenta o Crnoj Gori, 2024.

preferiraju povratak u zemlju porijekla, dok je drugi razlog nedostatak dugoročnih organizacija za podršku, što može predstavljati prepreku za žrtve.¹⁶²

Što se tiče aspekta reintegracije, takođe je primijećeno da podrška pružena žrtvama trgovine ljudima treba biti bolje definisana i organizovana kroz institucije koje su jasno identifikovane i koje dobijaju dovoljno sredstava za tu svrhu. Međutim, pitanje dugoročne podrške žrtvama trgovine ljudima nakon napuštanja Skloništa i dalje nije dovoljno obrađeno i ne obuhvata marginalizovane grupe, poput romske zajednice, u razvoj mjera zaštite za žrtve.¹⁶³ Iako je kroz podršku Regionalne fondacije Terre des Hommes razvijeno pet modela podrške žrtvama trgovine ljudima za reintegraciju, a implementirala ih je NVO "SOS telefon za žrtve nasilja Nikšić " u saradnji sa državnim institucijama, nisu preduzeti značajni koraci za njihovu integraciju u standardni sistem podrške, ostavljajući pitanje reintegracije uglavnom neriješenim.¹⁶⁴

▪ Pristup pravdi žrtava trgovine ljudima, a naročito djece, koji je potrebno unaprijediti

Direktiva EU 2024/1712 poziva na obuku sudija i tužilaca uključenih u krivične postupke sa ciljem da im se omogući da, između ostalog, izbjegnu sekundarnu viktimizaciju žrtava.¹⁶⁵ Lanzarote konvencija propisuje da „Svaka strana preduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da se istrage i krivični postupci sprovode u najboljem interesu djeteta i uz poštovanje njegovih prava” i da „Svaka strana usvaja pristup zaštite prema žrtvi, osiguravajući da istrage i krivični postupci ne pogoršaju traumu koju je dijete iskusilo i da krivičnopravni odgovor prati pružanje pomoći.”¹⁶⁶ GRETA je izdala nekoliko preporuka koje bi crnogorske vlasti trebalo da uzmu u obzir kada su u pitanju djeca kao žrtve trgovine ljudima. Na primjer, jedna od preporuka je da se preduzmu koraci kako bi se osigurala primjena procedura prilagođenih djeci prilikom istraživanja, krivičnog gonjenja i donošenja presuda u predmetima trgovine ljudima, u skladu sa Smjernicama Komiteta ministara Savjeta Evrope o pravosudnim postupcima prilagođenim djeci, uključujući i mjeru da u cijeloj zemlji postoji dovoljno veliki broj prostorija za intervjuisanje djece.¹⁶⁷ Iako je do sada izgrađeno šest takvih prostorija u tri suda i tri tužilaštva, one ne postoje u svim pravosudnim institucijama u Crnoj Gori.

U Izvještaju Evropske komisije se ističe da, uprkos napretku u zakonodavstvu, pravosudni odgovor po mjeri djeteta nije u dovoljnoj mjeri zastupljen u sudskim postupcima.¹⁶⁸ Ove prepreke bi bile prevaziđene izgradnjom Barnahusa u Crnoj Gori, čime bi bila obezbijeđena

¹⁶²Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori 2024.

¹⁶³TIP izvještaj za Crnu Goru State Departmenta SAD za 2024.

¹⁶⁴Kroz pomenuti projekat, u kojem je Crna Gora učestvovala sa još tri zemlje regiona, ostvareno je ekonomsko osnaživanje žrtava kroz direktnu podršku na osnovu individualnih procjena potreba. U izvještajnom periodu pružena je pomoć za šest potencijalnih žrtava, a uspostavljen je i program „Mentorstvo mladih“ koji obuhvata rad sa djecom koja su potencijalne i stvarne žrtve trgovine ljudima.

¹⁶⁵Direktiva (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se zamjenjuje Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava

¹⁶⁶Lanzarot konvencija, Rec (2001)16.

¹⁶⁷GRETA, Evaluacioni izvještaj Crna Gora, treći krug, Pristup pravdi i efikasni pravni lijekovi za žrtve trgovine ljudima, 2021.

¹⁶⁸Izvještaj Ombudsmana 2022.

bolja pravda za djecu žrtve, međutim, taj proces je na samom početku. U međuvremenu je studija izvodljivosti o osnivanju Barnahusa u Crnoj Gori¹⁶⁹ potvrdila da je zaštita djece žrtava i svjedoka, uključujući iz trgovine ljudima, otežana zbog sljedećeg:

- ✓ Nedovoljne međuinstitucionalne koordinacije;
- ✓ Neadekvatne regulatorne osnove;
- ✓ Nedostatka ključnih profesionalaca, uključujući ispitivače, pedijatrijske i adolescentne ginekologe, kao i adekvatno obučene dječije hirurge;
- ✓ Odsustva sveobuhvatnog sistema podrške žrtvama i integrisanog nacionalnog sistema zaštite djece.

Još uvijek nije postavljena pravna osnova za osnivanje službi podrške za žrtve u sudovima (Zakonik o krivičnom postupku,¹⁷⁰ je još u formi nacрта), a bez obzira na organizovane obuke tokom prethodne godine, i dalje je potrebno pružati podršku njihovim kapacitetima, budući da ih žrtve i dalje ne prepoznaju.

Kada je riječ o besplatnoj pravnoj pomoći, u periodu između 2021 i 2024. godine, ni jedna žrtva trgovine ljudima nije koristila besplatnu pravnu pomoć. Dakle, na niskom je nivou svijest profesionalaca iz pravosuđa o potrebi imenovanja pravnog zastupnika žrtvama od trenutka preliminarne identifikacije (Standardne operativne procedure za identifikaciju žrtava/djece i odraslih).

Iako je kreiran program obuke i sprovedena obuka advokata o specifičnostima slučajeva trgovine ljudima, a Ministarstvo pravde je formiralo listu obučanih advokata, Advokatska komora nema Akademiju za obuku koja bi mogla ponuditi kontinuirane obuke za advokate koji rade i koji će raditi sa žrtvama trgovine ljudima, a naročito sa djecom. Kako TAIX ističe, važno je nastaviti jačanje kapaciteta advokata koji rade sa žrtvama, a naročito sa djecom.¹⁷¹

3. Efikasnost sistema krivičnog pravosuđa kojem je potrebno poboljšanje

- Proaktivan pristup djelovanju policije i tužilaštva u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima za koji je potrebna dodatna podrška

Proaktivan pristup Uprave policije u borbi protiv trgovine ljudima rezultirao je sa brojem od 607 akcija tokom prethodnog ciklusa, u okviru akcije „Prosjak“, koja se sprovodi na godišnjem nivou. Međutim, istaknuto je da bi se ova akcija trebala sprovoditi češće od jednom godišnje radi postizanja boljih rezultata. Stoga, akcija u vezi sa dječjim prosjačenjem treba da bude sistemska, a ne sporadična. Prijave za dječje prosjačenje uglavnom se kvalifikuju kao prekršaj, a ne kao krivično djelo trgovine djecom.

¹⁶⁹UNICEF i SE, STUDIJA IZVODLJIVOSTI ZA BARNAHUS U CRNOJ GORI, decembar 2022.

¹⁷⁰ <https://www.portalanalitika.me/clanak/158333--izmjene-i-dopune-zakonika-o-krivicnom-postupku-od-danas-na-javnoj-raspravi>;

¹⁷¹Izvještaj ekspertske misije TAIX-a o zaštiti žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori 2024.

GRETA napominje da su vlasti često procesuirale slučajeve seksualne eksploatacije kao druga krivična djela za koja su propisane znatno blaže kazne od onih predviđenih zakonom o trgovini ljudima, poput „posredovanja u vršenju prostitucije“ (član 210). Jedan od identifikovanih razloga je da pojedini tužioci zaustavljaju potencijalne istrage trgovine ljudima kada prikupe dovoljno dokaza za procesuiranje po drugim krivičnim djelima, ne istražujući suptilnije oblike prinude niti tražeći dodatne dokaze putem specijalizovanih istražnih tehnika.

Takođe, pojedini pripadnici organa za sprovođenje zakona i socijalni radnici opravdavaju slučajeve prisilnog dječjeg prosjačenja, prisilnog rada i prisilne kriminalne aktivnosti Roma kao tradicionalne kulturne prakse i običaje, te ne istražuju dokaze o trgovini ljudima. Kao posljedica toga, tužioci su skloni da podižu optužnice za druga krivična djela, dok sudovi češće izriču presude za druga djela umjesto za krivično djelo trgovine ljudima.¹⁷² TAIEX i OEBS¹⁷³ napominju je da postoje i praznine u istragama vezanim za radnu eksploataciju, kao i nedostatak osuda za trgovinu ljudima uopšte, dok odsustvo sudskih slučajeva vezanih za trgovinu ljudima u kontekstu radne eksploatacije ukazuje na potrebu za jačim povezivanjem službi za zaštitu žrtava, policije i državnog tužilaštva.¹⁷⁴

Iako se posljednjih godina počinju donositi presude i novi slučajevi se dovode pred pravosudni sistem, do danas je bilo malo osuda. Primjera radi, od uvođenja sklapanja nedozvoljenog braka kao oblika inkriminacije vezano za krivično djelo trgovine ljudima izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore 2013. godine, donijete su samo dvije presude za krivično djelo trgovine ljudima za ovaj oblik eksploatacije. Takođe, kapaciteti policije i Državnog tužilaštva u pogledu razumijevanja OCSEA, posebno u vezi sa korišćenjem digitalnih dokaza, još uvijek nisu na zadovoljavajućem nivou.¹⁷⁵

Na kraju, sudije generalno nisu upoznate sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa trgovinom ljudima i gotovo je nikada ne koriste u svom obrazloženju i donošenju presuda.¹⁷⁶

- Još uvijek traju procesi za usklađivanje odredaba nacionalnog zakonodavstva u oblasti borbe protiv trgovine ljudima sa međunarodnim standardima i standardima EU

Iako su nedavnim izmjenama Krivičnog zakonika usklađeni sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti, i dalje postoje oblasti koje zahtijevaju dalju razmatranje. Krivično djelo "grooming" nije eksplicitno prošireno na slučajeve u kojima se pozivanje vrši bez namjere za fizičkim sastankom.¹⁷⁷ Takođe, "grooming" u seksualne svrhe, kako je predviđeno Krivičnim zakonikom, ne odnosi se na decu stariju od 14 godina.

¹⁷²TIP izvještaj za Crnu Goru State Departmenta SAD za 2024.

¹⁷³ OEBS Dubinska analiza ljudskih prava: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja u borbi protiv trgovine ljudima u pogledu eksploatacije radne snage, 2024.

¹⁷⁴Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o sistemu zaštite žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori 2024.

¹⁷⁵Analiza zakonodavstva, politika i praksi za prevenciju i borbu protiv onlajn seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece u Crnoj Gori, Projekat "Zaustavimo online seksualnu eksploataciju i zlostavljanje djece @Europe Plus", 2021.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Zakon bi trebalo da odražava utvrđeni trend za krivična djela u kojima se djeca i mladi pozivaju i/ili primoravaju da proizvode CSAM, umesto da se sastaju lično, u skladu sa kriterijumima Modelskog zakonodavstva i Globalnog pregleda

U pogledu radne eksploatacije i lanaca snabdijevanja, crnogorsko zakonodavstvo još uvijek nije uspostavilo jasne zakone o korporativnoj odgovornosti i obaveznom izvještavanju o dužnoj pažnji u oblasti ljudskih prava.¹⁷⁸

Takođe, nacionalno zakonodavstvo nije usklađeno sa novom Direktivom (EU) 2024/1760 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine o dužnoj pažnji u vezi sa korporativnom održivošću i izmenama Direktive (EU) 2019/1937 i Uredbe (EU) 2023/2859, koja ima za cilj unapređenje održivog i odgovornog korporativnog ponašanja u poslovanju kompanija i njihovim globalnim lancima vrijednosti, posebno u vezi sa zaštitom ljudskih prava i životne sredine.¹⁷⁹

Pored toga, i u vezi sa nedavnim donošenjem nove EU Direktive 2024/1712, kojom se mijenja Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava¹⁸⁰ Do sada nije izvršena procjena potrebe za usklađivanjem zakonodavstva Crne Gore sa zahtjevima Direktive.

Što se tiče dječijeg rada, Zaključci Evropskog komiteta za socijalna prava iz 2023. godine ukazuju na to da je zakonodavna zaštita djece od rada prije 15. godine nedovoljna¹⁸¹ I da ovo može doprinijeti radnoj eksploataciji djece. Stoga, postoji jasna potreba za zakonodavnim usklađivanjem sa Evropskom socijalnom poveljom kako bi se poboljšala zaštita djece od prisilnog rada.

- Potreba za kontinuiranim unapređenjem operacionalizacije zajedničkih istražnih timova

Iako je sa nadležnim institucijama Crne Gore, u saradnji sa UNODC-om, dogovorena regionalna operativna mapa puta i regionalni SOP-ovi za istraživanje slučajeva trgovine ljudima, koji su postavili čvrste temelje za buduće zajedničke operacije i izgradnju kapaciteta profesionalaca u istraživačkom radu, oni još uvek nisu implementirani.

Uprkos saradnji kroz "JAD GLOBAL CHAIN" u vezi sa trgovinom ljudima, koja je rezultirala podnošenjem jedne krivične prijave protiv samo jedne osobe zbog ilegalnog braka, saradnja je još uvek u početnoj fazi i nedostaje joj kontinuitet i dalja podrška za jačanje saradnje u zajedničkim aktivnostima.

4. Partnerstvo, koordinacija i međunarodna saradnja koje je potrebno dodatno razvijati

Međunarodnog centra za nestalu i eksploatisanu djecu, Mišljenjem Lanzarote komiteta iz 2015. godine, kao i zahtevima člana 6.2 Direktive 2011/92/EU Evropskog parlamenta i Saveta o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije djece i dečije pornografije.

¹⁷⁸OEBS, Dubinska analiza ljudskih prava: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja za borbu protiv trgovine ljudima u pogledu eksploatacije radne snage, završna konferencija 2024.

¹⁷⁹Direktiva (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se zamjenjuje Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava

¹⁸⁰ DIREKTIVA (EU) 2024/1712 EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVETA od 13. juna 2024. godine, kojom se menja Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava.

¹⁸¹Evropska socijalna povelja (REVIDIRANA) Zaključci Evropskog komiteta za socijalna prava, 2023, CRNA GORA, SE.

- Nedovoljna koordinacija saradnje i praćenje rada relevantnih institucija i organizacija zaduženih za borbu protiv trgovine ljudima

Koordinaciju na strateškom nivou vrši Koordinaciono tijelo koje imenuje ministar unutrašnjih poslova, sa zadatkom praćenja sprovođenja strateških dokumenata. Tokom prethodnog ciklusa politike, kontinuitet i kvalitet rada ovog tijela narušeni su čestim promjenama članova. To je prouzrokovalo poteškoće u planiranju mjera za sprovođenje ciljeva strateškog dokumenta, poteškoće u lobiranju za finansijska sredstva i uopšte u sprovođenju prethodnog strateškog dokumenta. Finansiranje aktivnosti prethodne strategije bilo je u velikoj mjeri zavisno od međunarodnih partnera, a nedostajala je dugoročna strategija finansijske održivosti koja bi omogućila finansiranje aktivnosti iz državnih sredstava i javno-privatnih partnerstava. S obzirom da Koordinaciono tijelo nema svoj budžet za sprovođenje strateških dokumenata, budžetska sredstva se povlače iz budžeta institucija koje su nosioci aktivnosti. Zbog toga nije moguće dodijeliti budžetska sredstva u skladu sa prioritetima strategije, a članovi Koordinacionog tijela nisu adekvatno kompenzovani za svoje učešće. Pored toga, članovi ovog tijela još uvek nisu prošli obuke koje bi im pomogle da bolje obavljaju svoje funkcije unutar tijela.

Takođe, postoji izostanak sistematskog i standardizovanog pristupa za praćenje rezultata sprovedenih aktivnosti. Evaluacija rezultata se ne vrši redovno, niti su postignuti rezultati adekvatno analizirani, što je omelo napore za unapređenje narednih akcionih planova. U tom kontekstu, GRETA je primijetila da ne postoji eksterna evaluacija ili praćenje sprovođenja Nacionalne strategije i akcionih planova. Takođe je navela da takvo nezavisno praćenje, koje može obezbijediti Nacionalni izvjestilac, koji još uvijek nije uspostavljen u Crnoj Gori, proizilazi iz pristupa zasnovanog na ljudskim pravima u borbi protiv trgovine ljudima.¹⁸² Stoga, strukturalna separacija između nezavisnih funkcija praćenja i izvršnih funkcija koja nedostaje, ometa objektivnu evaluaciju sprovođenja zakonodavstva, politika i aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima, identifikaciju praznina i nedostataka, kao i formulisanje sveobuhvatnih pravnih i političkih preporuka.¹⁸³

Koordinacija cjelokupnog postupka zaštite žrtava je takođe upitna. Institucije su često djelovale izolovano, bez međusobnog blagovremenog obavještanja, što je dovelo do nedostatka komunikacije između institucija, a posebno između lokalnih institucija i centralnih tijela, što je prouzrokovalo neravnomjernu primjenu politika na terenu.

U ovom segmentu takođe nedostaje učešće lokalnih vlasti, koje često nemaju kapacitete ili jasne smjernice za efikasno identifikovanje žrtava i sprovođenje preventivnih i zaštitnih mjera.

- Nedovoljno strateško partnerstvo i saradnja sa civilnim i privatnim sektorom

¹⁸² GRETA, Izvještaj o evaluaciji Crna Gora, treći krug, Pristup pravdi i efikasni pravni lijekovi za žrtve trgovine ljudima, 2021..

¹⁸³ Ibid.

Država redovno finansira projekte nevladinih organizacija koji se odnose na trgovinu ljudima, a koji se sprovode na lokalnom nivou, ali postoji ozbiljan problem u vezi sa adekvatnom evaluacijom rezultata tih projekata u odnosu na sredstva koja su dodijeljena. Takođe, rezultati ovih projekata se ne dijele redovno sa relevantnim institucijama, pa se njihov uticaj na ukupnu borbu protiv trgovine ljudima ne može procijeniti.

Saradnja između privatnog sektora i vladinih institucija u vezi sa trgovinom ljudima u Crnoj Gori još uvijek nije dovoljno razvijena. Iako privatne kompanije, posebno u industrijama kao što su ugostiteljstvo, turizam, građevinarstvo i transport, imaju ključnu ulogu u identifikaciji i prevenciji trgovine ljudima, njihovo uključivanje je često minimalno. Uprkos tome što postoje primjeri saradnje, kao što su obuke zaposlenih u određenim sektorima i saradnja sa nevladinim organizacijama u okviru prevencije, ova oblast još uvijek nije dovoljno sistematizovana.¹⁸⁴ Preduzeća koja se bave djelatnostima sa visokim rizikom (npr. turizam, građevinarstvo, poljoprivreda) rijetko razvijaju interne politike koje se bave prepoznavanjem i prijavljivanjem slučajeva trgovine ljudima, što znači propuštene prilike za brzu intervenciju i zaštitu žrtava.¹⁸⁵ Iako su neke privatne međunarodne kompanije implementirale preventivne mjere, domaće kompanije ne ulažu dovoljno u obuku svog osoblja na ovu temu.¹⁸⁶ Pored toga, ne postoje mehanizmi za prijavljivanje slučajeva trgovine ljudima u privatnom sektoru.

▪ Međunarodna saradnja kojoj su potrebni jačanje i kontinuitet

Crna Gora je posvećena regionalnoj i međunarodnoj saradnji u borbi protiv trgovine ljudima, i članica je međunarodnih organizacija kao što su UN, Savjet Evrope i OEBS, kao i Mreže nacionalnih koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi itd. Takođe, Crna Gora ima ostvareno partnerstvo sa organizacijama Eurojust i Europol. Saradnja sa susjednim zemljama, a naročito unutar Zapadnog Balkana, ključna je zbog zajedničkih izazova i migracionih pritisaka. Iako postoje mehanizmi za saradnju, kao što su zajednički istražni timovi, razmjena obavještajnih podataka i operativne aktivnosti u okviru regionalnih inicijativa, saradnja je često sporadična, nedovoljno institucionalizovana i neredovna. U nekim slučajevima, razmjena podataka i zajedničke akcije nijesu na zadovoljavajućem nivou zbog administrativnih prepreka, razlika u zakonodavnim okvirima i nekonzistentne primjene međunarodnih protokola. Nedostaci se mogu sažeti na sljedeći način:

- Nedovoljna koordinacija između država: iako postoje sporazumi o saradnji, praksa pokazuje da međudržavna koordinacija u borbi protiv trgovine ljudima nije dovoljno efikasna. Razlike u zakonodavstvu, procedurama i resursima između zemalja Zapadnog Balkana dovode do slabije efikasnosti u koordinaciji i sprovođenju zajedničkih operacija i istražnih aktivnosti.
- Administrativne i pravne prepreke: Mnoge države i dalje imaju nekonzistentne pravne okvire, što otežava saradnju, a naročito u oblasti ekstradicije i usklađivanja zakona o zaštiti žrtava. Takođe, administrativne prepreke, kao što je nedostatak standardizovanih procedura, ometaju efikasnu razmjenu podataka.
- Nedostatak zajedničkih istražnih timova: iako su usvojeni sporazumi o zajedničkim istražnim timovima, u praksi njihov broj i kapaciteti nijesu dovoljno razvijeni. Takođe, neki regioni nedovoljno koriste kapacitete međunarodnih organizacija poput Europol-a i Eurojust-a, čime se smanjuje efikasnost zajedničkih akcija.

¹⁸⁴GRETA, Evaluacioni izvještaj Crna Gora, treći krug, Pristup pravdi i efikasni pravni lijekovi za žrtve trgovine ljudima, 2021.

¹⁸⁵OEBS, Dubinska analiza ljudskih prava: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja za borbu protiv trgovine ljudima u pogledu eksploatacije radne snage, završna konferencija 2024.

¹⁸⁶OEBS, Dubinska analiza ljudskih prava: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja za borbu protiv trgovine ljudima u pogledu eksploatacije radne snage, završna konferencija 2024.

- Neusklađenost strategija i protokola: zbog razlika u regionalnim i međunarodnim politikama i protokolima, usklađivanje aktivnosti između organizacija i država može biti sporo, što uzrokuje nekonzistentnost u sprovođenju strategija za borbu protiv trgovine ljudima.
- Nepravilno sprovođenje međunarodnih standarda: neke zemlje ne sprovode u potpunosti međunarodne standarde, što dovodi do neadekvatne zaštite žrtava trgovine ljudima ili nesankcionisanja trgovaca ljudima prema međunarodnim zakonima. Ovo stvara nesigurnost po pitanju saradnje na međunarodnom nivou.

❖ Efekti koje centralni problem ima na muškarce, žene, djecu, zajednicu i društvo u Crnoj Gori

U okolnostima kada nadležni i sveobuhvatni nacionalni sistem ne rješava pitanje trgovine ljudima na odgovarajući način, bez obzira na efikasnost mjera koje primjenjuje, to ima posljedice na žrtve, zajednicu i društvo u cjelini, od kojih će se ovdje razmotriti one koje se najčešće pojavljuju. Međutim, važno je naglasiti da uzročno-posljedična veza između trgovine ljudima i njenih posljedica ne podrazumijeva neminovnost. Programi prevencije i efikasnog odgovora svih relevantnih institucija koji se efikasno sprovode (pravosudni, socijalni, zdravstveni i obrazovni sektor) mogu da ublaže ili zaustave ove efekte, što je cilj ovog strateškog dokumenta kroz pažljivo osmišljene aktivnosti koje su nastale na osnovu prikupljenih informacija i podataka.

Ponovna viktimizacija žrtava od strane sistema¹⁸⁷

Ponovna viktimizacija žrtava trgovine ljudima dešava se uslijed nemara profesionalaca iz pravosudnog sistema, koji ne obezbjeđuju poštovanje prava žrtava tokom krivičnog postupka. Uz to, nedostatni pravni okviri ili manjak u zakonodavnom dijelu, koji ne pokrivaju sve oblasti društvenih i pravosudnih pitanja u vezi sa žrtvama teških krivičnih djela, takođe doprinosi ponovnoj viktimizaciji žrtava i njihovoj zaštiti. Pored toga, nedostatak programa društvene reintegracije, putem kojih su nadležni organi dužni da dovedu do smanjenja efekata ponovne viktimizacije nakon okončanja krivičnog postupka, može dovesti do ponavljanja trgovine žrtvama ili ozbiljnih mentalnih i fizičkih posljedica po njihovo zdravlje, a kojima se niko ne bavi.

Efekti po obliku trgovine ljudima

Trgovina ljudima može imati fizičke, emocionalne i psihološke efekte na svakoga ko je uključen. Ona ima moć da trajno utiče na nečiji život.¹⁸⁸ Tako trgovina ljudima nosi brojne zdravstvene rizike, zlostavljanje i posljedice po svoje žrtve:¹⁸⁹

- 1) fizičko zlostavljanje - fizičko zdravlje;
- 2) seksualno zlostavljanje - seksualno i reproduktivno zdravlje;
- 3) psihičko zlostavljanje - mentalno zdravlje;
- 4) prisilno, prinudno korišćenje droga i alkohola - zloupotreba i uživanje supstanci;

¹⁸⁷Rizik od ponovne viktimizacije mladih žrtava krivičnih djela u časopisu The International Journal of Social Quality

Autor: Delia Magherescu DOI: <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2023.130106>

¹⁸⁸The Exodus Road, Uzroci i posljedice trgovine ljudima, 2021.

¹⁸⁹MOM Trgovina ljudima i zdravstvene implikacije, Seminar o zdravlju i migracijama, 9-11. jun 2004.

- 5) socijalna ograničenja i manipulacije - socijalno blagostanje;
- 6) ekonomska eksploatacija i dužničko ropstvo - ekonomsko blagostanje;
- 7) pravna nesigurnost - pravna sigurnost;
- 8) zlostavljački uslovi rada i života - radna i ekološka dobrobit; i
- 9) rizici povezani sa marginalizacijom - korišćenje i pružanje zdravstvenih usluga.

Mentalna trauma¹⁹⁰

Istraživanja o ženama koje su bile žrtve trgovine ljudima u Evropi, ukazuju na to da su te žene izložene višestrukim oblicima zlostavljanja i visokom nivou simptoma PTSP-a, depresije i anksioznosti. Preživjele žrtve mogu doživjeti posttraumatski stres, razviti poteškoće u odnosima, depresiju, gubitak pamćenja, anksioznost, osjećanja straha, krivice, srama, i druge teške oblike mentalne traume. Američki Stejt department objašnjava: „Zbog toga što trgovci ljudima dehumanizuju i objektivizuju svoje žrtve, one izgube osjećaj da imaju urođeni osjećaj moći, da su vidljive i da imaju dostojanstvo.“ Žrtve trgovine ljudima doživljavaju razorne psihološke efekte tokom i nakon iskustva trgovine ljudima.

Problemi u ponašanju djece: Lista problema u ponašanju koji su povezani sa nasiljem u djetinjstvu nema kraja. Istraživanje je pokazalo da su u Crnoj Gori djeca koja su bila zlostavljana u povećanom riziku od alkoholizma, zloupotrebe supstanci i uključivanja u rizične seksualne aktivnosti u narednim godinama. Druga anketa je takođe utvrdila da su šanse da djeca uđu u sukob sa zakonom kao maloljetnici povećane za 59% ako su bili zlostavljani kao djeca. Dalje, u studiji je primijećeno da djeca koja dožive nasilje imaju 25% veću vjerovatnoću da postanu roditelji u tinejdžerskom uzrastu nego njihovi vršnjaci koji nijesu zlostavljani. Istraživanje sprovedeno u Crnoj Gori među studentima koji su kao djeca doživjeli neki oblik nasilja, pokazalo je da su najčešće prijavljeni zdravstveno rizični obrasci ponašanja pušenje, rizično seksualno ponašanje (više od tri seksualna partnera tokom života) i zloupotreba alkohola i droga. Studija pokazuje snažnu povezanost između broja negativnih iskustava iz djetinjstva i vjerovatnoće štetnog korišćenja alkohola i droga, više seksualnih partnera, pušenja i pokušaja samoubistva.

Fizička trauma¹⁹¹

Mnoge žrtve doživljavaju fizičke povrede. One koje su seksualno iskorišćavane, često doživljavaju zlostavljanje od strane lica koja su učestvovala u njihovoj trgovini, kao i od kupaca. Mogu biti silovane, pretučene i podvrgnute zlostavljanju tokom dužeg vremenskog perioda. Takođe postoji veći rizik od obolijevanja od seksualno prenosivih bolesti, infekcija, dijabetesa, kancera i drugih bolesti. Uslijed nedostatka odgovarajuće medicinske njege, ova stanja se pogoršavaju ili šire na druge organe, što često trajno utiče na zdravlje pojedinca.

¹⁹⁰Am J Public Health 2010 Dec;100(12): 2442-2449. doi: 10.2105/AJPH.2009.173229 Odnos traume i mentalnih poremećaja među djevojčicama i ženama koje su žrtve trgovine ljudima i seksualnog iskorišćavanja, vidi Stejt department, Obrada unutrašnjih rana: Psihološke posljedice trgovine ljudima, 2012, Fact Sheet.

¹⁹¹Spasavanje i vraćanje, UOBİČAJENI ZDRAVSTVENI PROBLEMI KOD ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA, https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/orr/health_problems_seen_in_traffick_victims.pdf 2021. jun 16;16(6):e0252606. doi: 10.1371/journal.pone.0252606, Kako trauma povezana sa seksualnom trgovinom izaziva poteškoće u roditeljstvu: Uvidi od preživjelih Meksikanaca i Srednjoamerikanaca u SAD-u, Marti Marti Castaner, Rachel Fowler, Cassie Landers, Lori Cohen, Manuela Orjuela, urednik: Kenta Matsumura, također pogledajte HealthMED - Volume 7 / Number 4 / 2013, Psihofizičko stanje žrtava trgovine ljudima, Željko Bjelajac, Zaklina Spalević, Božidar Banović, dalje pogledajte The Professional Counsellor Journal, Sveobuhvatan pristup liječenju žrtava trgovine ljudima, Volume 10 - Issue 1, Kathryn Marburger, Sheri Pickover. The Exodus Road, Uzroci i posljedice trgovine ljudima, 2021.

Žrtve prinudnog rada mogu raditi u opasnim uslovima, obavljajući repetitivne zadatke satima bez prestanka. Takođe mogu biti izložene opasnim zagađivačima ili raditi sa teškom opremom. Kao rezultat toga, mnoge žrtve su izložene ozbiljnim infekcijama, respiratornim problemima, povredama, invaliditetima i iscrpljenosti. Slijedi spisak najčešćih fizičkih efekata trgovine ljudima na njene žrtve:

- Polno prenosive bolesti, HIV/AIDS, bol u karlici, rektalne povrede i problemi sa mokraćnim sistemom uslijed rada u industriji seksa.
- Trudnoća, koja je rezultat silovanja ili prostitucije.
- Neplodnost uslijed hroničnih neliječenih seksualno prenosivih infekcija ili neuspješnih ili nebezbedno sprovedenih abortusa.
- Infekcije ili mutilacije/sakaćenja do kojih dolazi uslijed vršenja opasnih medicinskih postupaka u nesanitarnim uslovima, a koje izvode tzv. "doktori" trgovaca ljudima.
- Hronični problemi sa leđima, problemi sa sluhom, kardiovaskularni ili respiratorni problemi uslijed neprekidnog kontinuiranog rada u opasnim uslovima u poljoprivredi, fabrikama u kojima se žrtve eksploatišu (eng. sweatshops) ili na građevini.
- Slabovidost i drugi problemi sa očima uslijed rada u slabo osvijetljenim radnim prostorijama u fabrikama u kojima se žrtve eksploatišu.
- Neuhranjenost i ozbiljni stomatološki problemi. Ovo je naročito izraženo kod djece žrtava trgovine koja često pate od usporenog rasta i imaju loše formirane ili pokvarene zube.
- Infektivne bolesti kao što je tuberkuloza.
- Neotkrivene ili neliječene bolesti, kao što su dijabetes ili kancer.
- Modrice, ožiljci i drugi tragovi fizičkog zlostavljanja i mučenja. Žrtve seksualne industrije često dobijaju udarce po djelovima tijela tako da se ne ošteti njihov spoljašnji izgled, kao što su donji dio leđa.

Izolacija i ostracizam¹⁹²

Preživjeli-žrtve trgovine ljudima često bivaju izolovani od svojih prijatelja, porodice i drugih društvenih krugova. Do toga može doći uslijed efekata psihološke traume, koja se odražava u ličnim osjećanjima krivice i stida. U svakom slučaju, žrtve mogu postati izolovane, povučene i izgubiti kontakt sa većinom ljudi. Neke osobe koje se vrate kući ili pobjegnu iz situacije trgovine ljudima mogu čak biti isključene iz društvenih grupa zbog stigme sa kojom se suočavaju; porodica i prijatelji ih mogu izbjegavati, dok se žrtve osjećaju nevoljeno i nepoželjno. Nažalost, zbog ovakve izolacije, oni mogu biti ranjivi na ponovnu trgovinu ljudima ili ih izolacija može navesti da se vrate nasilnom načinu života.

Nedostatak vještina za samostalan život¹⁹³

¹⁹² Funkcionalna izolacija: Razumijevanje izolacije kod preživjelih žrtava trgovine ljudima Elizabeth Hagan, Chitra Raghavan, Kendra Doychak PMID: 31777323 DOI: 10.1177/1079063219889059, takođe videti City University of New York (CUNY), CUNY Academic Works, Funkcionalna izolacija: Razumijevanje izolacije kod preživjelih žrtava trgovine ljudima. PSYCHOSOCIAL NOTEBOOK, VOL. 4, FEBRUAR 2004. MOM Psihosocijalna podrška kategorijama žrtava trgovine ljudima u tranzitnim situacijama.

¹⁹³ Surtees, R., M. Meshi, S. Tanellari, A. Lila i O. Hinaj (2022) Faze oporavka i reintegracije žrtava trgovine ljudima. Vodič za reintegraciju za praktičare. Tirana: Drugačiji i jednaki i Vašington, D.C.: Institut NEXUS takođe vidi Crveni krst, <https://redcross.eu/projects/a-new-start-in-life-for-survivors-of-human-trafficking>, takođe vidi REHABILITACIJU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA U GRUPNIM STAMBENIM OBJEKTIMA U STRANIM ZEMLJAMA, Studija sprovedena u skladu sa Zakonom o zaštiti žrtava trgovine ljudima, 2005. Pogledajte tematsku istraživačku seriju baze podataka MOM-a o trgovini ljudima Uzroci i posljedice ponovne trgovine: Dokazi iz baze podataka o trgovini ljudima IOM-a, Alison Jobec, Izvještaj pripremljen za Međunarodnu organizaciju za migracije, 2010.

Preživjeli iz trgovine ljudima nemaju napredno obrazovanje i resurse potrebne za samostalan život. U nekim okolnostima ne razumiju zakone u zemlji u kojoj imaju prebivalište ili ne govore jezik te zemlje. Možda su bili žrtve trgovine ljudima u ranom uzrastu i nijesu mogli da pohađaju školu ili da idu na fakultet, tako da preživjeli mogu postati zavisni od socijalnog sistema.

Bezbjedonosni, društveni i ekonomski uticaj¹⁹⁴

Trgovina ljudima ne pogađa samo žrtve—ona ima i domino efekat na cijelo društvo. Pokreće organizovani kriminal i ilegalne ekonomije, destabilizujući zajednice i podrivajući zakone.¹⁹⁵

Postoji rastuća povezanost između trgovine ljudima i organizovanog kriminala, jer čak i u slučajevima kada kriminalne grupe nisu direktno odgovorne za trgovinu ljudima, one često obezbjeđuju sigurnost ili zaštitu za te operacije. Uključivanje "mafije" drastično povećava rizike i izazove za one koji se bore protiv trgovine ljudima, kao i troškove za društvo koji nastaju dopuštanjem da se praksa nastavi.¹⁹⁶ Stoga, zajednice snose teret povećane stope kriminala, opterećenih socijalnih usluga i ugrožene javne sigurnosti. Štaviše, ekonomija može da pretrpi jer se legitimnim preduzećima onemogućava konkurencija zbog onih koji eksploatišu trgovane osobe, koje su prisiljene da rade u ilegalnim ili eksploatatorskim uslovima za malu ili nikakvu nadoknadu. Dok nemoralni poslodavci i kriminalci ostvaruju ogromne profite od ilegalne eksploatacije prisilnog rada, preduzeća i poslodavci koji poštuju zakon su u nepovoljnijem položaju jer prisilni rad stvara okruženje nepravedne konkurencije i ugrožava reputaciju čitavih industrija i sektora. Vlade i društva, takođe trpe jer profiti koje donosi prisilni rad zaobilaze nacionalne sisteme naplate poreza, a troškovi koji nastaju u vezi sa slučajevima prisilnog rada su značajni.¹⁹⁷

Štaviše, nasilje prema djeci, uključujući trgovinu ljudima, ima socio-ekonomski efekat. Korelacija između izostanka iz škole i iskustva nasilja djelimično objašnjava zašto djeca sa nasilničkom pozadinom obično imaju lošije akademske rezultate. Ovo, zauzvrat, ograničava stepen u kojem djeca žrtve mogu doprinositi svom društvu, čime se negativno utiče na prosperitet i rast čitavih zajednica. Na globalnom nivou, ekonomski uticaj fizičkog, psihološkog i seksualnog nasilja prema djeci se procjenjuje na gubitke od 7 triliona dolara godišnje, što je gotovo nezamisliva cifra.

Potkopavanje ljudskih prava i vrijednosti¹⁹⁸

Prisustvo trgovine ljudima potkopava posvećenost nacije ljudskim pravima i ravnopravnosti. Ona dovodi u pitanje temeljne vrijednosti slobode, dostojanstva i pravičnosti koje društvo nastoji da očuva. Eksploatacija ranjivih lica ne samo da krši njihova osnovna prava, već i narušava povjerenje u društvene institucije i smanjuje moralnu osnovu društva.

¹⁹⁴Trgovina ljudima i njen uticaj na ljudski život, društvo i pravo, Capstone papers Glowacki, Peter 2021. KANCELARIJA UJEDINJENIH NACIJA ZA DROGE I KRIMINAL, Beč, Uvod u trgovinu ljudima: ranjivost, uticaj i djelovanje, 2028.

¹⁹⁵ <https://www.dhs.gov/hsi/investigate/human-trafficking>

¹⁹⁶ TRGOVINA LJUDIMA: IMPLIKACIJE ZA OEBS, 1993.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸UN informativni list o ljudskim pravima i trgovini ljudima br. 36, 2014.

- **Preporuke**

Sljedeće preporuke predstavljaju sublimaciju preporuka relevantnih međunarodnih tijela sadržanih u njihovim izvještajima o Crnoj Gori i analize situacije u vidu stabla. Preporuke služe kao potpora operativnom cilju u osmišljavanju aktivnosti za ovaj strateški ciklus.¹⁹⁹

U odnosu na **Prevenciju**:

RE 1: Podizati svijest o različitim oblicima trgovine ljudima među širom javnošću, uz informisanje o korijenima trgovine, naročito sa ciljem informisanja ranjivih populacija (izbjeglice, migranti, djeca, osobe sa invaliditetom, žene, pripadnici etničkih grupa i manjina).

RE 2: Jačati napore u podizanju svijesti o rizicima seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije, uključujući djecu na internetu, posebno u osnovnom i srednjem obrazovanju, s fokusom na učenike, kurikulume i nastavno osoblje.

RE 3: Podizati svijest među preduzećima o tome kako njihove poslovne aktivnosti mogu spriječiti eksploataciju i zlostavljanje.

PR 4: Podizati svijest o smanjenju potražnje za kupovinom seksualnih usluga žrtava trgovine ljudima i informisati javnost da je korišćenje usluga od osoba kojima se trguje krivično djelo.

PR 5: Ojačati kapacitete Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, obučiti više stručnjaka u ovoj oblasti i formirati specijalno odjeljenje za djecu.

PR 6: Svi profesionalci, bilo da imaju direktan kontakt s potencijalnim žrtvama trgovine ljudima ili ne (npr. policija, inspekcija rada, državni tužioci, zdravstveni i obrazovni radnici i socijalni radnici), treba da posjeduju dovoljno znanja o trgovini ljudima kako bi osigurali zaštitu i prevenciju eksploatacije, zlostavljanja i nasilja nad ranjivim žrtvama. Ovo uključuje sposobnost za efikasnu preliminarnu identifikaciju i prijavljivanje. Stoga, obuka o trgovini ljudima treba da bude sastavni element redovnih nastavnih planova i programa za sve profesionalce.

PR 7: Podizati svijest medijskih profesionalaca o etičkom izvještavanju koje uzima u obzir osjetljivost žrtve, kao i o rodno osjetljivom izvještavanju, kako bi se povećala njihova uloga u sprečavanju trgovine ljudima.

PR 8: Crnogorske vlasti treba da nastave da ulažu u socijalne, ekonomske i druge mjere za kategorije ljudi ranjivih na trgovinu ljudima, uključujući rad na terenu u romskoj i egipćanskoj zajednici.

¹⁹⁹DIREKTIVA (EU) 2024/1712 EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVJETA od 13. juna 2024. godine kojim se zamjenjuje Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava, GRETA, Izvještaj o evaluaciji Crna Gora, treći krug, Pristup pravdi i efikasnim pravnim lijekovima za žrtve trgovine ljudima, 2021, OEBS Dubinska analiza ljudskih prava: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja za borbu protiv trgovine ljudima u pogledu eksploatacije radne snage, završna konferencija 2024, IOM, Analiza kapaciteta lokalnog odgovora na trgovinu ljudima u Crnoj Gori, 2024, Projekat seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja djece @Europe Plus, 2021, Evropska socijalna povelja (REVIDIRANA) Zaključci Evropskog komiteta za socijalna prava 2023 CRNA GORA, VE, Izvještaj ekspertske misije TAIEX o zaštiti žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori 2024, Izvještaj US Department TIP 2024, Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore* CEDAW/C/MNE/CO/3, 2024, Zaključna zapažanja o Crnoj Gori, CRPD/C/MNE/CO/1, Izvještaj specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnom iskorišćavanju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece, Mama Fatima Singhatheh* A/HRC/49/51/Add.1.

Dodatne napore treba usmjeriti na promociju rodne ravnopravnosti, borbu protiv nasilja nad djecom i dječijih/prisilnih brakova, kao i na podršku specifičnim politikama za osnaživanje ranjivih kategorija žrtava, kao sredstvu borbe protiv osnovnih uzroka trgovine ljudima, a naročito u ranjivim zajednicama, kao što su romska i egipćanska.

PR 9: Vlada treba da prikupi i raščlani podatke o trgovini ljudima, uključujući podatke o ranjivim kategorijama žrtava, na osnovu indikatora, i uspostavi jedinstveni registar na nacionalnom nivou koji će biti dostupan relevantnim akterima, kako bi se tim putem oblikovale politike za prevenciju rizika od eksploatacije kroz trgovinu ljudima.

PR 10: Sprovesti sveobuhvatno istraživanje i mapiranje različitih oblika prodaje, seksualne i radne eksploatacije djece i odraslih, identifikovati osnovne uzroke i faktore rizika, te kako oni utiču na ranjive kategorije, i usvojiti ciljane mjere kako bi se doprlo do onih kojima je to potrebno, a naročito do pripadnika marginalizovanih zajednica.

PR 11: Sprovesti sveobuhvatno mapiranje rizika u sektorima, preduzećima, područjima (dijelovi grada/zemlje), online prostoru za različite oblike eksploatacije kako bi se omogućile informisane akcije.

PR 12: Sprovesti studiju procjene usklađenosti zakonodavstva Crne Gore sa EU direktivama koja će pružiti vrijedne informacije za strukturisanje aktivnosti u narednom strateškom periodu.

U odnosu na **Zaštitu**

PR 1: Ojačati Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima i formirati još 2 specijalizovana tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima:

- Uspostaviti radne procedure i kanale komunikacije sa centralnim timom za formalnu identifikaciju. Ojačati kapacitete Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima kako bi se unaprijedile njegove terenske operacije, mobilnost i inicijalno upućivanja žrtava.

PR 2: Izmijeniti procedure licenciranja kako bi se uklonio zahtjev da nevladine organizacije koje pružaju usluge žrtvama posjeduju nekretnine koje koriste u svom radu, te uključiti mehanizme za povlačenje ili suspendovanje licenci radi istraživanja vjerodostojnih izvještaja o nepravilnostima.

PR 3: Poboljšati korišćenje SOP-a za identifikaciju žrtava trgovine ljudima i SOP-a za identifikaciju i zaštitu maloljetnih migranata bez pratnje i izbjeglica, žrtava trgovine ljudima, kroz obuku svih relevantnih profesionalaca o njihovoj primjeni, uključujući osoblje koje radi u objektima za tražioce azila i pritvorene migrante.

PR 4: Redovno uključivati organizacionu jedinicu Uprave policije za borbu protiv trgovine ljudima u zajedničke inspekcije sa nadležnim organom za inspekciju rada.

PR 5: Dosljedno sprovoditi stroge regulative i nadzor nad kompanijama za zapošljavanje, uključujući ukidanje naknada za zapošljavanje koje se naplaćuju migrantima, i krivično goniti pružaoce zaposlenja koji vrše prevare.

PR 6: Povećati kapacitete službenika za sprovođenje zakona, socijalnih radnika, nevladinih organizacija i drugih relevantnih aktera kako bi usvojili proaktivniji pristup i intenzivirali aktivnosti

na identifikaciji žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, dječijih brakova, prisilnog prosjačenja, kao i radne eksploatacije;

PR 7: Unaprijediti koordinaciju između postupka traženja azila i sistema za pomoć žrtvama trgovine ljudima, kako bi se osiguralo da lica identifikovana tokom postupka traženja azila kao ranjiva i izložena riziku od trgovine ljudima, imaju pristup i statusu izbjeglice i pomoći/zaštiti na isti način kao kao žrtve trgovine ljudima;

PR 8: Povećati broj prevodilaca i uključiti prevodioce za one jezike koji trenutno nijesu pokriveni, te obezbijediti dodatne obuke o etičkom prevođenju kako bi se unaprijedila proaktivna identifikacija.

PR 9: Osigurati da prikupljanje dokaza o šteti koju je žrtva pretrpjela, uključujući finansijsku korist od eksploatacije žrtava ili gubitke koje je pretrpjela, bude dio krivičnih istraga u cilju podrške zahtjevima za naknadu štete na sudu;

PR: 10: U potpunosti primjenjivati zakonodavstvo o privremenom i trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnim aktivnostima kako bi se osigurala naknada štete žrtvama trgovine ljudima i obezbijedilo da se imovina oduzeta u krivičnim postupcima što prije vrati žrtvi.

PR 11: Povećati kapacitete advokata, tužilaca i sudija za problematiku naknade štete kako bi se ohrabрили da primjenjuju sve zakonske mogućnosti za odobravanje zahtjeva žrtava trgovine ljudima za naknadu štete, a naročito u okviru krivičnih postupaka.

PR 12: Osigurati sistemsku obuku i specijalizaciju za vođenje postupaka prilagođenih djeci za službenike za sprovođenje zakona, sudije i tužioce koji dolaze u kontakt sa djecom žrtvama seksualnog nasilja i zlostavljanja, kao i za službenike koji prvi put zasnivaju radni odnos u policiji, kandidate za sudije i tužioce kako bi odmah po stupanju na funkciju bili obučeni za pravilno postupanje;

- Osigurati dostupnost i adekvatnu upotrebu prostorija za ispitivanje prilagođenih djeci i podsticati koordinaciju između odjeljenja za zaštitu djece, istražitelja, sudija i tužilaca u skladu s Opštim komentarom br. 24 (2019) Komiteta za prava djeteta o pravima djece u pravosudnom sistemu za djecu.*

PR 13: Povećati kapacitete profesionalaca koji rade u Skloništu za djecu žrtve trgovine ljudima i osigurati holistički i multidisciplinarni pristup za brigu, rehabilitaciju i reintegraciju djece žrtava, te razmotriti premještanje Skloništa radi stvaranja sigurnijeg okruženja za djecu.

PR 14: Sprovesti procjenu i inicirati iznalaženje adekvatnog prostora za uspostavljanje usluge prihvatilišta-skloništa za muškarce, žrtve trgovine ljudima.

PR 15: Osigurati besplatnu pravnu pomoć za svu djecu žrtve svih oblika trgovine ljudima u svim slučajevima, a ne od slučaja do slučaja.

PR 16: Odmah odrediti advokata čim se pojave osnovani razlozi da se smatra da je lice žrtva trgovine ljudima, prije nego što dotično lice odluči da li želi da sarađuje sa nadležnim organima i/ili da da zvaničnu izjavu.

PR 17: Obezbijediti obaveznu obuku i specijalizaciju advokata, uz osiguranje etičke usklađenosti, kako bi pružili pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci.

U odnosu na **krivično gonjenje**

PR 1: Izmijeniti krivično zakonodavstvo kako bi bilo usklađeno sa međunarodnim ugovorima kojima je Crna Gora pristupila.

- *Kriminalizovati svaku seksualnu aktivnost odrasle osobe sa maloljetnim licem;*
- *Uključiti da je grooming (priprema djeteta za seksualno iskorištavanje) krivično djelo koje štiti svu djecu mlađu od 18 godina;*

PR 2: Izmijeniti Zakonik o krivičnom postupku kako bi se obezbijedila mogućnost nalažanja mjera tajnog nadzora, uključujući prikrivene radnje, u slučajevima koji se odnose na OCSEA/CSEA (onlajn seksualno iskorištavanje djece/seksualno iskorištavanje djece), kao hitna mjera.

PR 3: Osigurati da pravni okvir Crne Gore bude spreman za adresiranje zahtjeva EU zakona o dužnoj pažnji, koji će od preduzeća zahtijevati transparentnost u lancima snabdijevanja i osiguranje da oni budu bez kršenja ljudskih prava, uključujući eksploataciju.

PR 4: Kritički proučiti/analizirati odredbe krivičnog zakonodavstva vezane za trgovinu ljudima i povezane zločine kako bi se razumjele pravne manjkavosti koje omogućavaju odlaganje i otežano blagovremeno odlučivanje u slučajevima trgovine ljudima. Ovo bi moglo biti implementirano u saradnji sa Ministarstvom pravde, Pravnim fakultetom i akademskom zajednicom.

PR 5: Sprovoditi redovne obuke o trgovini ljudima i nijansama krivičnih elemenata ovog zločina za sve profesionalce u oblasti krivičnog gonjenja i pravosudnog sistema.

PR 6: Osigurati da se slučajevi u vezi sa trgovinom ljudima proaktivno i promptno istražuju, bez obzira na to da li je prijava o prijavljenom zločinu podnijeta ili ne, koristeći sve moguće dokaze, kao što su dokazi prikupljeni specijalnim istražnim tehnikama, finansijski dokazi, dokumenti i digitalni dokazi, kako bi se smanjila zavisnost od iskaza žrtava ili svjedoka.

PR 7: Osigurati razmatranje dodjele specijalizovanih finansijskih istražitelja za svaki slučaj trgovine ljudima.

PR 8: Uspostaviti formalne partnerske sporazume između javnih i privatnih subjekata kako bi se povećala razmjena taktičkih i tipoloških informacija.

PR 9: Uskladiti borbu protiv trgovine ljudima i strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma sa nacionalnim akcijskim planovima za unapređenje saradnje između agencija; razviti aktivnosti koje ciljaju trgovinu ljudima kroz procjene rizika i praćenje novčanih tokova; sprovesti međusektorske obuke i aktivnosti za jačanje kapaciteta.

PR 10: Razviti tipološki dokument koji uključuje specifične indikatore finansijskih crvenih zastava povezane sa trgovinom ljudima – poznat kao operativno upozorenje – koji će biti dostavljen svim pružateljima finansijskih usluga.

PR 11: Jačati napore u istraživanju, procesuiranju i osiguravanju osuda u slučajevima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, uz angažovanje inspektora rada i inspektora za poreze.

PR 12: Poboljšati procesuiranje slučajeva trgovine ljudima u svrhu dječijih, ranih i prisilnih brakova.

PR 13: Senzibilizovati tužioce i sudije o pravima žrtava trgovine ljudima i podsticati razvoj specijalizacije među tužiocima i sudijama koji se bave slučajevima trgovine ljudima.

PR 14: Obučiti sudije o presudama Evropskog suda za ljudska prava i povećati njihove kapacitete za korišćenje presuda ovog suda u vezi sa trgovinom ljudima.

PR 15: Promovisati specijalizaciju i obuku sudija za rad na slučajevima trgovine ljudima.

PR 16: Pozitivni rezultati koje postigne Operativni tim za borbu protiv trgovine ljudima i nedozvoljenog prelaza državne granice i krijumčarenja ljudi trebaju biti ojačani osiguravanjem adekvatnog i održivog finansiranja rada tima i njegovom formalizacijom.

U odnosu na **partnerstva i saradnje**

PR 1: Uspostaviti Nacionalnog izvjestioca za trgovinu ljudima

PR 2: Ojačati praćenje sprovođenja Sporazuma o međusobnoj saradnji u borbi protiv trgovine ljudima, potpisanog između državnih institucija i nevladinih organizacija, fokusirajući se na njegovu mobilnost, terenske operacije i praćenje žrtava od identifikacije do potpune reintegracije.

PR 3: Osigurati godišnju evaluaciju rada i obezbijediti obuku kako bi se osigurala efikasna zaštita žrtava.

PR 4: Unaprijediti kapacitete Koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima kroz obuku za njegove članove i profesionalizaciju njegovog rada.

PR 5 : Revidirati Protokol o saradnji sa Unijom poslodavaca.

Re 6: Formirati timove za implementaciju sa obje strane. Definirati zajedničke aktivnosti, najmanje uključujući obuku za poslodavce o postojanju Protokola.

Re 7: Potpisati Kodeks ponašanja sa privatnim sektorom u vezi sa uvođenjem i primjenom procedura za smanjenje slučajeva eksploatacije u lancima snabdijevanja. Razviti procedure za upućivanje žrtava trgovine ljudima.

Re 8: Kompanije bi trebale revidirati svoje strategije angažovanja zainteresovanih strana kako bi osigurale smisleno uključivanje pogođenih strana.

Re 9: Kompanije bi trebale imati lako dostupne mehanizme za podnošenje pritužbi.

Re 10: Unutrašnje politike kompanija trebale bi biti razvijene i sprovedene kako bi se spriječila kršenja ljudskih prava, uključujući redovne procjene rizika, praćenje lanaca snabdijevanja, obuku zaposlenih i mehanizme za prijavu kršenja. Ove politike trebaju biti u skladu sa međunarodnim standardima.

Re 11: Nastaviti sa naporima u jačanju međunarodne saradnje i umrežavanja. Pozitivna upotreba i koristi od korišćenja Eurojust-a trebaju biti uključene u obuku policijskih službenika, tužilaca i sudija.

6.3. Teorija promjene

Teorija promjene temelji se na prethodno postignutim rezultatima Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019–2024. i analize problema u vidu stabla koja je sprovedena za potrebe ovog dokumenta.

Teorija promjene prikazuje sažet pregled dokaza o tome kako spriječiti i odgovoriti na trgovinu ljudima, s posebnim naglaskom na ranjive kategorije. Opisuje identifikovane problematične oblasti i način na koji one doprinose definisanju operativnih i strateških ciljeva.

Istovremeno, teorija promjene identifikuje i pretpostavke relevantne za sprovođenje Strategije, kao i faktore koji omogućavaju njenu implementaciju.

Vizija: Pravedno, humano, rodno osjetljivo i osnaženo društvo koje štiti ljude od svih oblika trgovine ljudima

UTICAJ: Sva lica, a naročito djeca, u većoj mjeri su oslobođena od svih oblika trgovine ljudima, a oni koji su iskusili trgovinu ljudima imaju bolji pristup pravdi, zaštiti, njezi i podršci.

ISHOD: Do 2028. godine, unaprijeđena prevencija, a sva lica, a naročito ranjive kategorije, osnažena su da žive slobodno, bez trgovine ljudima.

ISHOD 2: Do 2028. godine, unaprijeđena zaštita i identifikacija žrtava trgovine ljudima.

ISHOD 3: Do 2028. godine, unaprijeđen sistem pravosudnog gonjenja krivičnog djela trgovine ljudima.

ISHOD 4: Do 2028. godine, unaprijeđena partnerstva, međunarodna saradnja i koordinacija u borbi protiv trgovine ljudima.

Rezultat 1: Adresirani osnovni uzroci - stereotipi, patrijarhalne norme, rodna diskriminacija i potražnja za trgovinom ljudima kroz podizanje svijesti šire javnosti;

povećani kapaciteti i znanja svih profesionalaca koji dolaze u direktni kontakt i mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima o upućivanju tokom preliminarne identifikacije i neposrednoj zaštiti žrtava trgovine ljudima posebno ranjivih kategorija žrtava; povećano osnaživanje ranjivih kategorija za trgovinu ljudima u vezi sa svim oblicima trgovine ljudima na internetu, posebno za djecu i poboljšano sistematsko prikupljanje podataka i razmjena informacija o trgovini ljudima i sprovođenje istraživanja kako bi se omogućio razvoji politike zasnovane na informacijama

Rezultat 2: Poboljšana identifikacija žrtava trgovine ljudima među ranjivim kategorijama, što doprinosi njihovom obezbjeđivanju potrebne zaštite, s naglaskom na ranjive kategorije žrtava. Uspostavljanje i operacionalizacija funkcionisanja mehanizama za naknadu štete žrtvama Povećan nivo zaštite i pomoći žrtvama tokom njihove socijalne reintegracije sa akcentom na ranjive kategorije žrtava Poboljšan pristup pravdi žrtvama trgovine ljudima, posebno djecom, primjenom pristupa koji je prilagođen djeci

Rezultat 3 : Osiguran proaktivni pristup akcijama policije i tužilaštva u cilju suzbijanja svih oblika radnji protiv trgovine ljudima, uključujući finansijske istrage, naročito u odnosu na najzastupljenije identifikovane oblike .

Nastavak i unapređenje procesa usklađivanja odredbi nacionalnog zakonodavstva u oblasti borbe protiv trgovine ljudima sa međunarodnim i EU standardima. Osigurano kontinuirano unapređenje operativnosti i postizanja boljih rezultata zajedničkih istražnih timova.

Rezultat 4: Ojačana saradnja i koordinacija relevantnih institucija i organizacija odgovornih za borbu protiv trgovine ljudima.

Dalji strateški partnerstvo i saradnja sa civilnim i privatnim sektorom s ciljem rešavanja problema trgovine ljudima, posebno sa ranjivim kategorijama lica.

Ojačana međunarodna saradnja i učenje iz najboljih praksi drugih zemalja, posebno zemalja EU i zemalja iz regiona.

Elementi podrške: Ljudski kapaciteti; Finansijski resursi; Rukovodstvo i upravljanje; Partnerstvo; Upravljanje podacima;
SISTEMI ZA ZAŠTITU DJECE KOJI SU INFORMISANI O RIZICIMA I VEĆI STEPEN SVIJESTI o nasilju kao problemu javnog zdravlja/ljudskih prava; SOCIJALNE NORME koje pružaju snažniju podršku za rodnu ravnopravnost i slobodu od nasilja i diskriminacije.

Nedovoljna svijest šire populacije, uz društvene norme, diskriminaciju i nedostatak efikasnog smanjenja potražnje.

Znanje profesionalaca koje je potrebno dalje osnažiti, u prevenciji, preliminarnoj identifikaciji i upućivanju žrtava trgovine ljudima.

Nedovoljno osnaživanje dece kroz podizanje svijesti i kapaciteta

Nedovoljna identifikacija žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima među ranjivim kategorijama

Nedostatak funkcionisanja mehanizama za naknadu štete žrtvama
Nezadovoljavajući nivo zaštite i pomoći žrtvama tokom njihove socijalne reintegracije
Nedostatak pristupa pravdi žrtvama trgovine ljudima, a naročito djeci

Nedostatak proaktivnog pristupa postupanju policije i tužilaštva u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima

I dalje traju procesi usklađivanja odredbi nacionalnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima i standardima EU
Potreba za kontinuiranim unapređenjem operacionalizacije zajedničkih istražnih timova

Nedovoljno strateško partnerstvo i saradnja sa civilnim i privatnim sektorom
Partnerstva koja je potrebno dodatno osnažiti
Međunarodna saradnja kojoj su potrebni jačanje i kontinuitet

Pretpostavke
Politička volja za rješavanje problema trgovine ljudima

Pretpostavke
Puna saradnja na centralnom i lokalnom nivou

Volja uključenih zainteresovanih strana za unapređenje prava žrtava trgovine ljudima
Promjena društvenih stavova donosilaca odluka smanjuje stigmatizaciju žrtava
Dostupnost

Pretpostavke
Posvećenost zainteresovanih strana i donatora da budu uključeni u prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima
Volja relevantnih zainteresovanih strana da usklade zakonodavstvo sa međunarodnim standardima, da poboljšaju institucionalne kapacitete i multisektorski rad i

7. Strateški i operativni ciljevi Strategije

VIZIJA: Pravedno, humano, rodno osjetljivo i osnaženo društvo koje štiti ljude od svih oblika trgovine ljudima.

UTICAJ: Sva lica, a naročito djeca, imaju veću slobodu od svih oblika trgovine ljudima, a oni koji su iskusili trgovinu ljudima imaju bolji pristup pravdi, zaštiti, njezi i podršci.

Ova izjava o uticaju/cilju opisuje dva skupa promjena u vezi sa trgovinom ljudima. Prvi se fokusira na prevenciju – formulisanu u pozitivnom smislu kao veću slobodu od svih oblika trgovine ljudima. Drugi se fokusira na zaštitu, odgovor pravosudnog sistema i na partnerstva, što se prevodi u zaštitu žrtava i obnavljanje njihovog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja u slučaju kada dođe do trgovine ljudima. Ovako podijeljena struktura, u dva skupa, usklađena je sa Strategijom Evropske unije za borbu protiv trgovine ljudima.

Opšta struktura ishoda

Ova dva ishoda se prevode u **Strateške ciljeve Strategije**.

STRATEŠKI CILJEVI:

- 1. Do 2028. godine, unaprijeđena prevencija za sva lica, a naročito za pripadnike ranjivih kategorija, koji su osnaženi da žive slobodno, bez trgovine ljudima kroz podizanje svijesti, jačanje kapaciteta i uključivanje ranjivih kategorija u društvo*
- 2. Do 2028. godine, unaprijeđena identifikacija i zaštita žrtava trgovine ljudima kroz jačanje sistema za identifikaciju i sistema zaštite*
- 3. Do 2028. godine, unaprijeđen sistem pravosudnog gonjenja krivičnog djela trgovine ljudima kroz jačanje kapaciteta pravosudnih struktura i usaglašavanje zakonodavnog okvira sa međunarodnim standardima*
- 4. Do 2028. godine, unaprijeđena partnerstva, međunarodna saradnja i koordinacija u borbi protiv trgovine ljudima kroz jačanje proaktivnog pristupa koordinacije, razmjenu znanja i iskustva sa međunarodnim partnerima i zemljama iz regiona*

Ovi ciljevi će biti postignuti kroz četiri strateške oblasti koje će biti dalje razrađene na osnovu analize nedostataka i preporuka.

Strateška oblast 1: Prevencija trgovine ljudima

Strateška oblast 2: Zaštita žrtava trgovine ljudima

Strateška oblast 3: Krivično gonjenje i odgovor krivično-pravnog sistema

Strateška oblast 4: Partnerstvo, koordinacija i međunarodna saradnja

Operativni ciljevi u okviru Strateške oblasti 1 usmjereni su na:

1.1. Podizanje nivoa svijesti šire javnosti o društvenim normama, diskriminaciji i potražnji koje podstiču pojavu trgovine ljudima.

1.2. Povećanje kapaciteta i znanja svih profesionalaca, koji direktno dolaze ili mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima, u preliminarnoj identifikaciji, upućivanju i neposrednoj zaštiti žrtava trgovine ljudima, a naročito ranjivih kategorija.

1.3. Osnaživanje ranjivih kategorija na sve oblike trgovine ljudima, a naročito djece, uključujući online.

1.4. Poboljšano sistematsko prikupljanje podataka i razmjena informacija o trgovini ljudima i sprovođenje istraživanja kako bi se omogućilo kreiranje politika zasnovanih na podacima.

Operativni ciljevi u okviru Strateške oblasti 2 usmjereni su na:

2.1. Unapređenje identifikacije žrtava trgovine ljudima kako bi im se obezbijedila potrebna zaštita, sa naglaskom na ranjive kategorije žrtava.

2.2. Poboljšanje operacionalizacije i funkcionisanja mehanizama za naknadu štete žrtvama.

2.3. Povećanje nivoa zaštite i pomoći žrtvama tokom njihove socijalne reintegracije, sa naglaskom na ranjive kategorije žrtava.

2.4. Poboljšanje pristupa pravdi za žrtve trgovine ljudima, a naročito za djecu, primjenom pristupa prilagođenog djeci.

Operativni ciljevi u okviru Strateške oblasti 3 usmjereni su na:

3.1. Obezbjedivanje proaktivnog pristupa djelovanju policije, tužilaštva i sudova u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima, uključujući i vođenje finansijskih istraga, a naročito u odnosu na najzastupljenije oblike trgovine.

3.2. Nastavak procesa usklađivanja odredaba nacionalnog zakonodavstva u oblasti borbe protiv trgovine ljudima sa međunarodnim standardima i standardima Evropske unije.

3.3. Obezbjedivanje kontinuiranog unapređenja operacionalizacije i postizanja boljih rezultata zajedničkih istražnih timova.

Operativni ciljevi u okviru Strateške oblasti 4 usmjereni su na:

4.1. Jačanje saradnje i koordinacije relevantnih institucija i organizacija odgovornih za borbu protiv trgovine ljudima.

4.2. Dalje unapređenje strateškog partnerstva i saradnje sa civilnim i privatnim sektorom s ciljem prevencije i rješavanja problema trgovine ljudima, posebno ranjivih kategorija

4.3. Jačanje međunarodne saradnje i znanja iz najboljih praksi drugih zemalja, a naročito država članica Evropske unije i zemalja regiona.

8. Akcioni plan i budžet za 2025. godinu

Strateški cilj 1: Unaprijeđena prevencija i sva lica, a naročito ranjive kategorije osnažene su da žive slobodno, bez trgovine ljudima						
Operativni cilj 1.1: Podizanje nivoa svijesti šire javnosti o društvenim normama, diskriminaciji i potražnji koje podstiču pojavu trgovine ljudima						
Aktivnost	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
1.1.1. Podizanje svijesti šire populacije, s posebnim naglaskom na ranjive kategorije, kako bi mogli prepoznati trgovinu ljudima/trgovinu djecom, njene pojavne oblike, rizike i posljedice uz poseban fokus na prisilno prosjačenje	Pripremljena i sprovedena nacionalna kampanja za podizanje svijesti šire populacije uz poseban fokus na prisilno prosjačenje	MUP Resorna ministarstva	III kvartal	IV kvartal	4.000€	Finansiranje donatora EU4FAST
1.1.2. Izrada analize i priprema vodiča za etičko izvještavanje medija i medijskih poslenika u vezi s manifestacijama trgovine ljudima	Izrađena analiza i pripremljen vodič za etičko izvještavanje medija i medijskih poslenika o manifestacijama trgovine ljudima	MKM MUP	III kvartal	IV kvartal	15.000€	Finansiranje donatora Misija OEBS u Crnoj Gori
1.1.3. Organizovanje okruglih stolova u cilju obilježavanja 30. jula, Svjetskog dana borbe protiv trgovine ljudima	Organizovani okrugli stolovi Izdato saopštenje i izrađen set preporuka za dalje djelovanje	VDT MUP	III kvartal	IV kvartal	0€	
1.1.4. Organizovanje radionica u cilju obilježavanja 18. oktobra, Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima, za učenike osnovnih i srednjih škola na temu borba protiv trgovine ljudima	Organizovane radionice Broj obuhvaćenih škola	MPNI	IV kvartal	IV kvartal	0 €	
1.1.5. Kreiranje informativnog materijala o opasnostima od trgovine ljudima u sajber prostoru namijenjenog učenicima i roditeljima	Kreiran informativni materijal	MUP MPNI	III kvartal	IV kvartal	500€	Finansiranje donatora IOM

1.1.6. Pokretanje medijske kampanje za podizanje svijesti javnosti o različitim oblicima radne eksploatacije	Realizovana kampanja Domet i vidljivost kampanje (broj ljudi koji su vidjeli ili čuli kampanju, broj pregleda, broj medijskih objava povezanih s kampanjom)	MUP MRZS	III kvartal	IV kvartal	35.000€	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenja zakona Američke ambasade (INL)
--	--	-------------	-------------	------------	---------	---

Operativni cilj 1.2: Povećanje kapaciteta i znanja svih profesionalaca, koji direktno dolaze ili mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima, u preliminarnoj identifikaciji, upućivanju i neposrednoj zaštiti žrtava trgovine ljudima, a naročito ranjivih kategorija.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj krivičnih prijava protiv korisnika usluga lica za koje zna da je prema njemu učinjeno krivično djelo trgovine ljudima		1	2	4	MUP	
2. Broj prijava od strane profesionalaca koji nijesu iz policije i oblasti krivičnog pravosuđa prema Timu za formalnu identifikaciju		0	5	10	Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
1.2.1. Sprovođenje multisektorske specijalizovane obuke i radionice za profesionalce na lokalnom nivou (policija, socijalna zaštita, zdravstvene ustanove, lokalne samouprave, obrazovanje,	Kreiran i sproveden program obuke Broj polaznika obuke	MUP	III kvartal	IV kvartal	20.000 €	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju

ombudsman, centri za prihvatanje, agencije za zapošljavanje, NVO) u cilju podizanja svijesti o problemu trgovine ljudima, korišćenju indikatora za identifikaciju i inicijalno upućivanje žrtava, kao i o međusobnoj saradnji.						trgovine ljudima u Crnoj Gori", pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sproveden je zakon Američke ambasade (INL)
1.2.2. Sprovođenje specijalizovane obuke i radionice za inspektore rada o korišćenju indikatora za identifikaciju i inicijalno upućivanje žrtava radne eksploatacije, kao i o međusobnoj saradnji sa organima sprovođenja zakona	Kreiran i sproveden program obuke Broj polaznika obuke	MRZS MUP	III kvartal	IV kvartal	10.000 €	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sproveden je zakon Američke ambasade (INL)
1.2.3. Sprovođenje obuka zdravstvenih radnika na temu uloge zdravstvenih radnika u borbi protiv trgovine ljudima	Sprovedena obuka Broj polaznika obuke	ULJR MZ MUP	III kvartal	IV kvartal	1.000 €	Nacionalni budžet

1.2.4. Sprovođenje specijalizovanih obuka nastavnog kadra u cilju prevencije trgovine djecom	Sprovedena obuka Broj polaznika obuke	MPNI Zavod za školstvo	III kvartal	IV kvartal	2. 000 €	Nacionalni budžet
1.2.5. Sprovođenje obuke za predstavnike Ministarstva vanjskih poslova (službenike koji se upućuju u DKP) o ulozi diplomatsko-konzularnih predstavništava u borbi protiv trgovine ljudima	Sprovedena obuka Broj polaznika obuke	ULJR MVP MUP	III kvartal	IV kvartal	1.000 €	Nacionalni budžet
1.2.6. Sprovođenje edukativne radionice u prihvatnim centrima za smještaj stranaca koji traže međunarodnu zaštitu o rizicima krijumčarenja i trgovine ljudima i indikatorima	Sprovedena obuka Broj polaznika obuke	MUP	III kvartal	IV kvartal	200 €	Nacionalni budžet

Operativni cilj 1.3. Osnaživanje ranjivih kategorija na sve oblike trgovine ljudima, a naročito djece, uključujući i na internetu.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj poziva za prijavljivanje sumnji na postojanje slučajeva trgovine ljudima prema SOS telefonu		1	2	4	MSSD- SOS telefon	
Aktivnosti	Indikatori rezultata	Institucije	Datum početka	Datum završetka	Planirani budžet	Izvor budžeta
1.3.1. Kampanja podizanja svijesti preko školskog portala pod nazivom Digitalna škola- za prevenciju nasilja, bezbjednost na internetu usmjerena na djecu, roditelje i učitelje osnovnih i srednjih škola o rizicima eksploatacije preko interneta i trgovine ljudima.	Pripremljena i sprovedena kampanja. Pripremljeni i distribuirani informativni materijali Uključene su sve osnovne i srednje škole.	MPNI Zavod za školstvo MUP	III kvartal	IV kvartal	500 €	Nacionalni budžet

1.3.2. Finansiranje projekata nevladinih organizacija i programa za osnaživanje ugroženih populacija od trgovine ljudima, a naročito Roma i Egipćana u vezi sa dječijim brakovima i dječijim prosjačenjem.	Raspisan javni poziv, dodijeljena bespovratna sredstva za odabrane nevladine organizacije koje rade u oblastima za koje je otvoren poziv Broj podržanih projekata	MLJMP	III kvartal	IV kvartal	30.000 €	Nacionalni budžet
--	--	-------	-------------	------------	----------	-------------------

Operativni cilj 1.4. Poboljšano sistematsko prikupljanje podataka i razmjena informacija o trgovini ljudima i sprovođenje istraživanja kako bi se omogućilo kreiranje politika zasnovanih na podacima.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Obezbijeđena potpuna operabilnost elektronske baze podataka za slučajeve trgovine ljudima		Baza operabilna na nivou Uprave policije	Baza operabilna na nivou cjelokupnog Ministarstva unutrašnjih poslova	Baza u potpunosti operabilna	MUP	
Aktivnost	Indikatori rezultata	Institucije	Datum početka	Datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
1.4.1.Sprovođenje istraživanja kod opšte populacije o poznavanju rizika, pojava oblika i posljedica trgovine ljudima	Uvršten set pitanja o fenomenu trgovine ljudima kroz redovno OEBS-ovo istraživanje "Percepcija policije u Crnoj Gori" koje se sprovodi u široj populaciji/javnosti Istraživanje sprovedeno na teritoriji cijele Crne Gore i sačinjen izvještaj	MUP	III kvartal	IV kvartal	3.000€	Finansiranje donatora Misija OEBS-a u Crnoj Gori
1.4.2. Prikupljati i analizirati podatke Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, podatke o podnešenim krivičnim	Izrađeni kvartalni izvještaji Izrađeni godišnji izvještaji	MUP VDT	III kvartal	IV kvartal	0€	

prijavama kao i podignutim optužnicama za KD trgovina ljudima						
1.4.3. Prikupljati podatke o broju žrtava trafikinga, evidentiranih u centrima za socijalni rad kao i u skloništu za žrtve trgovine ljudima	Izrađeni kvartalni izvještaji Podaci su integrisani u godišnjem izvještaju o radu centara za socijalni rad i skloništa	MSSD u saradnji sa Centrima za socijalni rad i Zavodom za socijalnu i dječju zaštitu	III kvartal	IV kvartal	0€	

Strateška oblast 2: Poboljšana zaštita žrtava trgovine ljudima, a naročito ranjivih kategorija.

Operativni cilj 2.1. Unapređenje identifikacije žrtava trgovine ljudima među ranjivim kategorijama kako bi im se obezbijedila potrebna zaštita, sa naglaskom na ranjive kategorije žrtava.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj formalno identifikovanih žrtava trgovine ljudima razvrstanih po polu		119	130	140	Tim za formalnu identifikaciju	
2. Broj slučajeva preliminarne identifikacije žrtava trgovine ljudima od strane inspekcije rada		1	2	3	Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.g.	
Aktivnost	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
2.1.1. Sprovođenje obuka policijskih službenika u sprovođenju zajedničkih inspekcija sa inspektorima rada, u identifikaciji žrtava	Sačinjen program i sprovedena obuka Broj obučanih polaznika	MUP MRZS	III kvartal	IV kvartal	10.000 €	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod pokroviteljstvom Biroa za borbu

						protiv međunarodne trgovine drogama i sprovođenjem zakona Američke ambasade (INL)
2.1.2. Preduzimanje aktivnosti podrške akciji „Prosjak“ koju treba redovno sprovesti	Procjena sprovođenja akcije Prosjak na redovnoj osnovi je urađena Broj sprovedenih kontrola	MUP	III kvartal	IV kvartal	0€	
2.1.3 Sprovođenje inspekcijskog nadzora u oblasti rada na suzbijanju nelegalnog rada i trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije	Broj sprovedenih kontrola - inspekcijskih nadzora u oblasti rada na suzbijanju nelegalnog rada i trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije Sačinjen izvještaj o rezultatima	MRZS	III kvartal	IV kvartal	0€	
2.1.4. Sprovođenje zajedničkih kontrola MUP/Uprave policije (Inspektori za strance) i inspekcijskih službi	Broj sprovedenih zajedničkih kontrola policije (Inspektori za strance) i inspekcijskih službi Sačinjen izvještaj o rezultatima zajedničkih kontrola policije (Inspektori za strance) i inspekcijskih službi	MUP MRZS	III kvartal	IV kvartal	0€	
2.1.5. Zaključivanje Memoranduma o međusobnoj saradnji MUP-a, tužilaštva i MRZS-a u borbi protiv trgovine ljudima	Izrađen i potpisan Memorandum o saradnji MUP-a, tužilaštva i MRZS-a o međusobnoj saradnji u borbi protiv trgovine ljudima	MUP MRZS VDT	III kvartal	IV kvartal	5.000 €	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogama i sprovođenjem

						e zakona Američke ambasade (INL)
2.1.6. Raspisivanje Javnog poziva za rad na SOS liniji za žrtve trgovine ljudima	Raspisan Javni poziv Izabran pružalac usluge za SOS liniju za žrtve trgovine ljudima	MSSD	III kvartal	IV kvartal	25.000€	Nacionalni budžet
2.1.7. Izrada mobilne aplikacije koja će služiti kao alat za prepoznavanje potencijalnih žrtava namijenjene predstavnicima/ama organa za sprovođenje zakona i građanstvu	Razvijena i funkcionalna aplikacija	MUP	III kvartal	IV kvartal	50.000€	Finansiranje donatora IOM Projekat „Podrška nacionalnim institucijama u odgovoru na upotrebu visoke tehnologije u slučajevima trgovine ljudima u Crnoj Gori“, podržan od strane IOM Razvojnog fonda

Operativni cilj 2.2. Poboljšanje operacionalizacije i funkcionisanja mehanizama za naknadu štete žrtvama.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj žrtava trgovine ljudima kojima je dodijeljena odšteta razvrstanih po polu		0	1	2	Vrhovni sud Crne Gore	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
2.2.1. Izrada smjernica za državne tužioce i sudije o ostvarivanju prava na	Izrađene smjernice	VS VDT	III kvartal	IV kvartal	5.000€	Finansiranje donatora UNODC

naknadu štete za žrtve trgovine ljudima u krivičnom postupku						Programska kancelarija Savjeta Evrope
2.2.2. Izrada i distribucija brošura o informisanju žrtava trgovine ljudima o pravima na naknadu štete	Brošure izrađene i distribuirane pravosudnim institucijama, službama za podršku žrtvama, advokatskim kancelarijama, postavljene na internet stranicama sudova i tužilaštava, u policijskim stanicama i skloništima za žrtve	VS	III kvartal	IV kvartal	5.000 €	Finansiranje donatora AIRE centar

Operativni cilj 2.3. Povećanje nivoa zaštite i pomoći žrtvama tokom njihove socijalne reintegracije, sa naglaskom na ranjive kategorije žrtava.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj djece koja su dobila usluge u Skloništu za djecu žrtve trgovine ljudima razvrstanih po polu		1	2	4	MSSD	
Aktivnosti	Indikatori rezultata	Institucije	Datum početka	Datum završetka	Planirani budžet	Izvor budžeta
2.3.1. Podnošenje inicijative za iznalaženje adekvatnog prostora za uspostavljanje usluge prihvatilišta-skloništa za muškarce - žrtve trgovine ljudima	Podnesena inicijativa	MSSD	III kvartal	IV kvartal	0 €	
2.3.2. Uspostavljanje saradnje sa Upravom za ljudske resurse u cilju sprovođenja obuke za trenere za profesionalce koji rade u Prihvatilištu-skloništu za djecu žrtve trgovine ljudima i centrima za socijalni rad na pružanju usluga prilagođenih djeci	Kreiran program i sprovedena obuka Broj obučanih polaznika	MSSD ULJR	III kvartal	IV kvartal	30.000 €	finansiranje donatora GIZ-EU4FAST
2.3.3. Pružanje podrške i zaštite korisnicima u okviru mjera i aktivnosti iz nadležnosti Centara za socijalni rad, pružanje psihosocijalne pomoći, imenovanje staratelja, izradu individualnih	Izveštaj o preduzetim mjerama i radnjama iz nadležnosti centara za socijalni rad	MSSD	III kvartal	IV kvartal	0€	

planova usluga i zaštite žrtava, posredovanje u ostvarivanju prava na druge usluge u cilju osnaživanja žrtava nakon izlaska iz skloništa – prihvatilišta“						
---	--	--	--	--	--	--

2.4. Poboljšanje pristupa pravdi za žrtve trgovine ljudima, a naročito za djecu, primjenom pristupa prilagođenog djeci.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj žrtava trgovine ljudima kojima je dodijeljena besplatna pravna pomoć razvrstanih po polu		0	2	4	Vrhovni sud Crne Gore	
Aktivnost	Indikatori rezultata	Institucije	Datum početka	Datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
2.4.1. Izrada priručnika i posebnog programa obuke advokata za pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima u cilju njihove specijalizacije	Izrađeni priručnik i poseban program	COSDT Advokatska komora Crne Gore	III kvartal	IV kvartal	800 € 6.500€	Budžetska sredstva Finansiranje donatora Programska kancelarija Savjeta Evrope- Projekat HF7 GIZ/EU4FAST

Strateški cilj 3: Obezbijeđeno proaktivno krivično gonjenje i odgovor krivično-pravnog sistema

Operativni cilj 3.1. Obezbijeđivanje proaktivnog pristupa djelovanju policije, tužilaštva i sudova u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima, uključujući i vođenje finansijskih istraga, a naročito u odnosu na najzastupljenije oblike trgovine.

Indikator učinka	Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor
1. Broj finansijskih istraga u oblasti borbe protiv trgovine ljudima	6	9	12	VDT
2. Broj krivičnih prijava protiv učinioca krivičnog djela trgovine ljudima	56	60	65	MUP

3. Broj presuda u predmetima za krivično djelo trgovine ljudima		9	10	18	Vrhovni sud	
Aktivnost	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
3.1.1. Organizovanje radionice vezano za temu jačanja napora za praćenje finansijskih tokova u cilju bavljenja problemom trgovine ljudima u Crnoj Gori	Organizovana radionica	MUP VDT	III kvartal	IV kvartal	10.000€	Finansiranje donatora Misija OEBS
3.1.2. Praćenje sprovođenja preporuka datih u analizi sudske praksa za predmete trgovine ljudima kao i u analizi UNODC-a u dijelu politike sankcionisanja učinilaca krivičnih djela trgovine ljudima	Izrađen izvještaj	Vrhovni sud	IV kvartal	IV kvartal	0€	
3.1.3. Organizovanje studijske posjete jednoj od zemalja EU na temu upotrebe visoke tehnologije za izvršenje, istragu i krivično gonjenje trgovine ljudima	Organizovana studijska posjeta	MUP	III kvartal	IV kvartal	15.000 €	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sproveden je zakona Američke ambasade (INL)
3.1.4. Sprovođenje obuke za sudije i državne tužioce po Programu funkcionalne	Sprovedena obuka Broj obučениh polaznika	COSDT	III kvartal	IV kvartal	10 000 €	Finansiranje donatora- Međunarod

obuke nosilaca pravosudnih funkcija - Modul: Borba protiv trgovine ljudima						na organizacija za razvoj prava (IDLO), u okviru projekta Jačanje kapaciteta Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Crne Gore, koji finansira Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Crnoj Gori, INL program
3.1.5. Unapređenje kapaciteta policijskih službenika, tužilaca i sudija kroz simulacije suđenja i istraga baziranih na studijama slučajevima, a radi osnaživanja međuinstitucionalne saradnje zasnovane na pristupu usmjerenom na žrtve	Pripremljena i sprovedena obuka Broj obučених polaznika	MUP	III kvartal	IV kvartal	20 000 €	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod pokroviteljstvom Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenj e zakona Američke ambasade (INL)

Operativni cilj 3.2. Nastavak procesa usklađivanja odredaba nacionalnog zakonodavstva u oblasti borbe protiv trgovine ljudima sa međunarodnim standardima i standardima Evropske unije.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Obezbijeđena usklađenost sa ekspertskim preporukama u odnosu na Direktivu (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se mijenja Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava		Urađena inicijalna analiza i date preporuke u cilju usklađivanja sa Direktivom	Usklađenost sa preporukama 50%	Usklađenost sa preporukama 100%	MUP	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
3.2.1. Sprovođenje procjene usklađenosti nacionalnog zakonodavstva sa novom DIREKTIVOM (EU) 2024/1712 EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVJETA od 13. juna 2024. godine kojom se mijenja Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava	Sprovedena procjena i dati predlozi	MP Resorna ministarstva	III kvartal	IV kvartal	5 000 €	Finansiranje donatora EU4FAST-CIVIPOL

Operativni cilj 3.3. Obezbjedjivanje kontinuiranog unapređenja operacionalizacije i postizanja boljih rezultata zajedničkih istražnih timova.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj istraga slučajeva trgovine ljudima		39	42	46	VDT	
Aktivnosti	Indikatori rezultata	Institucije	Datum početka	Datum završetka	Planirani budžet	Izvor budžeta
3.3.1. Organizovanje studijske posjete profesionalaca Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i nedozvoljenog prelaza državne granice i krijumčarenja ljudi jednoj zemlji EU u cilju upoznavanja sa uporednim iskustvom kada je u pitanju	Organizovana studijska posjeta Sačinjen izvještaj sa studijske posjete	VDT MUP	IV kvartal	IV kvartal	20.000€	EU4FAST CIVIPOL

istraga slučajeva trgovine ljudima						
3.3.2. Praćenje aktivnosti Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i nedozvoljenog prelaza državne granice i krijumčarenja ljudi	Kvartalni izvještaj pripremljen i dostavljen	VDT	IV kvartal	IV kvartal	0€	

Strateški cilj 4: Unapređenje partnerstva, koordinacije i međunarodne saradnje

Operativni cilj 4.1. Jačanje saradnje i koordinacije relevantnih institucija i organizacija nadležnih za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima i pružanje pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj tijela za međusektorsku saradnju u oblasti borbe protiv trgovine ljudima		1	2	3	MUP	
2. Broj potpisanih Protokola o međuinstitucionalnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima		1	2	3	MUP	
Aktivnost	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
4.1.1. Osnivanje Koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Strategije 2025-2028.	Formirano Koordinaciono tijelo Broj sastanaka	MUP	III kvartal	IV kvartal	0	
4.1.2. Stvaranje okvira za praćenje i izvještavanje rada kontakt tački za implementaciju Sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima	Kreiran i usvojen okvir za praćenje i izvještavanje rada kontakt tački za implementaciju Sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima	MUP i potpisnici Sporazuma	III kvartal	IV kvartal	1.000 €	Nacionalni budžet
4.1.3. Pokretanje inicijative za uspostavljanje 2 regionalna tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima za sjever i jug	Pokrenuta inicijativa	MUP	III kvartal	IV kvartal	0€	
4.1.4. Organizovanje studijske posjete jednoj od zemalja EU na temu jačanja lokalnog odgovora na problem trgovine ljudima	Organizovana studijska posjeta Broj učesnika	MUP	III kvartal	IV kvartal	10.000€	Donator IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod

						pokrovitelj stvom Biroa za borbu protiv međunaro dne trgovine drogom i sprovođen je zakona Američke ambasade (INL)
--	--	--	--	--	--	---

Operativni cilj 4.2. Unapređenje strateškog partnerstva i saradnje sa civilnim i privatnim sektorom u cilju sprečavanja i suzbijanja trgovine ljudima, a naročito ranjivih kategorija.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročn a vrijednost	Vrijednos t na kraju roka	Izvor	
1. Broj projekata NVO finansiranih od strane MUP u oblasti prevencije i borbe protiv trgovine ljudima		0	3	5	MUP	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirani budžet	Izvor finansiranja
4.2.1. Izrada Protokola sa Zajednicom opština u oblasti borbe protiv trgovine ljudima	Izrađen Protokol	MUP u saradnji sa nadležnim institucijama	III kvartal	IV kvartal	15.000€	Finansiranje donatora IOM Projekat „Jačanje napora u suzbijanju trgovine ljudima u Crnoj Gori“, pod pokroviteljs tvom Biroa za borbu protiv međunarod ne trgovine drogom i sprovođenj e zakona

						Američke ambasade (INL)
4.2.2. Organizovanje radionica za predstavnike privatnog sektora koji posluju u oblasti turizma sa posebnim fokusom na zaštitu djece i žena od seksualne eksploatacije u putovanjima i turizmu	Broj održanih radionica Broj obučanih polaznika	MT MUP	III kvartal	IV kvartal	5.000 €	Nacionalni budžet

Operativni cilj 4.3. Jačanje međunarodne saradnje i znanja iz najboljih praksi drugih zemalja, a naročito država članica Evropske unije i zemalja regiona.

Indikator učinka		Početna vrijednost	Srednjoročna vrijednost	Vrijednost na kraju roka	Izvor	
1. Broj potpisanih bilateralnih sporazuma o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima		4	5	6	MUP, MVP	
Aktivnosti	Indikatori rezultata	Institucije	Datum početka	Datum završetka	Planirani budžet	Izvor budžeta
4.3.1. Izrada i potpisivanje bilateralnog sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa jednom zemljom	Pripremljen i potpisan bilateralni sporazum o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa jednom zemljom	MUP MVP	III kvartal	IV kvartal	2.000 €	Nacionalni budžet
4.3.2. Obezbjedivanje učešća u međunarodnim i regionalnim projektima u čijem je fokusu trgovina ljudima	Obezbjedjeno učešće u međunarodnim regionalnim i međunarodnim projektima čiji je fokus na trgovini ljudima	MUP	III kvartal	IV kvartal	10.000 €	Nacionalni budžet
4.3.3. Obezbjedivanje učešća aktera zaduženih za praćenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima na regionalnim i međunarodnim skupovima posvećenim borbi protiv trgovine ljudima	Obezbjedjeno učešće aktera zaduženih za praćenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima na regionalnim i međunarodnim skupovima posvećenim borbi protiv trgovine ljudima	MUP Resorna ministarstva VDT VS	III kvartal	IV kvartal	10.000 €	Nacionalni budžet

9. Monitoring i evaluacija Strategije

U skladu sa Metodologijom za izradu politika, izradu i praćenje sprovođenja strateških dokumenata, Strategijom za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025 —2028. godine predviđa se sljedeći plan evaluacije i praćenja: četiri godišnja izvještaja o napretku u sprovođenju Strategije, jedna eksterna evaluacija i konačni izvještaj.

Monitoring i godišnje izvještavanje

Monitoring se definiše kao redovan tekući proces prikupljanja i analize podataka o ostvarenju ciljeva i rezultata tokom realizacije aktivnosti. Monitoring je povezan sa akcionim planom i odnosi se na godišnji monitoring. Evaluacija će se prvenstveno fokusirati na indikatore učinka.

Strategijom za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025 —2028. godine predviđeno je godišnje praćenje, odnosno praćenje rezultata i nivoa realizacije aktivnosti iz Akcionog plana. Godišnji monitoring ima za cilj da potvrdi da li planirane aktivnosti proizvode željeni efekat i da li se realizuju prema planiranoj dinamici. Strategijom su predviđena četiri godišnja izvještaja o realizaciji.

Godišnji izvještaj će pripremiti Ministarstvo unutrašnjih poslova u saradnji sa drugim institucijama nadležnim za sprovođenje. Godišnji izvještaj će razmatrati **Koordinaciono tijelo** koji će biti formirano za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025 —2028. godine.

Svaki godišnji izvještaj će sadržati sljedeće elemente: uvodni rezime sa pregledom najvažnijih postignuća i izazova, informacije o napretku u ostvarivanju operativnih ciljeva (analitički pregled načina na koji su sprovedene aktivnosti doprinijele napretku u ostvarivanju ciljeva, primjeri dobre prakse, izazovi), tabelu izvještavanja o sprovedenim aktivnostima i preporuke. Godišnji izvještaji će biti fokusirani na indikatore učinka.

Eksterna evaluacija

Metodologija za izradu politika, izradu i praćenje sprovođenja strateških dokumenata definiše eksternu evaluaciju kao sistematsku i objektivnu „procjenu tekućeg ili završenog projekta, programa ili politike, njihovog idejnog plana, sprovođenja i rezultata“. S obzirom na to da su ciljevi evaluacije - „utvrđivanje relevantnosti i ispunjenja ciljeva, efikasnosti razvoja, djelotvornosti i održivosti“, nakon završene implementacije Strategije uslijediće finalna evaluacija, za koju će biti zadužen eksterni evaluator. Finalna evaluacija će se sprovesti u skladu sa metodologijom sadržanom u tabeli indikatora učinka tokom posljednje godine sprovođenja Strategije. Baziraće se na indikatore učinka, uz godišnje izvještaje. Evaluacija će biti organizovana u skladu sa osnovnim kriterijumima – relevantnost, koherentnost, djelotvornost, efikasnost, uticaj i održivost.

Završni izvještaj

Na kraju perioda implementacije strategije, Ministarstvo unutrašnjih poslova će pripremiti Završni izvještaj o implementaciji, koji će sadržati informacije o rezultatima aktivnosti iz prethodne godine, ali će se naročito baviti stepenom ispunjenja operativnih i strateških ciljeva za cijeli period važenja strateškog dokumenta. Taj izvještaj će imati uvod sa pregledom ključnih postignuća i izazova za cijeli period važenja strateškog dokumenta, informacije o ostvarivanju strateških i operativnih ciljeva (izvještavanje o statusu indikatora uspjeha za cijeli period strateškog dokumenta), tabelu za izvještavanje o sprovedenim aktivnostima, osnovne nalaze evaluacije, pregled planiranih i utrošenih finansijskih sredstava i preporuke za naredni ciklus planiranja politika. Osnova za pripremu izvještaja, pored godišnjih izvještaja, biće i nalazi eksterne evaluacije.

10. Informisanje javnosti o ciljevima i očekivanim rezultatima ovog strateškog dokumenta u skladu sa Komunikacionom strategijom Vlade Crne Gore

Trgovina ljudima ostaje ozbiljno kršenje ljudskih prava i izazov za Crnu Goru. Kao zemlja koja se nalazi duž ključnih migracionih ruta i prepoznata je kao zemlja porijekla, tranzita i odredišta u odnosu na ovaj fenomen, Crna Gora se suočava sa složenom dinamikom vezanom za trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, radne eksploatacije, prinudnog prosjačenja i drugih oblika eksploatacije. Kao odgovor na to, Vlada Crne Gore usvojila je novu Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godina, usmjerenu na jačanje prevencije, zaštite, krivičnog gonjenja i partnerstva u borbi protiv trgovine ljudima.

Jedan od ključnih elemenata ove Strategije je osiguravanje da je javnost adekvatno informisana o njenoj implementaciji, napretku i očekivanim rezultatima. Javna svijest i angažovanje su od vitalnog značaja, ne samo za izgradnju društvene otpornosti na trgovinu ljudima, već i za jačanje povjerenja u državne institucije. Takođe, u skladu sa Komunikacionom strategijom Vlade Crne Gore, Vlada je posvećena obezbjeđivanju transparentnosti i njegovanju dijaloga sa građanima i medijima. Ovaj pristup će omogućiti bolje razumijevanje napora države u borbi protiv trgovine ljudima i pomoći u mobilizaciji šire podrške za ciljeve Strategije.

Vizija iz koje proističe dokument je:

Pravedno, humano, rodno osjetljivo i osnaženo društvo koje štiti ljude od svih oblika trgovine ljudima.

Komunikacioni zadatak ove Strategije je da učini prevenciju trgovine ljudima prepoznatom i podržanom od strane relevantne javnosti, i to:

- stručne javnosti koja obuhvata sva stručna lica obuhvaćena sistemom (policija, tužioci, sudije, advokati, doktori/ke, socijalni radnici/e, nastavno osoblje, diplomatsko osoblje, civilni sektor, itd.)- opšte javnosti.

Kroz planirane aktivnosti, cilj je da se ostvari efekat u pravcu boljeg prepoznavanja ovog problema, unapređenju mehanizama koji će obezbijediti bolju zaštitu žrtava trgovine ljudima, efikasnije procesuiranje slučajeva trgovine ljudima, kao i prepoznavanja Crne Gore kao zemlje koja ulaže maksimalne napore ka suzbijanju fenomena trgovine ljudima, što je u skladu sa prvim komunikacionim prioritetom Vlade Crne Gore – Pravedna i bezbjedna država.

U tom smislu, kampanje koje će biti sprovedene kroz Strategiju u skladu su s planiranim prioritetnim kampanjama u ovoj oblasti: kampanje informisanja opšte javnosti o trgovini ljudima uopšteno, kampanje sa posebnim fokusom na specifične oblike eksploatacije, kao što je radna eksploatacija, kampanje povodom obilježavanja Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima i Svjetskog dana borbe protiv trgovine ljudima, informisanje žrtava trgovine ljudima o pravima na naknadu štete i drugim mehanizmima zaštite njihovih prava. Informisanje javnosti će se takođe obavljati putem zvanične Internet stranice Ministarstva unutrašnjih poslova i društvenih mreža.

11. Pasoš indikatora

Naziv indikatora	Broj krivičnih prijava protiv korisnika usluga lica za koje zna da je prema njemu učinjeno krivično djelo trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 1.2: Povećanje kapaciteta i znanja svih profesionalaca, koji direktno dolaze ili mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima, u preliminarnoj identifikaciji, upućivanju i neposrednoj zaštiti žrtava trgovine ljudima, a naročito ranjivih kategorija.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj krivičnih prijava protiv korisnika usluga lica za koje zna da je prema njemu učinjeno krivično djelo trgovine ljudima
Izvor podataka	Godisnji Izveštaji o sprovođenju Strategije
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja iz prethodnog strateškog ciklusa navedeno je da je bila podnešena jedna krivična prijava protiv korisnika usluga lica za koje zna da je prema njemu učinjeno krivično djelo trgovine ljudima
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	1 u prethodnom strateškom ciklusu do 2024. godine
Informacija o ciljnim vrijednostima	4 na kraju implementacije Strategije 2028. godine

Naziv indikatora	Broj prijava od strane profesionalaca koji nijesu iz policije i oblasti krivičnog pravosuđa prema Timu za formalnu identifikaciju
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 1.2: Povećanje kapaciteta i znanja svih profesionalaca, koji direktno

	dolaze ili mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima, u preliminarnoj identifikaciji, upućivanju i neposrednoj zaštiti žrtava trgovine ljudima, a naročito ranjivih kategorija.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj prijava od strane profesionalaca koji nijesu iz policije i oblasti krivičnog pravosuđa prema Timu za formalnu identifikaciju razvrstan po profesijama osoba koje su prijavile
Izvor podataka	Izveštaji Tima za formalnu identifikaciju
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	Tim za formalnu identifikaciju
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja iz prethodnog strateškog ciklusa, osim slučaja identifikacije žrtava trgovine ljudima od strane inspekcije rada (poseban indikator), nije bilo prijava od strane profesionalaca koji nijesu iz policije i oblasti krivičnog pravosuđa prema Timu za formalnu identifikaciju, broje se sve naredne prijave u okviru ovog strateškog ciklusa.
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	0 u prethodnom strateškom ciklusu do 2024. godine
Informacija o ciljnim vrijednostima	5 na kraju implementacije Strategije, 2028. godine.

Naziv indikatora	Broj poziva za prijavljivanje sumnji na postojanje slučajeva trgovine ljudima prema SOS telefonu
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 1.3. Osnaživanje ranjivih kategorija na sve oblike trgovine ljudima, a naročito djece, uključujući i na internetu.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj poziva za prijavljivanje sumnji na postojanje slučajeva trgovine ljudima

	prema SOS telefonu razvrstanih po polu i starosti
Izvor podataka	SOS linija
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije
Učestalost prikupljanja podataka	Podaci se prikupljaju u kontinuitetu svakog mjeseca
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja iz prethodnog strateškog ciklusa bio je jedan poziv za prijavljivanje sumnji na postojanje slučajeva trgovine ljudima prema SOS telefonu, broje se svi naredni slučajevi prijavljivanja sumnji na postojanje slučajeva trgovine ljudima prema SOS telefonu
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	1 u prethodnom strateškom ciklusu do 2024. godine
Informacija o ciljnim vrijednostima	4 na kraju implementacije Strategije 2028. godine

Naziv indikatora	Obezbjedjivanje potpune operabilnosti elektronske baze podataka za slučajeve trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 1.4. Poboljšano sistematsko prikupljanje podataka i razmjena informacija o trgovini ljudima i sprovođenje istraživanja kako bi se omogućilo kreiranje politika zasnovanih na podacima.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Informacije o nivou operabilnosti elektronske baze podataka za slučajeve trgovine ljudima
Izvor podataka	MUP
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Podaci se prikupljaju u kontinuitetu svakog mjeseca
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja iz prethodnog strateškog ciklusa elektronska baza

	podataka za slučajeve trgovine ljudima bila je operabilna na nivou Uprave policije.
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	Baza operabilna na nivou Uprave policije
Informacija o ciljnim vrijednostima	Baza u potpunosti operabilna

Naziv indikatora	Broj formalno identifikovanih žrtava trgovine ljudima razvrstanih po polu
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 2.1. Unapređenje identifikacije žrtava trgovine ljudima među ranjivim kategorijama kako bi im se obezbijedila potrebna zaštita, sa naglaskom na ranjive kategorije žrtava.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj formalno identifikovanih žrtava trgovine ljudima do 2028. godine razvrstan po polu, starosti i nacionalnosti
Izvor podataka	Izveštaji Tima za formalnu identifikaciju
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	Tim za formalnu identifikaciju
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja iz prethodnog strateškog ciklusa bilo je 119 formalno identifikovanih žrtava trgovine ljudima od strane Tima za formalnu identifikaciju, od kojih je 56 bila odrasla osoba a 63 dijete. Od ukupnog broja 56 žrtava bile su muškog, a 63 ženskog pola. Broje se sve naredne formalno identifikovane žrtve razvrstano po polu, uzrastu i nacionalnosti.
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	119
Informacija o ciljnim vrijednostima	20 % povećanje do 2028. godine

Naziv indikatora	Broj preliminarne identifikacije žrtava trgovine ljudima od strane inspekcije rada
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 2.1. Unapređenje identifikacije žrtava trgovine ljudima među

	ranjivim kategorijama kako bi im se obezbijedila potrebna zaštita, sa naglaskom na ranjive kategorije žrtava.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj preliminarnih identifikacija žrtava trgovine ljudima od strane inspekcije rada
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja za prethodni strateški ciklus bio je 1 slučaj identifikacije žrtava trgovine ljudima od strane inspekcije rada. Broje se sve preliminarno identifikovane žrtve od strane inspektora rada i izračunava se procenat povećanja broja, razvstanih po polu i nacionalnosti.
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	U okviru izvještavanja za prethodni strateški ciklus bio je 1 slučaj identifikacije žrtava trgovine ljudima od strane inspekcije rada
Informacija o ciljnim vrijednostima	200 posto povećanje na kraju implementacije Strategije 2028. godine

Naziv indikatora	Broj žrtava trgovine ljudima kojima je dodijeljena odšteta razvrstanih po polu
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 2.2. Poboljšanje operacionalizacije i funkcionisanja mehanizama za naknadu štete žrtvama
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj žrtava trgovine ljudima kojima je dodijeljena odšteta
Izvor podataka	Izveštaj o radu sudova
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	Vrhovni Sud Crne Gore
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje

Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izveštavanja iz prethodnog strateškog ciklusa bilo je 0 žrtava trgovine ljudima kojima je dodijeljena odšteta
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	0
Informacija o ciljnim vrijednostima	2 na kraju implementacije Strategije 2028. godine

Naziv indikatora	Broj djece koja su su dobila usluge u Skloništu za djecu žrtave trgovine ljudima razvrstanih po polu
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 2.3. Povećanje nivoa zaštite i pomoći žrtvama tokom njihove socijalne reintegracije, sa naglaskom na ranjive kategorije žrtava.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj djece koja su su dobila usluge u Skloništu za djecu žrtave trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MSSD
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izveštavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izveštavanja za prethodni strateški ciklus bilo je 1 djeteta koje je koristilo usluge Skloništa, izračunava se procenat uvećanja broja za 300 %
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	1
Informacija o ciljnim vrijednostima	4 na kraju implementacije Strategije 2028. godine

Naziv indikatora	Broj žrtava kojima je dodijeljena besplatna pravna pomoć razvrstanih po polu
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 2.4. Pобољшanje pristupa pravdi za žrtve trgovine ljudima, a naročito za djecu, primjenom pristupa prilagođenog djeci.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj žrtava kojima je dodijeljena besplatna pravna pomoć razvrstan po polu i starosti

Izvor podataka	Izveštaj Vrhovnog suda Crne Gore
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	Vrhovni sud Crne Gore
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izveštavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	Izveštaj treba da odgovori na gore postavljena pitanja
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	U okviru izveštavanja za prethodni strateški ciklus bilo je 0 žrtava kojima je dodijeljena besplatna pravna pomoć
Informacija o ciljnim vrijednostima	4 na kraju Strategije 2028. godine

Naziv indikatora	Broj krivičnih prijava protiv učinioca krivičnog djela trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 3.1. Obezbjedivanje proaktivnog pristupa djelovanju policije, tužilaštva i sudova u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima, uključujući i vođenje finansijskih istraga, a naročito u odnosu na najzastupljenije oblike trgovine
Podaci koje je potrebno prikupiti	Povećan broj krivičnih prijava protiv učinioca krivičnih djela trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaji o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028. godine
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izveštavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izveštavanja za prethodni strateški ciklus bilo je 56 krivičnih prijava. Izračunava se procenat uvećanja broja krivičnih prijava za ovaj strateški ciklus.
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	56 krivičnih prijava u toku prethodnog strateškog ciklusa
Informacija o ciljnim vrijednostima	15 % povećanje do kraja implementacije Strategije 2028. godine

Naziv indikatora	Broj istraga slučajeva trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 3.3. Obezbjediavanje kontinuiranog unapređenja operacionalizacije i postizanja boljih rezultata zajedničkih istražnih timova
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj istraga slučajeva trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine.
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	VDT
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja za prethodni strateški ciklus bilo je 39 istraga. Izračunava se procenat uvećanja broja istraga za ovaj strateški ciklus
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	39
Informacija o ciljnim vrijednostima	20 % povećanja broja istraga

Naziv indikatora	Obezbijeđena usklađenost sa ekspertskim preporukama u odnosu na Direktivu (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se mijenja Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 3.2. Nastavak procesa usklađivanja odredaba nacionalnog zakonodavstva u oblasti borbe protiv trgovine ljudima sa međunarodnim standardima i standardima Evropske unije.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Informacije u odnosu na ispunjenost ekspertskih preporuka u odnosu na Direktivu (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se mijenja Direktiva

	2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava
Izvor podataka	MUP
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	Urađena je inicijalna analiza i date su ekspertske preporuke u cilju postizanja usklađenosti u odnosu na Direktivu (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se mijenja Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava. Izračunava se procenat uvećanja usklađenosti sa preporukama ovaj strateški ciklus za 100%
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	Urađena inicijalna analiza i date preporuke
Informacija o ciljnim vrijednostima	Usklađenost sa preporukama 100%

Naziv indikatora	Broj istraga slučajeva trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 3.3. Obezbjediivanje kontinuiranog unapređenja operacionalizacije i postizanja boljih rezultata zajedničkih istražnih timova
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj istraga slučajeva trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine.
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	VDT
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja za prethodni strateški ciklus bilo je 39 istraga. Izračunava se procenat uvećanja broja istraga za ovaj strateški ciklus
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	39

Informacija o ciljnim vrijednostima	20 % povećanja broja istraga
-------------------------------------	------------------------------

Naziv indikatora	Broj presuda u predmetima za krivično djelo trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 3.1. Obezbeđivanje proaktivnog pristupa djelovanju policije, tužilaštva i sudova u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima, uključujući i vođenje finansijskih istraga, a naročito u odnosu na najzastupljenije oblike trgovine.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj donešenih presuda za slučajeve trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	Vrhovni sud
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izveštavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izveštavanja za prethodni strateški ciklus bilo je 9 pravosnažnih presuda, izračunava se procenat uvećanja broja pravosnažnih presuda za ovaj strateški ciklus za 100%
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	9
Informacija o ciljnim vrijednostima	18

Naziv indikatora	Broj finansijskih istraga u oblasti borbe protiv trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 3.1. Obezbeđivanje proaktivnog pristupa djelovanju policije, tužilaštva i sudova u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima, uključujući i vođenje finansijskih istraga, a naročito u odnosu na najzastupljenije oblike trgovine.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj finansijskih istraga u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Izvor podataka	Izvještaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	VDT
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja za prethodni strateški ciklus bilo je 6 finansijskih istraga, izračunava se procenat povećanja broja finansijskih istraga za 100 % za ovaj strateški ciklus
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	6
Informacija o ciljnim vrijednostima	12

Naziv indikatora	Broj projekata finansiranih od strane MUP za NVO u oblasti prevencije i borbe protiv trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	4.2. Unapređenje strateškog partnerstva i saradnje sa civilnim i privatnim sektorom u cilju sprečavanja i suzbijanja trgovine ljudima, a naročito ranjivih kategorija
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj projekata finansiranih od strane MUP za NVO u oblasti prevencije i borbe protiv trgovine ljudima
Izvor podataka	MUP
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	Na početku perioda implementacije strateškog dokumenta nije bilo projekata finansiranih od strane MUP za NVO u oblasti prevencije i borbe protiv trgovine ljudima
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	0
Informacija o ciljnim vrijednostima	5 do 2028. godine

Naziv indikatora	Broj potpisanih bilateralnih sporazuma o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	4.3. Jačanje međunarodne saradnje i znanja iz najboljih praksi drugih zemalja, a naročito država članica Evropske unije i zemalja regiona.
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj potpisanih bilateralnih sporazuma o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izveštavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izveštavanja za prethodni strateški ciklus potpisana su 4 bilateralna sporazuma o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Izračunava se 50 % uvećanja broja istraga za ovaj strateški ciklus
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	4
Informacija o ciljnim vrijednostima	6 do 2028. godine

Naziv indikatora	Broj potpisanih Protokola o međuinstitucionalnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 4.1. Jačanje saradnje i koordinacije relevantnih institucija i organizacija nadležnih za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima i pružanje pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj potpisanih Protokola o međuinstitucionalnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji za Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine

Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP, MVP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja za prethodni strateški ciklus bio je 1 potpisan Protokol o međuinstitucionalnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Izračunava se uvećanje broja potpisanih Protokola o međuinstitucionalnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima za 200 %
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	1
Informacija o ciljnim vrijednostima	3 do 2028. godine

Naziv indikatora	Broj tijela za međusektorsku saradnju u oblasti borbe protiv trgovine ljudima
Cilj na koji se indikator odnosi	Operativni cilj 4.1. Jačanje saradnje i koordinacije relevantnih institucija i organizacija nadležnih za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima i pružanje pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima
Podaci koje je potrebno prikupiti	Broj tijela za međusektorsku saradnju u oblasti borbe protiv trgovine ljudima
Izvor podataka	Izveštaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028.godine
Informacija o instituciji odgovornoj za prikupljanje podataka	MUP
Učestalost prikupljanja podataka	Godišnje
Učestalost izvještavanja o vrijednosti podataka	Godišnje
Kratak opis metodologije izračunavanja podataka	U okviru izvještavanja za prethodni strateški ciklus bilo je osnovano 1 tijelo za međusektorsku saradnju u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Uvećanje broja tijela za međusektorsku saradnju u oblasti borbe protiv trgovine ljudima za 200 %
Informacija o trendu i početnoj vrijednosti	1
Informacija o ciljnim vrijednostima	3 do 2028. godine

12. Radna grupa

Radna grupa za za pripremu Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine i Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine, za 2025. godinu

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA- IRENA VUKOVIĆ, PREDSEDNICA RADNE GRUPE
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA- DRAGANA BABIĆ, SEKRETARKA
ČLANOVI RG:
MINISTARSTVO PROSVJETE,NAUKE I INOVACIJA – MARTIN PRENKOČAJ
MINISTARSTVO SOCIJALNOG STARANJA,BRIGE O PORODICI I DEMOGRAFIJE –JOVANA RADIFKOVIĆ
MINISTARSTVO ZDRAVLJA- SANDRA DAMJANOVIĆ
MINISTARSTVO TURIZMA – MILENA MILIĆ
VRHOVNO DRŽAVNO TUŽILAŠTVO-SNEŽANA ŠIŠEVIĆ
MINISTARSTVO LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA- SOKOLJ BEGANAJ
MINISTARSTVO RADA, ZAPOSŁJAVANJA I SOCIJALNOG DIJALOGA- NATAŠA DRAŠKOVIĆ;
MINISTARSTVO RADA, ZAPOSŁJAVANJA I SOCIJALNOG DIJALOGA- (INSPEKCIJA RADA)- SRĐAN SIMOVIĆ
MINISTARSTVO FINANSIJA-ALEKSANDRA TOŠKOVIĆ
MINISTARSTVO PRAVDE –ANA ČUBRANOVIĆ
UPRAVA POLICIJE –ALEKSANDRA ĐUKIĆ
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA –MILICA NOKOVIĆ
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA- SLAVICA RABRENOVIĆ
MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA- MIROSLAV RADOJIČIĆ
VRHOVNI SUD- BOJANA BANDOVIĆ
DIREKTORAT ZA UPRAVNE POSLOVE, DRŽAVLJANSTVO I STRANCE –MILANKA BAKOVIĆ

11. Bibliografija

Izvjestaji i istraživanja:

- Ahyoung Song, Yoewon Yoon, Yusun Cho. The Association Between Poly-victimization in Childhood and Intimate Partner Violence and Child Abuse in Adulthood. *Pers Violence*, 2022 May;37(9-10):6009-6033. doi: 10.1177/08862605211073088. Epub 2022, 6. februar.
- Am J Public Health. Odnos traume prema mentalnim poremećajima među djevojčicama i ženama koje su žrtve trgovine ljudima i seksualnog iskorišćavanja, 2010 Dec;100(12):2442-2449. doi: 10.2105/AJPH.2009.173229.
- Capstone Paper, A Glowacki, Peter. Trgovina ljudima i njen uticaj na ljudski život, društvo i zakon. Dostupno na: <http://hdl.handle.net/20.500.12648/11812>.
- City University of New York (CUNY). Functional Isolation: Understanding Isolation in Trafficking Survivors. CUNY Academic Works, PSYCHOSOCIAL NOTEBOOK, Vol. 4, februar 2004.
- Delia Magherescu. Rizik od reviktimizacije mladih žrtava krivičnih djela u časopisu The International Journal of Social Quality. DOI: 10.3167/IJSQ.2023.130106.
- Elizabeth Hagan, Chitra Raghavan, Kendra Doychak. Funkcionalna izolacija: Razumijevanje izolacije kod preživjelih žrtava trgovine ljudima. PMID: 31777323. DOI: 10.1177/1079063219889059.
- EUROPOL Trgovina ljudima Dostupno na: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/trafficking-in-human-beings>.
- EUROSTAT, 2024.
- GRETA. Evaluacioni izvještaj Crna Gora, treći krug, Pristup pravdi i efikasni pravni lijekovi za žrtve trgovine ljudima, 2021.
- HealthMED - Sveska 7, broj 4, 2013. Psihofizički status žrtava trgovine ljudima, Željko Bjelajac, Zaklina Spalević, Božidar Banović.
- INSPIRE. Sedam strategija za okončanje nasilja nad djecom, SZO i UNICEF, 2016.
- Izvještaj EU o napretku Crne Gore iz 2024.
- Izvještaj ekspertske misije TAIEX-a o zaštiti žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori, 2024.
- Izvještaj ombudsmana za 2022. godinu.
- Izvještaj OEBS-a o rodu i nacionalnim strategijama u Crnoj Gori, 2024.
- Izvještaj Specijalnog izvjestioca o prodaji i seksualnom iskorišćavanju djece, uključujući dječiju prostituciju, dječiju pornografiju i drugi materijal o seksualnom zlostavljanju djece, Mama Fatima Singhateh. A/HRC/49/51/Add.1.
- Kofi A. Anan. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i protokoli uz nju. UNODC, 2024.
- MOR. Globalne procjene modernog ropstva. Dostupno na: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40dgreports/%40dcomm/documents/publication/wcms_575540.pdf.
- MOR. Psihosocijalna podrška kategorijama žrtava trgovine ljudima u tranzitnim situacijama.
- MOR. Brza procjena prosjačenja djece u Crnoj Gori, 2021.
- NVO Defendologija. Percepcija trgovine ljudima u Crnoj Gori: rezultati kvantitativnog istraživanja, 2021.
- OEBS. Akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima, 2003.
- OEBS. Nevidljive žrtve: veza između invaliditeta i trgovine ljudima, 2024.
- Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Stalni savjet. Dubinska analiza ljudskih prava: Izgradnja etičkih lanaca snabdijevanja za borbu protiv trgovine ljudima, završna konferencija, 2024.
- Save the Children. Nasilje zasnovano na rodu stvara svijet nejednakih mogućnosti za djecu.
- Savjet EU. Rad EU na borbi protiv trgovine ljudima. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/ro/eu-against-human-trafficking/>.
- Savjet Evrope. Izvještaj o Crnoj Gori grupe GREVIO za 2024.
- SZO i UNICEF. Rodne dimenzije nasilja nad djecom i adolescentima: dokument za diskusiju, 04/2020.

Strategija EU o pravima djeteta. Dostupno na: https://commission.europa.eu/system/files/2021-09/ds0821040enn_002.pdf.

Strategija Savjeta Evrope o pravima djeteta (2016-2021).

Stejt department SAD. Uticaj traume na preživjele žrtve trgovine djecom, 2024.

The Exodus Road. Uzroci i posljedice trgovine ljudima, 2021.

TIP Izvještaj američkog State Departmenta o Crnoj Gori, 2024.

UNODC. Globalni izvještaj o trgovini ljudima za 2022. godinu.

UNODC. Uvod u trgovinu ljudima: ranjivost, uticaj i djelovanje, 2008.

Zavod za obrazovanje. Trgovina ljudima/djecom: percepcija učenika, 2019.

Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu. Analiza uspostavljanja usluge za romsku i egipćansku djecu u Crnoj Gori, 2020.

Strategije:

Crna Gora, Ministarstvo za ljudska prava i manjine. Strategija za socijalno uključivanje Roma i Egipćana 2016–2020.

Crna Gora, Ministarstvo za ljudska prava i manjine. Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja i Akcioni plan 2017–2021.

Crna Gora. Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine.

Crna Gora, Ministarstvo za ljudska prava i manjine. Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti za period 2021–2025.

Crna Gora, Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite za period 2024–2028.

Crna Gora, Ministarstvo za ljudska prava i manjine. Strategija za zaštitu osoba sa invaliditetom od diskriminacije i promociju ravnopravnosti za period 2022–2027.

Crna Gora, Ministarstvo za ljudska prava i manjine. Akcioni plan za sprovođenje preporuka četvrtog ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda.

Zakoni:

Službeni list Crne Gore. Krivični zakonik Crne Gore. Sl. list RCG br. 70/03, 13/04, 47/06; Sl. list Crne Gore br. 40/08, 25/10, 32/11, 64/11 – dr., 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15 – dr. zakon i 44/17. Odluka broj 47-050/18-88182, br. 484/18 od 06.12.2018.

Službeni list Crne Gore. Zakon o postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku. Sl. list Crne Gore br. 64/11 i 1/18.

Službeni list Crne Gore. Zakon o državnom tužilaštvu. Sl. list Crne Gore, br. 11/2015.

Službeni list Crne Gore. Zakon o sudovima. Sl. list Crne Gore, br. 11/2015.

Službeni list Crne Gore. Zakon o strancima. Sl. list Crne Gore, br. 12/2018, 3/2019, 86/2022 i 77/2024; čl.52, 54, 55.

Službeni list Crne Gore. Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti. Sl. list Crne Gore, br. 27/13, 1/15, 42/15, 47/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17 – Rješenje US 42/17, 50/17.

Službeni list Crne Gore. Zakon o zaštiti svjedoka. Sl. list Crne Gore, br. 65/2004, čl. 2, 7.

Službeni list Crne Gore. Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja. Sl. list Crne Gore, br. 35/2015, čl. 3 i 10.

Službeni list Crne Gore. Zakon o zabrani diskriminacije. Sl. list Crne Gore, br. 46/10, 40/11 – dr. zakon, 18/14, 42/17.

Službeni list Crne Gore. Zakon o zabrani diskriminacije osoba sa invaliditetom. Sl. list Crne Gore, br. 35/15 i 44/15 - ispr.

Službeni list Crne Gore. Zakon o zdravstvenoj zaštiti. Sl. list Crne Gore, br. 03/16, 39/16, 02/17 i 44/18.

Službeni list Crne Gore. Zakon o zdravstvenom osiguranju. Sl. list Crne Gore, br. 06/16, 02/17, 22/17 i 13/18.

Službeni list Crne Gore. Zakon o zaštiti pacijenata. Sl. list Crne Gore, br. 40/10.

Službeni list Crne Gore. Porodični zakon. Sl. list Crne Gore, br. 1/07, 53/16.

Službeni list Crne Gore. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, br. 20/2011, 20/2015, 123/24

Portal Analitika. Izmjene i dopune Zakonika o krivičnom postupku od danas na javnoj raspravi.
Dostupno na: <https://www.portalanalitika.me/clanak/158333--izmjene-i-dopune-zakonika-o-krivicnom-postupku-od-danas-na-javnoj-raspravi>.

Službeni list Crne Gore. Sl. list Crne Gore, br. 56/2021. Primjenjuje se od 1. januara 2022. godine.

Međunarodni dokumenti:

C029 - Konvencija o prinudnom radu, 1930 (br. 29).

C182 - Konvencija o najgorim oblicima dječijeg rada, 1999 (br. 182).

Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama usvojena 20. decembra 1993. godine rezolucijom Generalne skupštine 48/104.

Direktiva (EU) 2024/1712 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine kojom se zamjenjuje Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava.

Evropska konvencija o ljudskim pravima, SE 1950.

Evropska socijalna povelja (revidirana), Strazbur, 3. maj 1996, Serija evropskih ugovora br. 163.

Evropska socijalna povelja (revidirana) - Zaključci Evropskog komiteta za socijalna prava, 2023, Crna Gora, SE. Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Transformacija našeg svijeta: Agenda 2030 za održivi razvoj. Odluka usvojena od strane Generalne skupštine 25. septembra 2015. godine.

Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, CEDAW/C/MNE/CO/24.07.2017. godine, Zaključna zapažanja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore.

Konferencija o pristupanju Evropskoj uniji – Crna Gora – Brisel, 21. jun 2024. godine (Or. en) AD 14/24 LIMITE CONF-ME 8. Pristupni dokument: Zajednički stav Evropske unije - Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbjednost.

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Njujork, 18. decembar 1979. godine, usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

Konvencija o pravima djeteta usvojena 20. novembra 1989. godine rezolucijom Generalne skupštine br. 44/25.

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, 12. decembar 2006, šezdeset prva sjednica Generalne skupštine, usvojena rezolucijom A/RES/61/106.

Konvencija o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija, ETS br. 185) i protokoli uz nju.

Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, usvojen 25. maja 2000. godine rezolucijom br. A/res/54/263 na 54. sjednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

Opšta preporuka br. 35 o rodno zasnovanom nasilju nad ženama. Ujedinjene nacije, Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, Njujork, 2017.

Opšta preporuka br. 38 (2020) o trgovini ženama i djevojčicama u kontekstu globalne migracije, CEDAW/C/GC/38.

Opšti komentar br. 26 (2023) o pravima djece i životnoj sredini sa posebnim fokusom na klimatske promjene, CRC/C/GC/26, 2023.

Pekinška deklaracija i platforma za akciju, Četvrta svjetska konferencija o ženama, Peking od 4. do 15. septembra 1995. godine.

Preporuka br. 1325 (1997) o trgovini ženama i prinudnoj prostituciji.

Preporuka br. R (2000) Komiteta ministara državama članicama o djelovanju protiv trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije.

Preporuka Komiteta ministara br. R (91) 11.

Preporuka Rec (2001)16 Komiteta ministara državama članicama o zaštiti djece od seksualne eksploatacije.

Protokol o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, usvojen 15. novembra 2000. godine rezolucijom Generalne skupštine br. 55/25.

Rancev protiv Kipra i Rusije [2010] ESLJP br. 25965/04 (7. januar 2010).

Rezolucija Savjeta za ljudska prava 7/29 od 28. marta 2008. godine i 19/37 od 23. marta 2012. godine.

Serijski ugovori Savjeta Evrope - br. 197, Konvencija Savjeta Evrope o akciji protiv trgovine ljudima.

Slučaj V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Predstavke br. 77587/12 i 74603/12).

Strategija EU za borbu protiv trgovine ljudima, (com 2021) 171 final.

Strategije za okončanje nasilja nad djecom tokom klimatskih promjena, Savez za dječiji fond, 2022.

TIP Izvještaj američkog State Departmenta o Crnoj Gori, 2024.

Zaključna zapažanja o Crnoj Gori, CRPD/C/MNE/CO/1.